

P R O L E T A R C I V S E H D E Ž E L — Z D R U Ž I T E S E!

List ustanovljen 20. XI. 1942

Zato je 27. marec 1941 s svetlimi črkami zapisan v novejšo zgodovino jugoslovanskih narodov kot datum, ko je ljudstvo izrazilo neomejeno zaupanje v Komunistično partijo Jugoslavije. Ze tistega dne je bilo popolnoma jasno, kdo bo lahko kot edini prevzel vso odgovornost za usodo narodov naše dežele.

In še v nečem. Ko Narodna banka izda investitorju potrdilo, da ima sredstva za graditev določenega objekta, je nujno treba proglasiti sredstva za strogo namenska, zato jih ni mogoče uporabljati v kakršenkoli drug namen.

Z. K.

Ž. K.

7 dni v sindikatih

V Domu sindikatov v Ljubljani je bila seja predsedstva RS, ki jo je vodil predsednik Stane Kavčič. Člani predsedstva so med drugim razpravljali o urejanju tarifne politike, zbiranju sredstev itd.

Stane Kavčič je predsedstvu tudi poročal o svojem potovanju po deželah Južne Amerike.

Predsedstvo je razpravljalo tudi o proračunu RS

Na seji republiškega odbora sindikata kemičnih delavcev Slovenije so govorili o sestavljanju tarifnih pravilnikov. Naročili so vsem sindikalnim organizacijam (in članom republiškega od-

bora) naj pripravijo v kolektivnih razpravah o sestavljanju tarifnih pravilnikov in nagrajevanju po učinku. Republiški odbor se bo zavezal za to, da bodo čimprej pripravili tarifni pravilnik v podjetjih Djuro Salaj v Krškem, Tovarni kleja v Ljubljani, Papirnici Sladki Vrh, Leku v Ljubljani, v Steklarni Hrastnik itd. Posebej pa bodo proučili sistem nagrajevanja v Tovarni organskih barvil v Celju.

Govorili so še o volitvah v upravne odbore, potrjevanju zaključnih računov in delitvi čistega dohodka.

Na seji predsedstva Ro sindikata komunalnih in obrtnih delavcev Slovenije so

Člani predsedstva RS med odmorom

razpravljali o nekaterih problemih družbenega upravljanja v komunalnih službah. Imenovali komisijo za nagrajevanje, za organizacijo in gospodarsko poslovanje v komunalnih službah ter komisijo za vprašanja razvoja planiranja obrtnih zmogljivosti in uslug.

V Ljubljani so na seji tajništva republiškega odbora sindikata uslužbenцев državnih ustanov razpravljali o nalogah republiškega odbora. Med prvimi je zlasti organizacija in metoda proučevanja gradiva VII. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije, saj je skrb za družbeno in politično razgledanost javnih uslužbenцев najvažnejša naloga sindikalnih organizacij. Tudi bodo proučili vse možnosti strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja uslužbenцев državnih ustanov.

V Novi Gorici so na seji Okrajnega sindikalnega sveta razpravljali o družbenih prehrani in o izobraževanju sindikalnih odbornikov. Ugotovili so, da je družbena prehrana v nekaterih občinah zelo slaba, medtem ko se sindikalna sveta v Idriji in Ajdovščini še precej prizadevata, da bi prehrano delavcev čimprej uredili.

Dogovorili so se, da bodo meseca aprila začeli s seminarji za člane plenurnih občinskih sindikalnih svetov ter za odbornike sindikalnih organizacij.

V Ajdovščini so imeli te dni posvetovanje predsednikov in tajnikov sindikalnih organizacij. Razpravljali so o tarifni politiki. Sklenili so, da bo občinski sindikalni svet predlagal, naj bi sklicali skupno sejo zbora proizvajalcev in občinskega sindikalnega sveta.

V republiškem odboru kmetijskih delavcev so na seji tajništva sprejeli te sklepe: izdelali bodo program dela republiškega odbora in ga poslali vsem sindikalnim organizacijam. Gospodarski odbor tega republiškega odbora bo pripravil predlog pravilnika o nagrajevanju po enoti proizvoda za kmetijska gospodarstva, o čemer bodo razpravljali še na seji tajništva. Republiški odbor bo od večjih in važnejših kmetijskih posestev in zadrug zbral cenike del in napravil nekatere primerjave.

ZAPISEK Z OBČNEGA ZBORA OKRAJNEGA SINDIKALNEGA SVETA V KRANJU

Zbiranje sredstev - še le začetek

MINULO SREDO JE BIL V KRANJU V DVORANI OKRAJNEGA LJUDSKEGA ODBORA REDNI LETNI OBČNI ZBOR OKRAJNEGA SINDIKALNEGA SVETA. MIMO DRUGIH GOSTOV SO SE OBČNEGA ZBORA UDELEŽILI TUDI PREDSEDNIK REPUBLIŠKEGA SINDIKALNEGA SVETA TOVARIŠ STANE KAVČIČ, SEKRETAR OKRAJNEGA KOMITEJA ZVEZE KOMUNISTOV FRANC POPIT IN PREDSEDNIK OKRAJNEGA LJUDSKEGA ODBORA VINKO HAFNER. DELEGATI SO RAZPRAVLJALI O SESTAVLJANJU TARIFNIH PRAVILNIKOV, NAGRAJEVANJU PO UČINKU, DELAVSKEM IN DRUŽBENEM UPRAVLJANJU, IZOBRAŽEVANJU ITD. V OSPREDJU RAZPRAVE PA JE BILA SKRB ZA IZBOLJŠANJE ŽIVLJENJSKIH POGOJEV DELAVCEV.

Med razpravami o izboljšanju življenjskih pogojev delavcev in o graditvi objektov družbenega standarda se je v kranjskem okraju izkazalo, da občine nimajo izdelanih programov. Podobno je bilo pri mnogih gospodarskih organizacijah. Podjetja so imela pripravljene programe za gospodarske investicije. Izdelavo programov za objekte družbenega standarda pa so puščala ob strani, češ naj stvari ponovno pregledajo delavski sveti itd. Tako so v nekaterih delovnih kolektivih in občinah skušali nasprotovati programu gradnje, ki so ga postavile sindikalne organizacije in občinski sindikalni svet. Pri tem so poudarjali, naj bi dali prednost tistim gradnjam, za katere so že izdelali načrti (hotel Pošta v Trzinu, dom na Kravcu itd.). Tako bi seveda zavlačevali izdelavo načrtov za objekte družbenega standarda in bi dobivale prednost druge investicije.

V Kranju je dije časa razpravljajo, da je treba dogra-

dit zdravstveni sindikalni dom, zgraditi stanovanja, obratne družbene prehrane itd. Toda ker so se pred kratkim razširile govorice, da ima občina v programu tudi gradnjo nekaterih drugih stavb, za kar se posamezne sindikalne organizacije v svojih programih niso odločile, so pričeli nekateri kolektivni izjavljati, da ne bodo dali sredstev v te namene, ker je dosti nujnejših gradenj. Teh in podobnih govoric prav gotovo ne bi bilo, če bi povsod došli vrstni red gradenj z anketiranjem prebivalcev (kot so naredili v Radovljici, Zelenikah in Trzinu) in vztrajali na tem, da bi njihove predloge tudi uresničili.

Na občnem zboru okrajnega sindikalnega sveta je delegat iz Trzinca obširno govoril o tej anketi. Povedal je, da so se delavci trzinke občine odločili za graditev stanovanj, šole, zdravstvenega doma, obrata družbene prehrane itd. Potem te ankete pa je tudi v našem drugem, ljudje so pričeli obširne

razpravljati o izboljšanju življenjskih pogojev delavcev. Na seji sindikalnih organizacij, zasedanjih zbora proizvajalcev in s posebej, kolikor del programa bodo lahko uresničili. Delavci se v podjetjih zdaj ne zanimajo le za probleme svoje tovarne, marveč tudi za tista vprašanja, ki so skupna vsem delavcem v občini.

Tudi na Jesenicah so že lani z anketami ugotovljali vrstni red gradenj. Vendar kljub temu na Jesenicah le počasi uresničujemo nekatere programe za izboljšanje življenjskih pogojev. Na občnem zboru so naveli nekaj primerov. O toplem obroku hrane se precej časa razpravljajo. Menda so predvidevali, da bodo že lani pričeli deliti toplo malico. Ker pa ni bilo nekaterih priprav, se je stvar zavlekla. Podobno je z otroškimi igriščem in stanovanjsko skupnostjo. Ze nekaj časa obstajajo na Jesenicah iniciativni odbori stanovanjskih skupnosti. Imenovali so jih na pobudo sindikalnega sveta. Toda ko jih je sindikalni svet pred kratkim povprašal, kaj so medtem storili, so odgovorili z vprašanjem: Koliko sredstev smo pa dobili?

Ti primeri kažejo, da smo načelno hitro za to, da je treba izboljšati življenjske pogoje delavcev, ko je treba stvarno ukrepati, pa najdemo kopico izgovorov (tudi upravljenih), zakaj načrtov nismo izvedli. Včasih so res preobsežni. Zelim graditi moderne obrate, za kakršne nimamo denarja, namesto da bi s skrom-

nejšimi sredstvi uredili manjše, jejo gradbene storitve zaradi

Tako nerazčisto stanje pa prav gotovo godi tistim ljudem, ki niso z nobeno stvarjo zadovoljni, ki nenehno sestavljajo vprašanje: »Kdaj nam bodo odprli menzo, kdaj dobimo stanovanja itd.« (Kot da ne bi vedeli, da vsi člani delovne kolektiva ustvarjajo sredstva in da si sami izboljšujejo življenjske pogoje.) S takim razpravljanjem lahko hitro vzbudijo dvom tudi pri drugih delavcih, češ ali ni morda stališče sindikatov o izboljšanju življenjskih pogojev delavcev le geslo in prazna beseda? Toda proti taki praksi se je treba najodločneje boriti. Pred kolektivne naj bi prišli z dobro izdelanimi programi in s točno določeno predračunsko vrednostjo. Ko pa bodo neki objekti dogradili, naj bi dali tudi ob račun o svojem delu. Delavcem pač ne more biti vseeno, če stane dograditev te ali one stavbe nekaj deset milijonov več, kot pa je bilo predvideno.

V podjetjih moramo vsak vložen denar utemeljiti pred delavskim svetom, pri javnih investicijah pa izglavljamo smisel za milijone in se lažemo, da je to običajno.

Na občnem zboru so poudarili, da se bodo morali sindikati, podružnice, pa tudi sindikalni svet, zanimati, kako poteka gradnja objektov družbenega standarda. Tudi ljudski odbori, posebej pa še zbori proizvajalcev, bodo morali kdaj pa kdaj obravnavati potek gradenj in nadzorovati uporabo

sredstev. Večkrat se podražujejo gradbene storitve zaradi slabo izdelanih gradbenih načrtov. (Ko so na Jesenicah gradili osemletko, ki jo je bila stavba že skoraj dograjena, so popravili načrt in zgradili stanovanja.) Družbeni organi bodo tu morali opozorjati na napake gradbene operativne in projektantov, da ne bi rasli stroški posameznim gradnjam. (Za zdravstveni dom v Kranju so lani zahtevali 130 milijonov dinarjev. S temi sredstvi bi ga v glavnem lahko dogradili. Pri manjkajoč bi znašal le 20 do 30 milijonov dinarjev. Toda letošnji zahtevek se je povečal še za 107 milijonov dinarjev. Podoben primer je s stadionom v Stražišču. Na občinski sindikalni konferenci je bilo rečeno, da je treba zagotoviti za graditev tega objekta 8,5 milijona dinarjev, medtem ko so na sestanku direktorjev govorili že o 15 milijonih). Zato se tudi akcija za izboljšanje življenjskih pogojev ne sme in ne more končati pri zbiranju sredstev.

Novi sindikalni voditelji

ZLATKO MOČNIK

PREDSEDNIK RO GRAFIČNIH DELAVCEV SLOVENIJE

Tovariš Zlatko Močnik se je rodil 18. septembra 1916. leta v Ljubljani. Po končanem mali maturi je postal foto-kemigrafski vajenec. V klisurni Jugografike v Ljubljani se je izučil 1938. leta in v njej delal vse do okupacije. Takoj v začetku vojne je začel ilegalno delati v centralni tehniki KPS, kjer je izdeloval klišee za ponarejanje dokumentov, štampiljk, krushnih kart itd. Meseca aprila 1943 ko ga ujeli in obsodili na 20 let zapor. Tovariš Močnik je bil zaprt v Parli, pozneje pa v koncentracijskem taborišču Dachau, kjer je ostal vse do osvoboditve.

Novi predsednik republiškega odbora grafičnih delavcev Slovenije je bil po volni delegat v raznih nacionaliziranih podjetjih, bil je upravnik Ljudske pravice, Cankarjeve založbe, pomočnik direktorja Glavne direkcije grafične industrije itd. Bil je tudi član četrtnega ljudskega odbora VIČ, četrtnega in rajonskega komiteja KP, član Agitprop. Komisije pri Centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije itd.

Tovariš Zlatko Močnik je tudi nosilec partizanske spomenice.

BOGOMIR DRAGAR

PREDSEDNIK RO PROMETNIH DELAVCEV SLOVENIJE

Tovariš Dragar je bil rojen leta 1921 v Ljubljani. Pred minulo vojno je delal kot študent v naprednih mladinskih organizacijah. Leta 1941, ko je služil vojaški rok v Subotici, so ga Nemci ujeli in odpeljali v ujetništvo. Vse do 1944. leta je bil v taboriščih v Nemčiji in Italiji. Spomnimo se, da je bil v vojni član četrtnega ljudskega odbora VIČ, četrtnega in rajonskega komiteja KP, član Agitprop. Komisije pri Centralnem komiteju Zveze komunistov Slovenije itd.

Tovariš Dragar je po osvoboditvi delal najprej v mladinskih organizacijah, pozneje pa je bil tri leta predsednik republiškega odbora sindikata prometnih delavcev. Novi predsednik tega republiškega odbora je član Zveze komunistov in zbor proizvajalcev Občinskega ljudskega odbora Ljubljana-Mostje.

Zmanj delavci več proizvesti

Ob letnem občnem zboru sindikata živilske in tobačne industrije

Republiški družbeni plan predvideva, da bo do konca letošnjega leta naraslo število zaposlenih v živilski industriji na 6.890, v resinici pa se je zaposlilo v tej industriji že lani 7.008 delavcev in uslužbencev.

Če naj bo ta podatek nazornejši, je treba vedeti, da mnoga podjetja vzlic povečevanju števila zaposlenih niso dosegla predvidene količinske proizvodnje (podjetja za proizvodnjo moke iz belih žit, predelavo sadija, konzerviranje povrtnin, mesnopridelovalne industrije, proizvodnje soljenih rib, mleka v prahu in mlečnih proizvodov in proizvodnje testenin). Iz tega izhaja tudi naloga samoupravnih organov podjetij živilske industrije, naj bi letos dosegli predvideno število zaposlenih le 98,30% v primerjavi s številom lani zaposlenih, bruto proizvodnja pa naj bi narasla v primerjavi z lanskim za 11,50%. To nalogo bo mogoče izpolniti le, če se bo storilnost občutno povečala. Na povečanje storilnosti bo

moralo vplivati najbolj nagrajevanje po učinku.

Poročilo in razprava pa sta našla več pomanjkljivosti pri vpeljevanju nagrajevanja po učinku. Nekatera podjetja so n. pr. z ževala povečanje posameznih tarifnih postavk, čeprav ne bi temeljilo na povečani storilnosti dela. Podjetja, ki so si s takimi zahtevami hotela odrezati kar največji kos kruha, čeprav bi ga ne zaslužila, so tudi tarifne spozume po svoje prilagajala svojim koristim. Upravni organi v teh podjetjih (zlasti tam, kjer si sindikalna podružnica še ni priborila polne veljave pri odločanju o vseh vprašanih gospodarskega in družbenega pomena) so svoje zahteve prilagajali predvsem tistim določilom tarifnih sporazumov, ki govorijo o najvišjih tarifnih postavkah v gospodarskih organizacijah. Najznačilnejši ob uveljavljanju nagrajevanja po učinku pa je pojav, da so se predstavniki podjetij živilske in tobačne industrije na posvetovanjih najhitreje ogreli za

stališče sindikatov, naj se povečujejo tarifne postavke zaposlenih, če bi le ti ustvarili toliko dobrin in dohodkov kakor lani tudi po zmanjšanju števila zaposlenih. To pomeni, da je število zaposlenih v nekaterih podjetjih obeh industrij preveliko glede na skupne delovne učinke.

Vse našteje pomanjkljivosti bo treba čimprej odpraviti, posebno še, če naj podjetja živilske in tobačne industrije že letos odpravijo nesorazmerje med številom že zaposlenih in proizvodnjo.

Občni zbor je dal tudi odgovor na vprašanje, koliko skupnih razpoložljivih sredstev naj bi podjetja živilske in tobačne industrije namenila za investicije in koliko za potrebe družbenega standarda. Poročilo je omenilo, da se je večina anketiranih podjetij odločila, naj bi šlo od 60 do 70% razpoložljivih sredstev za gospodarske investicije, v glavnem za rekonstrukcijo podjetij oziroma nakup novih proiz-

vodnih sredstev. V razpravi o tem podatku se je izkristaliziralo prepričanje, da investicije v živilsko industrijo niso srednje izboljšujejo družbeni standard, zato jim ne kaže nasprotovati. Gre le za to, da se kolektivni za investicije zavestno odločajo, kajti le tako ne bo političnih in gospodarskih motenj. Ker pa živilska industrija v Sloveniji zaostaja za drugimi industrijami, naj ji pomaga z investicijami tudi skupnost.

Čeprav delovni kolektivni uvidevajo potrebo po investiranju in ustanavljanju novih objektov živilske predelovalne industrije (ob dobrih letinah ni sposobna predelati vseh tržnih viškov kmetijskih pridelkov), pa bi vendarle kazalo nameniti znaten del razpoložljivih sredstev tudi za potrebe družbenega standarda, saj lahko urejene življenjske in delovne razmere (n. pr. urejena prehrana, stanovanje, servisne službe) odločujoče vplivajo na delovno storilnost zaposlenih.

V. B.

NA DNEVNEM REDU:

ŠTIRJE KONGRESI PRED ZDRUŽITVIJO

OD FEDERACIJE DO ENOTNEGA SINDIKATA DELAVCEV V PROMETU IN ZVEZAH

Pojutrišnjem se bodo v Beogradu začeli kongresi štirih sindikatov iz dosedanje Federacije sindikatov prometa in zvez Jugoslavije. Poročila in referati za te kongrese dokumentirano osvetljujejo zelo obsežno, pisano in vsebinsko bogato dejavnost sindikalnih organizacij te pomembne in v marsikateri posebne gospodarske panoge.

ŽELEZNIČARJI: DELOVNI ČAS

Sindikat železničarjev že dolgo posveča posebno pozornost delovnemu času. To vprašanje je bilo na dnevnem redu dveh zadnjih kongresov, vseh plenurnih Centralnega odbora, posvetov in mnogih sej.

Novi zakon o delovnih razmerjih je dal delovnim ljudem neke dežele še večje pravice. Med drugim je načelno strogo določil osemurni delavnik. Za nekatere posebne prometne panoge pa so predvideni odmiki za zaposleno osebo, ker je delo takšno in ker primanjkuje ljudi. Zato so pripravili načrt odloka o delovnem času za osebe jugoslovanskih železnic. Pri izdelavi tega načrta sta sodelovala upravni odbor Generalne

direkcije JZ in Centralni odbor sindikata železničarjev. Osnutek odloka — je rečeno v poročilu o delu med četrtim in petim kongresom — je že leto dni na Sekretariatu za promet in zveze ter na Sekretariatu za je že večkrat skušal doseči sprejeto pri Zveznem izvršnem svetu, vendar še vedno ni prišel na dnevni red. Centralni odbor je že večkrat skušal doseči sprejem tega sklepa, vendar njegovo prizadevanje doslej še ni obrodilo sadov. Novi odlok o delovnem času pa naj bi uredil še druga vprašanja, na primer delo v turnusu in plačevanje čezurnega dela.

Zato si bo tudi ta kongres sindikata železničarjev prizadeval za čimprejšnjo in pravilno ureditev tega problema, ker ni razlogov, da bi bili železničarji glede delovnega časa in dela čez uro v slabšem položaju kot delavci v drugih gospodarskih panogah, prav tako pa bi tega vprašanja sploh ne bilo treba zavlačevati toliko časa.

Četrti kongres Sindikata prometnih delavcev je zastavljal Centralnemu odboru ter drugim vodilnim organom in sindi-

kalnim organizacijam prometnih, transportnih in remontnih podjetij velike odgovorne naloge za nadaljnje izboljševanje prometa, za večanje in racionalnejše izkoriščanje prometnih zmogljivosti.

Okrepljena dejavnost sindikalnih organizacij in organov sindikata železničarjev v prometnih podjetjih pri izpolnjevanju opisanih ekonomsko-gospodarskih nalog je dala v glavnem zadovoljive rezultate. Obseg prometnih uslug je narasčal iz leta v leto, ob znatnem povečanju kapacitet in števila delovne sile so vse prometne panoge občutno zvišale števila delovne sile so vse proizvodno storilnost.

Navzlic uspehom je v prometu še cela vrsta nerešenih problemov, na primer skladni razlogov vseh prometnih nalog, vprašanje tarif, predpisi, koordinacija, sodelovanje in drugi. Problem enotne politike je v poročilu za peti kongres na prvem mestu zaradi tega, ker se pogosto ponavljajo naravnost nerazumljivi pojavi v prometu, ki je enoten in v katerem se posamezne panoge praviloma dopolnjujejo, ne pa da bi izključevale druga drugo,

PTT: OSEBNI DOHODKI

Nobena naloga — je rečeno v poročilu za peti kongres — ni zahtevala v obdobju med četrtim in petim kongresom pri sindikatu nameščenecv in delavcev PTT toliko dela kot delitev dohodka.

Središče pozornosti je bila storilnost. S tega zornega kota so ocenjevali celotni sistem delitve, tarifno politiko, nagrajevanje in vse drugo. Med neposrednimi nalogami po četrtim kongresu je bilo uveljavljanje sklepov v zvezi s tarifnimi vprašanji.

Ker leta 1958 niso sprejeli novih tarifnih pravilnikov, je bilo dovolj časa, da so dobili boljši pregled nad številnimi problemi tarifne politike in pripravili ukrepe za ustrezno rešitev. Glede višine osebnih prejemkov je centralni odbor že v letih 1956 in 1957 zahteval konkretne popravke plač sprito ugotovitve, da so prejemki nameščenecv in delavcev PTT povprečno nižji kot plače delavcev in nameščenecv v številnih drugih gospodarskih panogah. Vendar tega v omejenih letih niso dokončno uredili. Tako so šla podjetja PTT v novi sistem delitve z minimalnimi osebnimi dohodki določeni po starih tarifnih postavkah, ki so bile nižje od ustre-

nih postavk v mnogih drugih gospodarskih panogah, in tako je prišla služba PTT v neenakopraven položaj. Ta položaj — tako glede splošnega ekonomskega stanja podjetij PTT kakor glede minimalnih osebnih dohodkov — je vsiljeval potrebo po ukrepih, ki bi popravili ekonomske instrumente, da bi tako zagotovili več sredstev za normalno poslovanje in omogočili delovnim ljudem, zaposlenim pri PTT, tudi boljše nagrade za prizadevanje delo in kvalitetnejše poslovanje.

Popravek minimalnih osebnih dohodkov v drugi polovici 1958 ter spremembe gospodarskih predpisov in novi minimalni osebni dohodki v letošnjem letu pomenijo za podjetje PTT veliko pridobitev, ker izboljšujejo njihov položaj in zagotavljajo možnost za bolj stimulativno nagrajevanje delavcev in nameščenecv PTT.

POMORSKAČI: HIGIENSKO - TEHNIČNA ZASČITA PRI DELU

Sindikat pomorščakov je polnoval zaščito pri delu kot široko področje, na katerem je treba delati še posebej prizadevno, kar je tudi razumljivo. Življenje in delo pomorščakov na ladjah ima posebne značilnosti, ker se razvija v posebnih pogojih. Zaščita pomorščakov zahteva ukrepe, prilagojene njihovemu življenju in delu. Položaja na ladjah, podelovanih ladjah pa iz gospodarskih in drugih razlogov ni bilo mogoče vskladiti z zakonskimi predpisi o higiensko - tehnični zaščiti na ladjah in drugih tehničnih plovnih objektih. S staljšo higiensko - tehnično zaščito ima trgovska mornarica ladje dveh vrst, take s sodobni-

mj in druge s sorazmerno slabimi delovnimi pogoji.

ZDRUŽITEV

Na vseh štirih kongresih bodo proučevali tudi reorganizacijo federacije v enotni sindikat delavcev v prometu in zvezah. Praksa kaže, da je povsem pravilna usmeritev k ustanovitvi skupnega sindikalnega organa za promet in zveze, pa čeprav na načelu federacije, zlasti še, ker je bilo v minulem obdobju mnogo problemov, ki bi jih moral reševati skupen sindikalni organ, saj so bili ti problemi sorodni v vseh štirih sindikatih. Na podlagi izkušenj, ki si jih je pridobila federacija, so se pozneje postavili na stališče, da bi bilo treba v prometu in zvezah ustanoviti enotni sindikat iz vseh štirih, ki so doslej sestavljali federacijo. Osnovne težnje delovnega programa federacije so bile usmerjene v zajemanje prometnih problemov kot celote, ne posamezno za vsako panogo posebej. Federacija pa iz objektivnih razlogov ni mogla izpolniti te svoje naloge, ker je zasnovana kot vsklajevalno telo. Razen tega včasih tudi ni bilo mogoče, da bi o tej ali oni stvari odločala federacija, zato je v takih primerih nastopala kot višja stopnica med posameznimi sindikati in centralnim svetom ZSJ. Vendar je imela federacija v določenem obsegu pozitivno vlogo, ker so se posamezni sindikati po njeni zaslugi navajali na skupno delo in na skupno reševanje praktičnih nalog, hkrati pa se je ob tem sodelovanju v federaciji izoblikovala potreba po ustanovitvi enotnega sindikata prometa in zvez kot višje organizacijske oblike.

Di. B.

Prej 52 ur zdaj 27 ur za izdelavo pralnega stroja

Uspeh gospodarskega sodelovanja podjetij,
združenih v MARIS.

Januarja je bila podpisana pogodba o poslovnem združevanju industrijske skupnosti MARIS. O združenju je bilo sicer že veliko zapisanega, saj so se podjetja predstavila potrošnikom že na mnogih razstavah, sejmi in velesejmi. Toda gospodarsko sodelovanje dvanajstih podjetij doslej še ni bilo pravno opredeljeno. To so uredili šele januarja s posebnimi pravili.

A zakaj teh pravil niso imeli že prej, saj MARIS ni od večera? Zares, dolgo je trajalo, predno so jih sestavili. Toda upoštevati je treba, da niso imeli nobenih izkušenj. Zato ni bilo lahko sestaviti pravil za sodelovanje v socialističnem gospodarstvu. Vsak mesec sodelovanja bo odpiral tudi nova vprašanja, tako da ne bo dolgo, ko bo treba predpisati dopolniti. Dopolnjevanje bo še zlasti potrebno, če bo MARIS gospodarsko sodelovanje razširjal. Toliko za uved.

Predstavljanje

V MARIS je bilo spočetka vključenih deset podjetij. Danes pa jih sodeluje že več. Ne bo odveč, če bralca seznanimo s temi podjetji:

Elektrokovina, Mariborska li-varna, Hidromontaža in IKI iz Maribora; ELMA in TIKI iz Ljubljane, TOBI iz Bistrice pri Mariboru, NIKO — Železniki, MOTOR — Škofja Loka, ETA — Cerklno, BELT — Črnomelj. Nekaj podjetij pa razpravlja o tem, da bi se tem priključili.

Podjetja so se združila zaradi skupnega proizvajanja elektro gospodinskih strojev ter istovrstnih strojev za servise, obrt, gostinstvo, industrijo, kmetijstvo in ladjedelništvo (čl. 1). Združenje bo vsakega tudi proizvedne načrte, izbiro in kakovost teh proizvodov. Podjetja so

FINALISTI IN KOPRODUCENTI

Naloga finalistov je proizvodnja in sestavljanje končnih proizvodov. Tako bo vsaka tovarna delala le nekatere in ne vseh elektro gospodinskih strojev. Predno so nekatere podjetja stopila v MARIS, so delala vse, od vijaka do izdelka za prodajo. Zato stroji marsikje niso mogli biti dobro izkoriščeni. Tudi izbira (asortiman) izdelkov je bila tako pestra, da je to oteževalo racionalno serijsko proizvodnjo. In končno, želje za »proizvodno avtarkijo«, češ vse bomo naredili sami, so že v marsikateri (in bojimo se, da bodo še v marsikateri) tovarni pripeljale do nesmotrnih nakupov dragih strojev. Nesmotrnosti zato, ker bi lahko sosedna tovarna, ki je tak stroj že imela, izdelala dovolj sestavnih delov tudi za zaletavega kupca. Kako je bilo s temi stvarmi pri današnjih članih združenja, ne vemo. Toda takih grehov — in še hujših — je bilo kar precej, če ne tu, pa drugje.

Ze zato je razdelitev finalistov na podjetja s določenimi proizvodnimi nalogami zelo pomembna. A za to govore še drugi gospodarski in tehnični razlogi.

Tako bo Elektrokovina izdelovala namizne in stenske ventilatorje ter žrpalke za hišne vodovode; ELMA standardne likalnike in likalnike z regulatorjem; ETA sobne peči, potopne grelce za vodo in termične sklopke; Hidromontaža absorbcijske hladilnike, vse vrste pralnih strojev, centrifuge, sušilne in likalne stroje ter naprave za sušenje perila; MOTOR bo izdeloval kompresorske hladilnike z več kot 260 l prostornine ter druge hladilne naprave, likalne in pralne stroje z vodovodnim bobnom in centrifuge; NIKO vse vrste mikserjev z dodatnimi napravami, sesalce za prah in ločilce za parket ter kaloriferje z odprtimi in zaprtimi gredi; TIKI — vse vrste aparatov in naprav za pripravo tople vode in za sušenje; TOBI

— vse vrste električnih kuhinikov, štedilnikov, kuhinjskih kombinacij, radiatorje, infra-rdeče peči ter kompresorske hladilnike do 260 l prostornine.

● Torej vsak nekaj in ne vsak vse!

Na te proizvode dajo člani poslovnega združenja skupni zaščitni znak s imenom MARIS. Koproducenti in finalisti lahko označijo svoj sestavni del s svojim znakom. O izbiri izdelkov skupnosti bo najmanj enkrat na leto razpravljala posebna komisija in predlagala dodatne listine pogodb (čl. 7).

Podobno je s koproducenti. Ti bodo izdelovali posamezne dele. Med njimi so tudi podjetja, ki so sicer finalisti.

Dovolj predstavljanja, s katerim smo skušali bralca seznaniti s tem, kdo je v MARISU in katere proizvode bo MARIS posiljal na trg.

Pri delu

Prej smo našli pravzaprav vse proizvode, ki jih izdeluje združenje MARIS. Seveda v posameznih podjetjih izdelujejo še druge stvari. Nekje je teh proizvodov več, drugje manj. Toda le našteje proizvode izdelujejo skupno in samo za te veljajo obveznosti iz podpisane pogodbe. Vsi našteji gospodinski in podobni aparati so izdelani na osnovi licenčnih pogodb.

Leta 1957 je MARIS izdelal za eno milijardo in 760 milijonov dinarjev proizvodov, lani za 2 milijardi in okoli 300 milijonov dinarjev — letos pa predvidevajo proizvodnjo, ki bo dosegla 3 milijarde dinarjev (bruto proizvod). Od kod tako nagel porast proizvodnje?

● Prej, ko je podjetje Hidromontaža samo delalo pralni stroj od začetka do konca, je delovni postopek trajal 52 ur. Zdaj dela Hidromontaža (HIMO) serijsko in v sodelovanju z drugimi. Stroj je narejen v 27 urah!

Vsekakor napredek, ki pojasnjuje, od kod tako naglo povečanje vrednosti bruto proizvodnje. V MARISU združena podjetja sodelujejo za zdaj le pri izdelavi gospodinskih aparatov za dom, servise in uslužnostna podjetja. Te proizvajajo na osnovi licene. Na področju sklepanja licenčnih pogodb je napravil red in že s tem dosegel določeno prednost. Toda ob tem je umestno zastaviti si naslednje vprašanje:

● Ali bo MARIS razvijal v prihodnje proizvodnjo tudi sam, ali bo imel na primer svoje konstrukcijske biroje, bodo sestavili kak predmet tudi sami?

V MARISU, ki je po pogodbi nosilec vseh pravic in dolžnosti, ki sledijo iz licenčnih pogodb, pravijo, da imamo licenc za tovrstne stroje več kot dovolj. Kako bo MARIS usmerjal proizvodnjo v prihodnje in kako bo z biroji, je še vprašanje. Strokovnjakov za tako delo primanjkuje!

Sicer pa bo MARIS posegal sčasoma vse bolj in bolj še na druga, zelo pomembna področja sodelovanja:

- proizvodni programi
- tehnološki procesi
- investicijski programi
- servisna služba
- izvoz in uvoz
- obdelava tržišča in prodajna politika

Mimo tega da je nosilec licenčne proizvodnje, bo vplival tudi na proizvodne načrte podjetij. V tem pogledu so uspehi že dokajšnji. Nekatera podjetja so na primer opustila proizvodnjo električnih peči in se je tej proizvodnji posvetilo le eno podjetje. MARIS pa bo urejal še druge stvari. Tako na primer imajo podjetja, ki so združena v Marisu, na zalogi okoli 250 milijonov orodnih jekel. To veže dober del njihovih obratnih sredstev. Zato razmišljajo, da bi vse te zaloge prevzelo eno samo trgovsko podjetje, ki bi bilo dolžno sproti zalagati posameznim podjetjem s potrebnimi jekli.

CE ZELITE KVALITETNO BLAGO, POTEM SE BOSTE TUDI VI ODLOČILI ZA

Dokaz kvalitete je znak ZIK, katerega dovoljuje Zavod za ispitivanje kvalitete robe, ZAGREB, samo najkvalitetnejšim proizvodom.

ILIRIJA KREMO ZA ČEVLJE

Delavci ocenjujejo in predlagajo

KAJ JE POKAZALA ANKETA V TOVARNI
INDUSTRIJSKE OPREME V LESCAH

cev pravi, da je le deloma pravičen in nepristranski. Večina anketirancev torej dvomi o objektivnosti ocenjevanja delovnega uspeha in sodi, da nadrejeni niso povsod najbolj objektivni pri ocenjevanju.

Nadalje je bilo postavljeno vprašanje, katere oblike plačevanja po učinku so za delovno mesto anketirancev še primerne (naj omenimo, da 68 odstotkov anketirancev ne dela po normi) in v odgovorih anketiranci dajejo zanimive in objektivne odgovore. 37 odstotkov jih meni, da je najbolj primerna norma, 10 odstotkov predlaga akord, 8 odstotkov anketirancev skupinske norme, 3 odstotke je takih, ki se navdušujejo za skupinski akord, 25 odstotkov anketirancev predlaga premije in 17 odstotkov nagrade. Vsak se je torej odločil za neko, po njegovem mišljenju najprimernejšo obliko nagrajevanja po učinku. Mišljenja in predlogi delavcev

bodo nedvomno koristni pri sestavljanju tarifnega pravilnika.

Zanimivi so tudi odgovori!

	Da:	Ne:	Ne vem:
a) otežkočeno delo	72%	18%	10%
b) za halje in malice	77%	19%	4%
c) za izplačilo voženj v krajevnem prometu na službenih potovanjih	50%	40%	10%
d) za povečanje dnevnice za potovanja v druge republike	34%	56%	10%
e) izplačila dodatka za kritje večjih stanovanjskih stroškov strokovnjakom	17%	71%	12%
f) za dodatek na TP specialistom	36%	51%	18%
g) za povečanje plač vajencem	72%	17%	10%

S tem bi se sprostila znatna sredstva za druge namene.

Vse bolj nujno bo urejevanje tehnoloških procesov. V podjetjih, ki so prej delala vse ali pa mnogo več proizvodov kot zdaj, so nekateri stroji odveč, medtem ko jih drugim primanjkuje. MARIS bo vse te stvari proučeval ter omogočil, da bodo podjetja med seboj stroje zamenjala in tako izpopolnjevala svoj strojni park in tehnološki proces. Sele potem, ko bo to urejeno, se bo pokazalo, katere nove stroje bi kazalo posameznim podjetjem kupovati. To je vsekakor zelo pomembna naloga.

MARIS bo proučeval tudi investicijske programe. Nakupi v tujni so tako ali tako njegova stvar, ker je nosilec deviznih sredstev, s katerimi razpolaga združenje. Sodelovanje v tem pogledu je zelo važno. Prepreči naj nesmotrne investicije. Tako so razpravljali o tem, kdo bo izdeloval ravne emailirane ploške. Naloga je prepuščena TOBI.

Velika naloga, katere se je lotil MARIS, je organizacija servisne službe. Aparatov, ki jih izdeluje združenje, je v uporabi že na deset in deset tisoče. Potrošnikom je treba omogočiti tako vzdrževanje kot popravila nje pokvarjenih naprav. Zato bodo organizirali v letošnjem letu precej lastnih servisnih delavnic. Ponekod bodo sklenili z obrtnimi delavnicami pogodbe o servisni dejavnosti. Prav gotovo bo servisna služba, še posebej če bo imela na razpolago dovolj nadomestnih delov, povečala zaupanje potrošnikov do proizvodov MARIS. MARIS bo zastopal podjetja tudi pri izvozu in uvozu. Ne bi bilo napak, če

bi kmalu uspeli urediti skupen izvoz, ker smo prepričani, da bo enoten nastop na tujih trgih prinesel večje uspehe tako članom združenja kot skupnosti.

Težavica

No, o tržišču, oziroma o nalogah MARISA na tem področju pa nekaj več besed, zato da pokažemo, kako bo za izpolnjevanje smotrov združenja; proizvajati.

● Več in ceneje

potrebno veliko dobre volje, razumevanja in pripravljenosti posameznih kolektivov. Združenje namreč določa prodajno politiko za skupno proizvedene predmete, vodi pregled nad tržiščem, nastopa na sejmih in razstavah, nabavlja potrebna devizna sredstva po proizvodnih naročitih združenja itd. (čl. 11). Združenje ugotavlja, katerega blaga na trgu primanjkuje, ima stik s kupci, posluša njihove želje ter pritožbe in podobno.

Zato, da bi v tem pogledu čimprej uspeli in zato da bi bila ta služba kar najcenejša, nameravajo ustanoviti v večjih mestih in v republiških središčih predstavništva MARIS.

To ne bi bile prodajalne, pač pa središča, ki bi opravljala vse prej našteje naloge. Če pa bi bili lokalni primerni, bi imeli še stalne razstave proizvodov članov združenja.

Načrt je lep in smotern. kajti sedaj ima mnogo članov združenja svoja predstavništva. Načelno so si vsi člani edini v tem. Ko pa bi bilo treba uresničiti zamisel, so se prikradle v MARIS težave. Posamezni člani so našli kopico izgovorov, češ mi ne moremo opustiti svojega predstavništva, ker nihče ne pozna naših potreb in posebnosti tako dobro, kot mi sami, itd.

Morda je kakšen »izgovor« tudi tak, ki bi ga kazalo upoštevati. Toda vse ugovore dene v nič dejstvo, da nekateri ne žele skupnih predstavništev zato,

● ker delajo v predstavništvu podjetja sorodniki ali dobri znanci nekaterih iz upravnih vodstev posameznih podjetij!

Zato, ker za vse v skupnem predstavništvu ne bo kruha, se je v MARISU malce zataknilo. Stvar seveda ni brezupna. Toda opozarja prav na tisto, kar smo že zapisali:

● MARIS bo uspeval, če bosta sebičnost in samovolja odrinjeni v stran!

Ob tem, rekli bi »dogodku s sorodniki« se lahko vprašamo tako nasploh:

● Ali bodo uspevala gospodarska združenja, če bo kazalo, da bi bilo koristno združevati nekatere službe, pa bodo »ogroženi« posamezniki proti (in bo njihova tudi obveljala)?

Denimo, da se nekaj podjetij poveže in delo pokaže, da bi bilo koristno organizirati skupno tehnično službo. Zdi se, da bo stvar enostavna, če take službe v združenjih podjetjih še ni bilo. Če pa ima vsako podjetje svojo tehnično službo, bo verjetno vsak tehnični vodja proti, kajti skupni biro potrebuje le enega vodjo in več strokovnjakov. Vprašanje je torej:

● Kakšni interesi bodo zmagovali: osebni ali skupni?

(Od organov združenja je reševanje teh in podobnih, na videz brezpomembnih vprašanj precej odvisno. Kaže, da bodo izkušnje potrdile, da bi bilo mimo upravnih odborov koristno, če bi take probleme reševali tudi skupni samoupravni organi, rekli bi, delavski sveti združenj. O organih MARIS bomo pisali kdaj prihodnjik.)

Monopol: da ali ne?

Neko podjetje se je lani, menda decembra, pritožilo na naše najvišje gospodarske instance, češ da MARIS noče kupovati njegovih elektromotorjev, ker štiti svoje člane, ki prodajajo draže.

Pravzaprav neprijetna vest, ki je zanimala tudi gospodarske organe, kajti če je tako, potem je MARIS monopol, ki ga naš gospodarski sistem ne sme trpeti. Ne bi opisovali vseh do-

mišljenja na gornja vprašanja so izredno zanimiva in nam lahko osvetle še nekatere druge probleme v samem kolektivu toda pozitivno je, da so v glavnih vprašanih odgovori anketirancev v skladu s stališči sindikatov. 23 odstotkov anketirancev je izjavilo, da je dosedanja delitev dobička za tarifne postavke pravilna, medtem ko 53 odstotkov anketirancev smatra tako delitev za nesprejemljivo in 23 odstotkov odgovorov pravi »ne vem«. Odgovori na vprašanja »Ali ste na dosedanjem delu glede na strokovno izobrazbo zadovoljni«, so naslednji: da 63 odstotkov, ne 33 odstotkov in ne vem 3 odstotke. Dalje 65 odstotkov anketirancev ne želi menjati delo, ki ga sedaj opravlja. Na vprašanje, ali se strinjate s tarifno politiko, ki jo misli uveljaviti delavski svet v tekočem letu, je 25 odstotkov odgovorov pritrdilnih, 16 odstotkov je takih, ki se z nakazano politiko ne strinjajo in kar 56 odstotkov anketirancev izraža različne pomisleke.

Misel o anketi je izredno pozitivna, toda še bolj koristno pa je, da ne bi ostali le pri teh ugotovitvah. Političnim organizacijam se na tej osnovi odpirajo slabosti političnega dela, upravnemu vodstvu pa rezultati ankete nalagajo mnoge dolžnosti, o katerih bi moral razpravljati tudi delavski svet in vodstvo sindikalne podružnice.

M. R.

godkov, povezanih s to pritožbo, važen je zaključek, da

● MARIS ni nikogar štiti, pač pa so člani kupovali nekatere dele tudi pri nečlanih, ker so bili cenejši. To so storili mimo MARIS, čeprav bi ga morali po dogovoru o tem obvestiti (podjetje, ki se je pritožilo, pa je izdelovalo slabe elektro stroje. Stiri so reklamirali na tisoč izdelkov).

Takrat še ni bilo pogodb, ki je v tem pogledu zelo jasna:

8. in 9. člen govorita o tem, da koproducent sklepa s finalistom samostojno pogodbo v okviru letnega proizvodnega načrta. Kolitine preko dogovorene dobave lahko koproducent prodaja, kjer hoče. Toda prej mora opozoriti združenje. Koproducent ne more drugim podjetjem nuditi blago pod ugodnejšimi pogoji. Finalist pa lahko odkloni nakup proizvodov pri koproducentu, če njegova dobavna cena presega za 5 odstotkov nabavne cene, ki jih nudijo proizvajalci izven združenja. V tem primeru lahko kupuje finalist proizvode pri drugih proizvajalcih.

S tem pa stvar še ni rešena, kajti tudi v primeru, ko gre za 5-odstotno dražje blago, ima združenje pravico, da zahteva od podjetja kalkulacije in druge podatke o proizvodnji in oblikovanju cene. Združenje lahko predlaga podjetju spremembe v proizvodnji in vpliva na to, da bi se cene člana združenja izenačile z zunanjim ponudnikom.

Sploh je važno omeniti, da pogodba omogoča, da člani združenja drug drugemu, rekli bi, gledajo pod prste. Vsak ima pravico zahtevati dokumentacijo o formiranju prodajnih cen. Član mora dopustiti članu vpogled v svoje poslovanje in knjigovodstvo, ki se nanaša na skupno proizvodnjo in prodajo (čl. 10).

Tako so torej določila, ki članom močno omejujejo pri samovoljnem navijanju cen. Dosedanje izkušnje kažejo, da je ponudnikov z nižjo ceno vsako leto več. Ni dolgo tega, ko je

● sporni elektromotor veljal 21.800 dinarjev. Zdaj ga Elektrotehna, član MARISA, naredi in dostavi tovarni že za 15.800 dinarjev (cene bodo še nižale). »Rade Končar« pa podobne elektromotorje izdeluje že po 14.800 dinarjev, toda franko tovarna.

Zato so se v dobrem letu lahko pocenili hladilniki od 65 na 50.000 dinarjev. Kot smo zvedeli, se bodo zdaj spet za nekaj tisočakov, največ pa za 3, podražili. Toda novi hladilnik bo bistveno izboljšan, tako glede hladilnih sposobnosti kot prostornine in drugega.

x x x

To je nekaj o MARISU, ki utira pot tudi podobnim gospodarskim združenjem. Razumljivo, da si želimo čim več združenj, ki bi imela isti cilj:

VEČ IN CENEJE

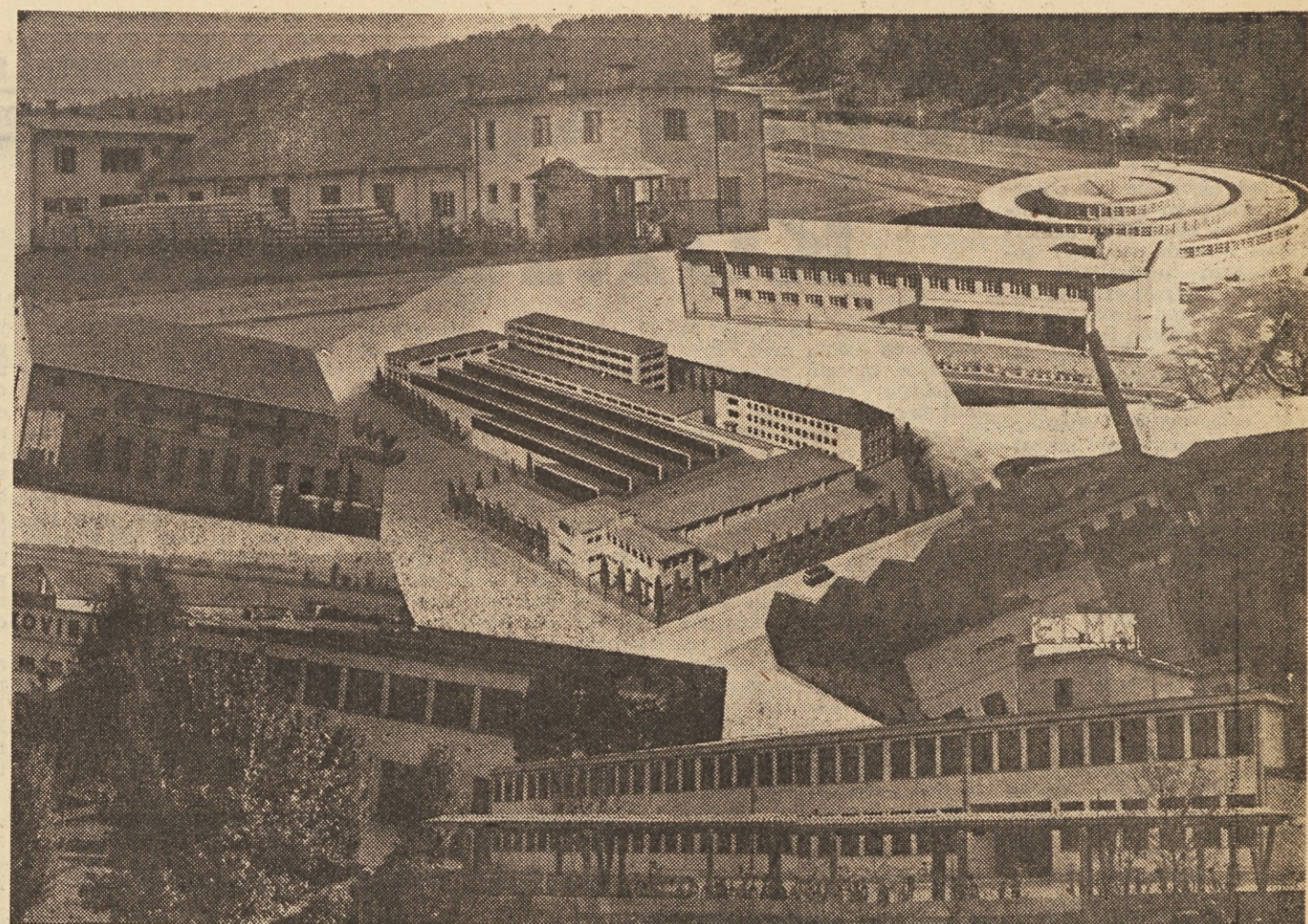
Upamo, da bodo to pot ubrale tudi druge gospodarske organizacije, pogumneje in odločneje kakor doslej.

Tudi MARIS ima pred seboj še mnogo nalog. Proizvodnja licenčnih aparatov je šele prvi korak. Sledili naj bi mu dogovori

● o skupnih skladih združenja, združevanju sredstev za nove gradnje pri posameznih podjetjih, urejanje skupnih služb tam, kjer bo to koristilo združenju in družbi in podobno.

Vsekakor pa je podpisana pogodba osnova, ki jasno opredeljuje naloge, ureja odnose in zato odpira tudi perspektive.

Mitja Svab

V načelu da konkretno ne!

OB ROBU TARIFNEGA SPORAZUMA
ZA ŽELEZNIŠKE DELAVCE

Pred časom je bil objavljen sporazum o splošnih osnovah in merilih za ugotavljanje osebnih dohodkov gospodarskih organizacij v Skupnosti jugoslovanskih železnice. Obširen uvod razlaga pomen in vsebino tega sporazuma ter priporoča, kako naj ga podjetja uporabijo.

V tem uvodu je zapisana tudi ta-le trditev: »Med izredno pomembnimi novostmi v sporazumu je tudi ta, da predvideva za železniška transportna podjetja enoten tarifni pravilnik. Polemika ne daje možnosti, da izdelajo tarife pravilnike tudi edine...«

Ta trditev je zares — novost!

Znano je, da sestavljajo transportno podjetje postaje, kurilnice in sekcije, ki imajo po 75. členu uredbe o organizaciji, poslovanju in vodstvu jugoslovanskih železnice (Ur. l. FLR, številka 54/1953), svoje lastne organe upravljanja — delavske svete in upravne odbore. V skladu s tem določa ta uredba v 72. členu, da si postaje, kurilnice in sekcije sestavijo svoje tarife pravilnike na podlagi okvirnih določb tarifnega pravilnika železniškega transportnega podjetja. V 89. členu iste uredbe pa je določeno, da delavski svet postaje, kurilnice, sekcije sklepa o tarifnem pravilniku.

Za pravilno oceno te uredbe je važna še ena okoliščina. To je namreč tako imenovana uredba z zakonsko močjo, ko ima torej moč in naravo zakona. Zato jo je potrdila Zvezna ljudska skupščina na svojih sejah dne 29. I. 1954. Do danes je še vedno v veljavi in citirani predpisi se štejejo za tako obvezne, kot so obvezne določbe katerega koli veljavnega zakona.

Omenjene določbe so zelo važne. Omogočile so prehod od prejšnjega, administrativno togega plačevanja železničarjev, ki je povzročalo nešteto pritožb in ni bilo stimulativno, na znatno boljši sistem, kjer je bilo mogoče osnove osebnih dohodkov prilagajati (vsaj delno) pogojem delovnih mest. Glede tega so izkušnje železniškega transportnega podjetja iz Ljubljane res dragocene in poučne.

Posamezne edine so dobi-le s svojim pravilnikom hkrati tudi sredstva, da so vodile konkretno tarifno politiko. Določale in urejale so osebnih dohodkov, upoštevaje tako specifičnosti posameznih delovnih mest, ki so za delavca važne, a jih noben organ tako dobro in objektivno ne more poznati ne upoštevati kot kolektivni edine oziroma njihovi organi. Delovna mesta so raztresena po

vsem ozemlju republike in celo izven njenih meja. Žeto je izvor mnogih posebnosti. Nadaljnje občutne razlike nastajajo zaradi razlik v vrsti in intenzivnosti prometa, kar vpliva na različnosti v vrsti in stopnji odgovornosti, intenzivnosti dela, v delovnih pogojih, delovnem času itd.

V prejšnjih uredbah o plačah železničarjev niso mogli priti do izraza ti elementi: stroka, izobrazba, službena leta, položaji, čini — to so bili kriteriji za določanje plač, torej povsem administrativni elementi. Seveda tako določeni prejemki niso mogli biti dovolj spodbudni, in to toliko manj, ker na njihovo določanje kolektivni niso mogli vplivati, čeprav so poznali elemente in zahteve posameznih delovnih mest, a niso mogle priti v poštev v centraliziranem, administrativno urejenem plačnem sistemu, povzetem po sistemu za državne uslužbenke.

Ko pa je omenjena uredba, v skladu z načeli delavskega samoupravljanja, omogočila, da so začeli kolektivni edine urejati prejemke, se je ta uredba kmalu pokazala kot zelo dobra, napredna.

Čim več sredstev so dobivale edine za določanje prejemkov, manj pritožb je bilo. Sporne primere so delavci urejali sproti sami in največkrat tako dobro, kot bi v vsakem organu težko uspelo.

Spoznanje: nobena centralistična uredba ne more biti tako uspešna, konstruktivna, stimulativna. Izkušnje dokazujejo, da je treba načela po omenjeni uredbi še izpopolniti in poiskati nove možnosti, da bi mogli kolektivni edine v okviru enotnega tarifnega pravilnika železniškega transportnega podjetja izobrazbo dohodkov svojih članov še bolj prilagoditi številnim posebnostim.

Toda trditve o odpravi tarifnih pravilnikov edin kaže, kot da bi te izkušnje ne bile važne. — Razlogi za to trditve drže kvečjemu tam, kjer so že morda prej zoževali gmočno podlago za samostojnost kolektivov edin na tem področju.

Trditve o neprimernosti tarifnih pravilnikov edin je neutemeljena, ne upošteva aktivne, ustvarjalne vloge kolektivov in je izraz nezaupanja. Je povsem nezakonita. Tarifni sporazum ne more odpraviti tega, kar še vedno predpisuje veljavna uredba. Edine, ki sestavlja-

jo železniško transportno podjetje, imajo pravico do svojih tarifnih pravilnikov in to pravico mora spoštovati tudi tarifni sporazum, ki se mora gibati v okviru zakonitih predpisov in ne sme zavajati kolektivov v nezakonita ravnanja.

Sicer pa ne gre pri tem za formalno stran te pravice, ki je tarifni sporazum edinam ne more vzeti. Gre predvsem ne upoštevati. Razmerje utemeljenosti. Vsekakor je poslovanje železnice — javna služba, ki zahteva v določeni vrstah pravnih centralizirano vodstvo in odločanje. Toda to ne more omejevat samoupravnosti sestavnih delov skupnosti v mnogih vpraša-

njih. Ta neogibno potrebna centralizacija v posameznih službah ne more delovati birokratsko, tako da bo ovirala koristno, ustvarjalno iniciativno delavcev, o kateri govorijo tudi sporazumi sam. Železničarji dobro vedo, v katerih vprašanih in službah je centralizacija potrebna, prav tako dobro pa vedo, kaj se lahko prepusti organom delavske samouprave podjetij in edini in da je to lahko samo v prid poslovanju železnice.

V tem smislu je že uredba o poslovanju, organizaciji in vodstvu postavila načela, ki jih je treba ne le formalno spoštovati, temveč stremeti, da se izpopolnijo v skladu s pozitivnimi rezultati, ki jih

je delavsko samoupravljanje pokazalo tudi na železnici. V istem smislu je tudi kongres delavskih svetov razpravljaj o izpolnitvi delavske samouprave v takih službah, kot je železnica. V svoji resoluciji je sklenil, da je treba na železnici delavsko samoupravljanje razvijati tako, da se povečujejo funkcije, širi obseg pristojnosti in krepi gmočna podlaga delavskih svetov v podjetjih in edinih.

Izkušnje potrjujejo, da je nagrajevanje delavcev področje, kjer ni potrebna nova centralizacija. — Nasprotno. Prav tu je možna in potrebna nadaljnja krepitev samoupravnosti kolektivov tudi v

posameznih edinicah. Le tako se lahko še bolj sprosti prizadevnost članov v teh kolektivih, le tako se lahko uspešno realizira načelo, ki ga priporoča sporazum sam v 6. točki. Tu namreč predpisuje, da je treba osnove za osebnih dohodkov določati tako, da bodo omogočale najprimernejše nagrajevanje delavcev glede na pogoje, v katerih delajo na svojih delovnih mestih, in tako ugotavljali čimvečjo stimulacijo.

Centralizirano predpisovanje tarifnega pravilnika za tako številni kolektiv, kot je kolektiv železniškega transportnega podjetja s številnimi delovnimi mesti, z mnogoterimi različnostmi in posebnostmi omenjenega načela ne more realizirati. Likvidni pravilnik edine, kot je nezakonito rečeno v uvodu, pomeni zopet uveljavljati kot prevladujoče administrativna načela (naziv, čin, izobrazba, službena leta) na račun meril dela. Trditve, da edine ne morejo imeti svojih tarifnih pravilnikov, je torej nezakonita in z družbeno-političnega vidika neutemeljena. M. R.

Upravičena zahteva delavcev v občini Rače

Tudi kmetje naj prispevajo

V delovnih kolektivih so se te dni znova razvlele razprave o družbenem standardu. To je povsem razumljivo. Če so se doslej delavci pomenkovali o družbenem standardu načelno, se sedaj že pomenkujejo o konkretnih stvareh, o stotisočih in milijonih, ki jih bodo od dohodka oddelili za gradnjo stanovanj, objektov družbene prehrane, ambulanc, šol itd. Sedaj namreč razpravljajo o zaključnih računih, pred seboj imajo podatke, kolikšen je čisti dohodek iz minulega leta in zato so razprave zelo konkretne.

Razveseljivo je, da bodo v posameznih kolektivih oziroma v posameznih krajih, namenili za družbeni standard celo več kot dve tretjini razpoložljivih sredstev. Na Ravnah bodo n. pr. porabili 470 milijonov dinarjev ali 77 odstotkov vseh razpoložljivih sredstev za nadaljnje gradnjo stanovanj, za ureditev trgovske centra, za napeljavno vodovoda itd. V Rušah bodo porabili okoli 200 milijonov dinarjev ali 75 odstotkov sredstev prav tako za nadaljnjo gradnjo stanovanj, za ureditev vodovoda, za gradnjo ambulanc in podobnih stvari. V občini Maribor-center mislijo urediti pet otroških vrtec za 400 otrok, zgraditi 200 stanovanj, urediti obrat družbene prehrane itd. Kolektiv tovarne trakov in sukanca ima sicer malo sredstev, vendar je kljub temu sklenil porabiti 3 milijone dinarjev za ureditev ambulanc.

Takšnih primerov bi lahko našli še precej. Ko bodo delavski sveti vseh gospodarskih organizacij zaključili z razpravo o zaključnih računih o razdelitvi sredstev, bodo ti podatki še bolj razveseljivi. Toda še sedaj je moč reči, da je pobuda, ki so jo lani sprožili sindikati, to je, da bi kolektivni namenili čimveč razpoložljivih sredstev za družbeni standard, postala stvar, ki jo pozdravljajo vsi delavci, predvsem delavci v mestih in industrijskih središčih, kajti to ustreza njihovim konkretnim zahtevam in željam. Trdimo lahko tudi, da ta akcija ne bo zaključena z letošnjim letom, temveč, da jo bodo kolektivni uredniki tudi naslednja leta, saj se marsikje dogovarjajo, koliko sredstev bodo porabili naslednje leto, računajo za ureditev trgovskih lokalov, za gradnjo zdravstvenih ustanov, za pospeševanje kmetijskega in obrtniškega stanovanja in drugi in ne samo delavci.

Zanimiva pa je še neka druga ugotovitev, in sicer, da se je prav ob tej akciji začel marsikje tudi razširjevati odnos med mestom in vasjo. Delavci so namreč pripravljali prispevati del sredstev za družbeni standard, toda le pod pogojem, da prevzamejo del breme za ureditev nekega objekta, ki bo koristil vsem občanom, tudi kmetovalci in obrtniki. Takšno zahtevo so na primer postavili delavci v občini Rače. Tu nujno potrebujejo šolo. Delavci posameznih kolektivov so pripravljali prispevati del sredstev zanj, toda pravilo, da le pod pogojem, če bodo to storili tudi kmetje. Šola bodo obiskovali tudi otroci kmetov in zato je prav, da tudi kmetje prispevajo določen del denarja za gradnjo. Ta zahteva je še tembolj upravičena, ker — kot pravi delavci — občina ne obremenjuje kmetijskih proizvajalcev v skladu z njihovimi dohodki. Pričakujemo lahko, da bo takšnih zahtev še več in prav je, da delavci to zahtevajo. Za objekte, ki so namenjeni vsem občanom, je prav, da prevzamejo del bremena tudi drugi in ne samo delavci. P.

Kako upravljamo

V sistemu delavskega in družbenega upravljanja je vloga političnih sil v podjetju izredno pomembna in odgovorna. To je praksa že večkrat potrdila, toda še se primeri, da tega ponekod ne upoštevajo. Razmerje v podjetju »Kovinar« v Kranju to zelo zgovorno potrjujejo. Nekatere tamkajšnje slabosti so obravnavali na dveh sejah občinskega zbora proizvajalcev. Na iniciativno občinskega sindikalnega sveta v Kranju so anketirali vse zaposlene v »Kovinarju«. Analiza rezultatov nas dovolj jasno opozarja na različne slabosti, ki nastajajo v kolektivu zaradi slabih odnosov med upravnimi vodstvom in organi delavskega samoupravljanja in premajhne delavnosti političnih organizacij v podjetju.

Ze uvodoma je treba povedati, da je kolektiv z vodstvom vred mlad in ne dovolj izkušen. Težke gospodarske razmere preteklih let so terjale strogo roko, da tako rečemo. Toda, ko se je v podjetju zaposlilo mnogo novih ljudi, med njimi tudi člani Zveze komunistov, se je družbeno upravljanje okrepilo, upravljalci so se začeli upirati pritisku, izsiljevanju in nepravilnim odnosom. Prav tedaj pa mladi kadri v organih upravljanja in političnih organizacijah in prav tako mladi ljudje v upravi podjetja in političnih organizacijah niso znali s skupnimi silami reševati nastajajočih problemov, ki niso bili lahki.

Med oboje je vse močnejše posegal klin sorodstva. Sestra obratovodje je tajnica, njen mož nabavni referent in še nekaj drugih sorodnikov opravlja pomembne dolžnosti. Vzdušje se je skalllo. Delavci so jav-

no razpravljali o problemih, toda njihova mnenja niso vzel dobronamerno. Večidel je prevladovalo mnenje sorodnikov v celotnem vodstvu podjetja, odnosi so se zaostriili, vez med upravo, organi upravljanja in vodstvi političnih organizacij se je rahljala. Mladostni polet, da bi rešili probleme v podjetju, se je stopnjeval, toda napredne sile kolektiva niso našle vedno najprimernejše poti. In obratno: vsaka trmoglavost v upravi je poslabševala stanje in je pomenila novo zmago sorodstva. Kolektiv je vsa dogajanja spremljal po svoje.

Navedene trditve v celoti potrjujejo rezultati ankete, predvsem pa pripombe anketirancev. 39 odstotkov anketirancev izjavlja, da delavski svet in UO po njihovem mišljenju ne moreta v celoti izpolnjevati svoje naloge in dolžnosti. Kolektiv je pomanjkljivo informiran o delu delavskega sveta; le 42 odstotkov anketirancev je bilo obveščenih o najvažnejših sklepih. Osnovno v slehernem delovnem kolektivu je, da so delavci seznanjeni s svojimi proizvodnimi nalogami, toda v podjetju 72 odstotkov anketirancev ni seznanjenih s proizvodnim načrtom kolektiva. 61 odstotkov jih ne pozna predpisov podjetja in le 43 je pravilno obveščenih o obračunavanju zaslužka. Kolektiv torej v celoti ni bil sistematično informiran o najvažnejših problemih s področja proizvodnje in gospodarjenja.

Zanimivi so pogledi anketirancev na odnose v podjetju: 49 odstotkov jih meni, da vodilno osebo nima pravilnega odnosa do delavskega sveta, upravnega odbora in kolektiva, 55 odstot-

kov anketirancev izjavlja, da tehnični vodja, obratovodja, računovodja, komercialni vodje ne ustrezajo svojim delovnim mestom. Kolektiv je nedvomno sprito slabe organizacije dela ugotovil, slabosti tehničnega vodstva, vsak dan je tudi občutil, da »sorodstvene vezi« kalijo odnose in ustvarjajo nerazpoloženje. Samo 20 odstotkov anketirancev meni, da v vodstvu podjetja ni familiarnih odnosov. 42 odstotkov anketirancev dvomi v strokovne in delavne sposobnosti svojih neposredno nadrejenih in od tod tudi pričanje 51 odstotkov anketirancev, da neposredno nadrejeni slabo in pomanjkljivo organizirajo proizvodnjo. Ta občutek seveda delavcev ne spodbuja k večji produktivnosti in boljšemu izpolnjevanju planskih obveznosti. Odnosi med nadrejenimi in podrejenimi so prav tako pomembni v proizvodnji, vplivajo na razpoloženje delavcev. 52 odstotkov anketirancev pravi, da se nadrejeni zanimajo za njihove težave pri delu, hkrati pa 61 odstotkov anketirancev meni, da se nadrejeni premalo zanimajo za njihove življenjske težave izven podjetja. Med vprašanih in odgovorila v anketi še marsikaj govori o nepravilnih odnosih, ki so močno vplivali na proizvodnjo gospodarjenja in celo na formiranje delavske osebnosti pri mladih proizvajalcih. Naj navedemo še odgovore na vprašanje »Kaj vas ovira, da ne dosežete večjega delovnega učinka, oziroma večjega uspeha pri delu?« 51 odstotkov zaposlenih izjav-

lja, da jih ovira nepravilno razmerje med prejemki in nepravilne norme, kar 66 odstotkov anketirancev meni, da jim predstavlja glavno oviro pri delu slaba organizacija dela, 43 odstotkov pa jih izjavlja, da jih ovira pomanjkanje navodil ali premalo jasna navodila za delo. Le 22 odstotkov jih pravi, da jih ovira nedisciplin sodelavcev.

Zaradi navedenih in še drugih ugotovitev v anketi in slabosti v medsebojnih odnosih so nekateri vodilni uslužbenci odpovedali službo in prav je, da sta UO in delavski svet njihovi torej prišli novi vodilni uslužbenci, ki se bodo takoj srečali z odgovornimi proizvodnimi nalogami. Problem s tem še ne bo rešen, kot si mislijo nekateri. Odnosi v kolektivu bo treba spremeniti, in to predvsem z boljšimi političnimi delom delavci. Zavedati se moramo, da je tudi kolektiv dolžan sproti odстранjevati vse slabosti, kjerkoli se pojavijo. Političnim organizacijam v »Kovinarju« to doslej ni v celoti uspelo, kajti drugače bi nedvomno poskrbele, da se stvari uredijo. Zato spremembe v upravi podjetja nujno zahtevajo tudi popolnjen sistem političnega dela, širše poglede na vsa vprašanja, večji interes vseh zaposlenih za proizvodnjo in gospodarske probleme. V tej smeri bi morali organizacijam v podjetju pomagati tudi občinska politična vodstva in zbor proizvajalcev občinskega ljudskega odbora.

M. R.

KAKO BOMO NAGRAJEVALI

Kaj mora upoštevati delavski svet

S. P., Koper: Res je rok za sprejem tarifnih pravilnikov podaljšan do 31. maja letos. Vendar se nam zdi, da bo premalo časa na razpolago, če naj se dosledno držimo predpisa, da mora biti predlog pravilnika vsaj 30 dni na razpolago delovnemu kolektivu. Ali roka ni mogoče skrajšati? — Odgovor: Noben predpis ne dovoljuje skrajšati roka. Če predlog ni vsaj 30 dni javno razgrnjen delovnemu kolektivu, potem ni izpolnjen eden izmed pogojev za njegovo zakonitost. Vendar je strah, da bi zaradi tega zamudili pravočasno izdelavo, neutemeljen. Predlog tarifnega pravilnika pripravi skupaj s pripravljalnimi postopkom upravni odbor. Ta mora predlog skupaj z vsemi podatki in analizami predložiti delavskemu svetu, istočasno pa ga predložiti z vsjo potrebno dokumentacijo in obrazložitvijo tudi delavskemu svetu. Ta sme sklicati sejo, na kateri bo odločil o sprejemu

ku. To je toliko važnejše, če pomislimo, da se obravnava predloga nikakor ne more omejiti le na pravilnik sam, še mnogo manj pa na tarifne postavke, temveč najprej na podatke in analizo ekonomskega stanja, pogojev in zahtev kot se ugotove v pripravljalnem postopku. Delavski svet mora poprej oceniti, ali je realna kalkulacija čistega dohodka, ki ga gospodarska organizacija pričakuje v letošnjem letu. Presoditi mora, kaj je treba ukreniti, da bodo dosegli čisti dohodek z večjo storilnostjo z znižanjem proizvodnih stroškov. Oceniti mora, ali je razmerje med skladi in predvidenimi sredstvi za osebnih dohodke ekonomsko primerno, utemeljeno, tako da po eni strani s krepitvijo skladov krepí ekonomsko podlago za nadaljnji razvoj podjetja in hkrati s tem zagotavlja ustvarjanje večjih sredstev za osebnih dohodke. Iz te obravnave mora izluščiti, kakšne oblike in metode naj uporabi pri izdelavi svojega tarifnega sistema, da bodo delavci zainteresirani za večjo delovno storilnost, z ekonomičnim poslovanjem dosega večje osebnih dohodke. Sele po taki analizi in oceni ustreznih podatkov iz lenkoletnega poslovanja in iz predvidevanj letošnjega leta lahko prejde na proučevanje samega pravilnika, ali je namreč ta tak, da spodbuja k večji delovni storilnosti, da povezuje osebnih dohodke z gibanjem storilnosti. Da bi zagotovil tako proučitev, lahko delavski svet v ta namen ustanovi posebno komisijo. Njena naloga je, v teku tridesetih dni proučiti

vse, kar je potrebno delavskemu svetu za dobro tehtno presojo in utemeljeno odločanje, potem, ko preteče trideset dni in ko so zbrane morebitne pripombe in predlogi iz vrst delovnega kolektiva. Omenjena komisija lahko naloži upravnemu odboru, da predloži dokumentacijo dopolni ali da pripravi spremembo predloga pravilnika. Vse to ne more biti delo komisije, temveč je to delo upravnega odbora; komisija le podrobneje obravnava, proučuje za delavski svet, kar mora upravni odbor pripraviti. Seveda lahko delavski svet preko te komisije daje pobudo, da se posamezna vprašanja prouče v kolektivu tembolj, ker je treba vse morebitne spremembe in dopolnitve v podatkih in analizi oziroma v predlogu pravilnika objaviti tudi kolektivu. Tridesetdnevni rok, ko mora biti predlog pravilnika javno razgrnjen in z njim vsi ustrezni podatki iz zaključnega računa, ni torej nikakršna ovira za pravočasno izdelavo tarifnih pravilnikov. Lahko je ovira kvečjemu tam, kjer bi hoteli vse urediti za zaprtimi vrati.

Smoter tarifnih sporazumov

P. B., Celje: Na zadnjem sestanku nam je eden od naših strokovnjakov razlagal, da se moramo dosledno držati sporazuma. Temu so nekateri ugovarjali in celo dokazali, da bi bilo za nas narobe, če bi res morali določiti razpore kot je določeno v sporazumu. Zato bi radi vedeli, kaj je pravih razpore s tarifnimi sporazumi. — Od-

govor: Podlaga za ta odgovor daje predvsem določba 192. člena zakona o delovnih razmerjih. Ta namreč določa, da se s sporazumi določijo splošna merila, osnovne in metode za določanje osebnih dohodkov delavcev, a le kot pomoč gospodarskim organizacijam pri izdelavi tarifnih pravilnikov. Zvezni izvršni svet je novembra lani izdal navodilo za sestavljanje novih tarifnih pravilnikov. V 5. točki odreja, da se smejo sporazumi uporabljati kot sporazumi o splošnih osnovah in merilih v smislu 192. člena cit. zakona, kajti sindikalne organizacije, združenja in zbornice lahko zaradi pomoči gospodarskim organizacijam sklenejo sporazume o splošnih osnovah in merilih, po katerih bodo s tarifnimi in drugimi pravilniki o plačevanju delavcev ustvarjena taka razmerja, da bodo osebnih dohodki delavcev v skladu z doseženo produktivnostjo dela in s splošnim uspehom, ki ga doseže podjetje po prizadevanju delovnega kolektiva. Kot piše to navodilo v svoji 3. točki.

Smoter tarifnih sporazumov je torej pomoč gospodarskim organizacijam. Bistvo te pomoči je priporočilo takih meril in osnov, ki jih gospodarske organizacije uporabijo za svoji lastni presoji glede na svoje pogoje in svoje izkušnje. Rezultat te pomoči naj bo različnost osebnih dohodkov, ki je objektivno utemeljena, ker je posledica dosežene storilnosti in ekonomičnosti. Tarifni sporazumi ne omejujejo samostojnosti delavskih svetov pri izdelavi pravilnikov. Zlasti pa niso in ne morejo biti nadomestilo za prejšnje državne predpise, ki so urejali raven tarifnih postavk in njihovo določanje. Zato niso pravni akti s tako obveznostjo, da bi se morala podjetja ravnati po njih tako kot se morajo ravnati po pravnih predpisih. To so le priporočila in pripomoček, da bi mogli delavski svet

najti čim boljše ureditev svoje določene sisteme, pri čemer pa so samostojni in se odločajo za uporabo po svoji lastni presoji. Med splošnimi merili in osnovami v sporazumi pa je omeniti zlasti določbe, da so gospodarske organizacije dolžne uveljaviti oblike in metode plačevanja, ki vplivajo na delovno storilnost, ki dajejo istočasno individualno in kolektivno stimulacijo, da so osebnih dohodki odvisni le od čistega dohodka in ne od tarifnih postavk, da so te mere in metode za udeležbo posameznikov v doseženih sredstvih za osebnih dohodke itd. Te osnove so v skladu z znanimi stališči sindikatov in tem nihče ne nasprotuje. Res pa je, da so tarifni sporazumi sami s seboj v nasprotju, ko predpisujejo razpore med tarifnimi postavkami in startno točko. Tako predpisovanje je nasprotno načelu, da morajo biti osebnih dohodki odvisni od čistega dohodka ne pa od tarifnih postavk. V sporazumih predpisani razpore niso kalupji niti opravili za povečevanje tarifnih postavk. Če bi jih skušali predpisovati kot obveznost, bi bili v takih določbah nezakoniti, ne bi bili pomoč gospodarskim organizacijam temveč administrativna obveza, ki bi samoupravnost delovnih kolektivov omejevala v njegovi pravici, da samostojno predpisuje osebnih dohodke svojih članov. Kdor se sklicuje na razpore, da bi s tem dosegel povečanje tarifnih postavk ne glede na konkretne pogoje, zahteve in odnose, ki so primerni in objektivni v določenih gospodarskih organizacijah, ne ravna kot dober skrben gospodar in ne razume bistva in vsebine tarifnih sporazumov.

Kdaj so pripombe upravičene

B. Fr., Tr.: Imamo dovolj čistega dohodka in dovolj sredstev za povečanje tarifnih

postavk. Imamo vse pogoje, da določimo tarifne postavke v razponih, ki jih določa tarifni sporazum. Ali bi lahko občinski ljudski odbor in sindikalni svet pripomogla takemu tarifnemu pravilniku? — Odgovor: Komisija občinskega ljudskega odbora in občinski sindikalni svet presojata, ali so tarifni pravilniki izdelani s skrbnostjo dobrega gospodarja. Presoja torej njihovo primernost in gospodarsko utemeljenost. Če bi pri tej presoji ugotovila, da ste pač izkoristili razpoložljiva sredstva za povečanje tarifnih postavk in to povečanje opravili s tarifnim sporazumom oziroma s tistimi njegovimi določbami, ki predvidevajo razpore, bi bila dolžna ne le priporočati, temveč celo ugotoviti, da delavski svet ni ravnal s skrbnostjo dobrega gospodarja. Morebitna povečanja tarifnih postavk ni mogoče utemeljevati s številkami v sporazumu, temveč samo z ekonomskimi dejstvi in okoliščinami n. pr. da odnosi med postavkami doslej niso ustrezali, ker so naje vplivali razni osebni oziroma subjektivne tendence in niso prišle do izraza objektivne okoliščine, po katerih bi morale biti na ključnih mestih tarifne postavke višje, na nekaterih drugih pa nižje itd. Razponi v tarifnih sporazumih niso kalup ne razlog za povečevanje tarifnih postavk; za takšno odločitev ne morejo priti v poštev formalni razlogi, temveč zgolj objektivni, ekonomski. Če imate dovolj sredstev, vas torej ta okoliščina ne opravičuje, da enostavno povečujete tarifne postavke, temveč vas zavezuje, da ugodne možnosti izkoristite za izdelavo takega tarifnega pravilnika, kjer bodo razpoložljiva sredstva za osebnih dohodke dosegljiva le preko ustreznih delovnih učinkov, poslovnih uspehov. Takemu tarifnemu pravilniku pa ni mogoče ugovarjati.

Novi naročniki Delavske enotnosti

Minuli teden je najboljši porasla kolportaža po podjetjih. Kolporterji iz posameznih podjetij so naročili 350 izvodov Delavske enotnosti. Razen tega pa smo prejeli tudi naročilnice za 49 izvodov našega lista. Največ individualnih naročnikov so pridobili v Tobačni tovarni, in sicer 28, v podjetju Kroj - Ziri pa 15.

Porota na strani obtožencev

Kakor je iz tega razvidno, je bral javni tožilec, sta delavca Sikora in Orbanaz padla, ko sta metala bombe v vo-

jake...
»To je laži!« so vzklikli obtoženci. »Delavca sta bila na najbolj zverinski način ubita v zaporu!«
»Strahota!« je glasno vzdihnil eden izmed porotnikov.

Predsednik sodišča Tolentino, sodnik Guerazza in Defranceschi, svetnik Devetak in javni tožilec Porcari so s presenečenimi pogledi premerili vseh štirinajst porotnikov.

Trenutni položaj je izkoristil advokat Zennaro:

»Obtožnica je konstruirana, hkrati s kopico paragrafov iz avstrijskih zakonov je pravo strahilo!«

»Po točki šest paragrafa 235 je zagovornik Zennaro raznovrstno s toliko, da je sporočil predsednik sodišča.

»Kazen naj se razširi tudi name!« je dodal advokat Črlijenica.

Tudi zagovornik Puhar ni mogel molčati: »Solidaren sem s kolegom!«

Štirinajst bledih porotnikov se je nemo spogledalo.

Zgodovina je zapisala: »Gospodarske razmere v Italiji in ščitni fašistični izgledi, ki so Mussoliniju utirali pot do oblasti, so pripravili dva tisoč brezpravnih labinskih rudarjev do tega, da so 2. marca 1921 napovedali stavko. Njihove zahteve so zavrnili, dva dni potem pa so stavkarji zasedli rudnik. Petintrideset dni je bila na cestah Labina, Raše, Viteza, Krapna, Stalji in Strmca v goščah svoboda, medtem pa je delavska oblast upravljala rudniško proizvodnjo...«

Zgodovina piše: »Danes, 16. novembra 1921, se je petdeset tisoč labinskih rudarjev zbralo v dvorani osnovne šole »Sveti Martin« v Pulju. Za porotnike je bilo določenih tudi štirinajst istinskih kmetov...«

»Tudi porota jih je obsodila!« Lasje na štirinajstih porotniških glavah se ježijo sprčo tega mada, vendar... Ali smejo porotniki zaupati drug drugemu?

Tisti dan po razpravi je štirinajst porotnikov sedelo v gostilni.

»Ne vem, ne počutim se dobro,« je rekel eden, drugi pa so zamisljeno molčali.

»V naslednjem dne:«

»Josić Puljić Josip Pulina je klical sodni sluga po hodniku osnovne šole »Sveti Martin«.

Po polnem kakanju je vstal predsednik sodišča Tolentino:

»Porotnik Josip Pulina je neopravičeno odsoten!«

Takoj potem so poslali slugo ponj.

V učilnici, kjer so se tudi nekateri izmed obtoženih naučili pihirati prve črpe iz abecednika, je v zboru odmevala »Obenaš!« Zaradi zamudnega kakanja dolgočasno obkrožno se je krohotala.

»Ra začnimo brez tega porotnika!« je predlagal nekdo.

»Predsednik Tolentino je mrmraje preletel porotnike in udaril s pestjo po mizi: »Nemogoče!«

»Ve kaže, da je trinajst nesrečna številka!«

Predsednik je živčno pogledoval zdaj na uro, zdaj proti vratom.

»Nič,« je rekel, »izvolili bomo drugega!«

»Ugovarjamo, se je odločno uprta obramba. Da bi začel s enim, končali pa z drugim? To ne gre!«

Nenadoma glas od vrat:

»Grižak!«

Tako je poročal sodni sluga o zdravstvenem stanju Josipa Pulina.

»Kaznovani ga bomo z dve sto lirami globa! In odtlej predsednik in s pogledom premerili porotnike. Hkrati jim je hotel se očipilje zagroziti, da jim odvstuje blitni bolezen. Poklical je zdravilnika in šel z njim k Pulinu na dom.

Med odmorom se je trinajst porotnikov spogledalo. Nekaj so šepetali.

Predsednik sodišča se je vrnil:

»Josip Pulina je sinoči zares dobi večdnevni bolezenski dopust, vendar vse kaže, da zaradi slabega odnosa do nove domovine Italije...« Spet je ošinil porotnike.

Tovariši Rudi Ganziti pripoveduje:

»Preostalo nam je še edino »redstvo« — stavka! Dne 2. junija 1936 smo zborovali v Domu sindikatov. Prišlo je še več delavcev kot na prejšnja zborovanja.

»Ja, Govorili so tovariši Leskošek (ki nam je s svojimi bogatimi izkušnjami v sindikalnem delu pomagal povsod, kjer je mogel), Tratar in socialni demokrat Jurij Stanko. Tovariši Leskošek je s svojim govorom tako razvnel zborovalce, da so se pričeli oglašati. Policija navadno ni dovoljevala razprav.

»Kam to je takrat dovolila, ne vem, vem pa, da je diskurtilo mnogo tovarišev in vsi so podpirali Leskoška. Zborovali so iz glasovlavi stavko in izvolili izskovni odbor, ki se je sestel tako po zborovanju in za predsednika izvolil tovariša Pahorja, revolucionarnega gradbene.

»Pravilna našega ljubljanskega sindikata so sicer omogočala, da bi lahko v okviru Stokovne komisije ustanovljali podružnice. Vendar smo se — po navodilih partijskega vodstva — takoj v začetku povezali s centralo »Saveza gradbenih radnikov Jugoslavije« predvsem zato, da smo na zasedanjih tega sindikata pomagali revolucionarni opoziciji, da je prevzela vodilno položaje. Tako smo začeli sodelovati z vsemi revolucionarnimi gradbenimi delavci Jugoslavije, v »Savezu gradbenih radnikov« pa smo dobili novo oporo v našem delu. Nekateri člani iz vodstva Stokovne komisije nam namreč niso bili preveč naklonjeni. Vsekakor je bila ta povezava poristna iz političnih in ekonomskih razlogov. Našim predstavnikom je skupno s hrvatskimi tovariši uspelo decentralizirati centralo »Saveza gradbenih radnikov«. S tem smo dobili večjo akcijsko in gnotno samostojnost, kar je bilo za naše delo zelo pomembno. Ustanovili smo »Podsavje za Slovenijo«. Od tedaj smo pošiljali v Beograd samo 25 odstotkov sredstev. Povečanje gnotnih sredstev pa je »Podsavje« omogočilo večjo in širšo dejavnost na njegovem področju. (Dolge prihodnje)

»Pravilna našega ljubljanskega sindikata so sicer omogočala, da bi lahko v okviru Stokovne komisije ustanovljali podružnice. Vendar smo se — po navodilih partijskega vodstva — takoj v začetku povezali s centralo »Saveza gradbenih radnikov Jugoslavije« predvsem zato, da smo na zasedanjih tega sindikata pomagali revolucionarni opoziciji, da je prevzela vodilno položaje. Tako smo začeli sodelovati z vsemi revolucionarnimi gradbenimi delavci Jugoslavije, v »Savezu gradbenih radnikov« pa smo dobili novo oporo v našem delu. Nekateri člani iz vodstva Stokovne komisije nam namreč niso bili preveč naklonjeni. Vsekakor je bila ta povezava poristna iz političnih in ekonomskih razlogov. Našim predstavnikom je skupno s hrvatskimi tovariši uspelo decentralizirati centralo »Saveza gradbenih radnikov«. S tem smo dobili večjo akcijsko in gnotno samostojnost, kar je bilo za naše delo zelo pomembno. Ustanovili smo »Podsavje za Slovenijo«. Od tedaj smo pošiljali v Beograd samo 25 odstotkov sredstev. Povečanje gnotnih sredstev pa je »Podsavje« omogočilo večjo in širšo dejavnost na njegovem področju. (Dolge prihodnje)

»Pravilna našega ljubljanskega sindikata so sicer omogočala, da bi lahko v okviru Stokovne komisije ustanovljali podružnice. Vendar smo se — po navodilih partijskega vodstva — takoj v začetku povezali s centralo »Saveza gradbenih radnikov Jugoslavije« predvsem zato, da smo na zasedanjih tega sindikata pomagali revolucionarni opoziciji, da je prevzela vodilno položaje. Tako smo začeli sodelovati z vsemi revolucionarnimi gradbenimi delavci Jugoslavije, v »Savezu gradbenih radnikov« pa smo dobili novo oporo v našem delu. Nekateri člani iz vodstva Stokovne komisije nam namreč niso bili preveč naklonjeni. Vsekakor je bila ta povezava poristna iz političnih in ekonomskih razlogov. Našim predstavnikom je skupno s hrvatskimi tovariši uspelo decentralizirati centralo »Saveza gradbenih radnikov«. S tem smo dobili večjo akcijsko in gnotno samostojnost, kar je bilo za naše delo zelo pomembno. Ustanovili smo »Podsavje za Slovenijo«. Od tedaj smo pošiljali v Beograd samo 25 odstotkov sredstev. Povečanje gnotnih sredstev pa je »Podsavje« omogočilo večjo in širšo dejavnost na njegovem področju. (Dolge prihodnje)

»Pravilna našega ljubljanskega sindikata so sicer omogočala, da bi lahko v okviru Stokovne komisije ustanovljali podružnice. Vendar smo se — po navodilih partijskega vodstva — takoj v začetku povezali s centralo »Saveza gradbenih radnikov Jugoslavije« predvsem zato, da smo na zasedanjih tega sindikata pomagali revolucionarni opoziciji, da je prevzela vodilno položaje. Tako smo začeli sodelovati z vsemi revolucionarnimi gradbenimi delavci Jugoslavije, v »Savezu gradbenih radnikov« pa smo dobili novo oporo v našem delu. Nekateri člani iz vodstva Stokovne komisije nam namreč niso bili preveč naklonjeni. Vsekakor je bila ta povezava poristna iz političnih in ekonomskih razlogov. Našim predstavnikom je skupno s hrvatskimi tovariši uspelo decentralizirati centralo »Saveza gradbenih radnikov«. S tem smo dobili večjo akcijsko in gnotno samostojnost, kar je bilo za naše delo zelo pomembno. Ustanovili smo »Podsavje za Slovenijo«. Od tedaj smo pošiljali v Beograd samo 25 odstotkov sredstev. Povečanje gnotnih sredstev pa je »Podsavje« omogočilo večjo in širšo dejavnost na njegovem področju. (Dolge prihodnje)

»Pravilna našega ljubljanskega sindikata so sicer omogočala, da bi lahko v okviru Stokovne komisije ustanovljali podružnice. Vendar smo se — po navodilih partijskega vodstva — takoj v začetku povezali s centralo »Saveza gradbenih radnikov Jugoslavije« predvsem zato, da smo na zasedanjih tega sindikata pomagali revolucionarni opoziciji, da je prevzela vodilno položaje. Tako smo začeli sodelovati z vsemi revolucionarnimi gradbenimi delavci Jugoslavije, v »Savezu gradbenih radnikov« pa smo dobili novo oporo v našem delu. Nekateri člani iz vodstva Stokovne komisije nam namreč niso bili preveč naklonjeni. Vsekakor je bila ta povezava poristna iz političnih in ekonomskih razlogov. Našim predstavnikom je skupno s hrvatskimi tovariši uspelo decentralizirati centralo »Saveza gradbenih radnikov«. S tem smo dobili večjo akcijsko in gnotno samostojnost, kar je bilo za naše delo zelo pomembno. Ustanovili smo »Podsavje za Slovenijo«. Od tedaj smo pošiljali v Beograd samo 25 odstotkov sredstev. Povečanje gnotnih sredstev pa je »Podsavje« omogočilo večjo in širšo dejavnost na njegovem področju. (Dolge prihodnje)

»Pravilna našega ljubljanskega sindikata so sicer omogočala, da bi lahko v okviru Stokovne komisije ustanovljali podružnice. Vendar smo se — po navodilih partijskega vodstva — takoj v začetku povezali s centralo »Saveza gradbenih radnikov Jugoslavije« predvsem zato, da smo na zasedanjih tega sindikata pomagali revolucionarni opoziciji, da je prevzela vodilno položaje. Tako smo začeli sodelovati z vsemi revolucionarnimi gradbenimi delavci Jugoslavije, v »Savezu gradbenih radnikov« pa smo dobili novo oporo v našem delu. Nekateri člani iz vodstva Stokovne komisije nam namreč niso bili preveč naklonjeni. Vsekakor je bila ta povezava poristna iz političnih in ekonomskih razlogov. Našim predstavnikom je skupno s hrvatskimi tovariši uspelo decentralizirati centralo »Saveza gradbenih radnikov«. S tem smo dobili večjo akcijsko in gnotno samostojnost, kar je bilo za naše delo zelo pomembno. Ustanovili smo »Podsavje za Slovenijo«. Od tedaj smo pošiljali v Beograd samo 25 odstotkov sredstev. Povečanje gnotnih sredstev pa je »Podsavje« omogočilo večjo in širšo dejavnost na njegovem področju. (Dolge prihodnje)

»Pravilna našega ljubljanskega sindikata so sicer omogočala, da bi lahko v okviru Stokovne komisije ustanovljali podružnice. Vendar smo se — po navodilih partijskega vodstva — takoj v začetku povezali s centralo »Saveza gradbenih radnikov Jugoslavije« predvsem zato, da smo na zasedanjih tega sindikata pomagali revolucionarni opoziciji, da je prevzela vodilno položaje. Tako smo začeli sodelovati z vsemi revolucionarnimi gradbenimi delavci Jugoslavije, v »Savezu gradbenih radnikov« pa smo dobili novo oporo v našem delu. Nekateri člani iz vodstva Stokovne komisije nam namreč niso bili preveč naklonjeni. Vsekakor je bila ta povezava poristna iz političnih in ekonomskih razlogov. Našim predstavnikom je skupno s hrvatskimi tovariši uspelo decentralizirati centralo »Saveza gradbenih radnikov«. S tem smo dobili večjo akcijsko in gnotno samostojnost, kar je bilo za naše delo zelo pomembno. Ustanovili smo »Podsavje za Slovenijo«. Od tedaj smo pošiljali v Beograd samo 25 odstotkov sredstev. Povečanje gnotnih sredstev pa je »Podsavje« omogočilo večjo in širšo dejavnost na njegovem področju. (Dolge prihodnje)

H očeš nočes se je predsednik Tolentino moral spriznati s številko trinajst. Razprava se je nadaljevala.

Potem je trinajst porotnikov sedelo pri kosilu.

»Razmišljal sem, Josip Pulina ni storil prav,« je rekel eden.

»Res je, bolje bi bilo, če bi ostal z nami,« je dodal sosed, drugi pa so prikimali.

Od tistega dne in vse do zaključka razprave je porota v določenih trenutkih stala odkrito na strani obtoženih komunarjev. To so seveda čutili tudi obtoženci, zato so si s sodiščem privoščili komedijo:

»Obtoženec Pipan, ali je bil vaš sistem sovjetski?«

»Gospod predsednik, naš sistem je bil kolektiven...«

»Obtoženi Olivio Bubic, ali veste, zakaj se zagovarjate?«

»Ne znam pisati in brati!«

»Olivio, preiskovalnemu sodniku ste rekli, da so nekateri rudarji polagali mine!«

»Gospod predsednik, papir vse prenese. Tega nisem rekel.«

Predsednik je bral: »Mate Verbanac je zbral orožje, izdeloval bombe in streljal v vojske...«

»Ze mogote, ze mogote,« je rekel Verbanac.

»Torej priznavate, da ste to delali!«

»Jaz delal? Bog mi je priča, jaz ne! Zakaj pa pravite: ze mogote?«

»V rudniku dela natanko štiriindvajset rudarjev, ki se pišejo Mate Verbanac. Ze mogote, da je med njimi tudi tisti, ki ga iščete.«

Porotnik se je obrnil k zmedenim sodnikom:

»Ta preiskovalni sodnik zapira nedolžne ljudi!«

Obtoženi Ciarello Gastano je duhovito zmedel sodišče.

»Tudi vi ste sodelovali v tisti gneči in zmešnjavi,« mu je rekel predsednik.

»Da, bil sem na čelu gneče.«

»Tako, tako, to je iskreno: Kar naprej v Raši ali v Labinu?«

»V Galipolju.«

»Kaj pa je bilo tam?«

»Zeni sem se!«

Obtoženi Mate Francin je nastopil kot David Strbac v »Jazbecu pred sodiščem.«

»Dobro jutro, gospoda!«

»Vi ste šli s sprevedom demonstrantov v Labin,« je rekel predsednik.

»Da, sem.«

»Kako je bilo?«

»Kaj naj bi bilo? Ko sem prišel v Labin, sem šel domov.«

»Zakaj?«

»Oh, gospod! Kam naj bi šel, ko pa sem bil namenjen domov!«

Tako in podobno so se vrstili pogovori obtožencev z resno opiralo le na priče javne obtožbe. Nad sto se jih je vrstilo v sodni dvorani, vendar so tako rekoč vsi odpovedali.

Rudniški inženir Giulio Holik, ki si

»Tudi jaz sem sodeloval v stavki,« je rekel. »Moji rojaki s Sicilije so bili brezobzirni in jih upravičeno smatrajo za izdajalce...«

Predsednik mu je živčno skočil v besedo:

»Opozarjam vas, govorite resnico, sicer vas bom dal zapreti!«

»Gospod predsednik, govorim resnico, zapisnik javnega tožila pa vsebuje reči, ki jih nikoli nisem rekel... Stavkarji niso pripravljali orožja za odpor, niso polagali min. Pipan ni nagovarjal množice, naj se spopade z vojski...«

Sodniki so se vznemirili. Pogledi so švigali sem in tja. Kot v en glas so porotniki nekajkrat vprašali:

»Kako da si obtoževal nedolžne ljudi?«

Montanti je nekaj fecjal in se smejal, kakor da bo omahnil.

DELAVSKA ENOTNOST

20.-26. MARCA

KONGRES ZVEZE KOMUNISTOV BOSNE IN HERCEGOVINE

V četrtek, 26. marca, se je začel v Sarajevu III. kongres Zveze komunistov Bosne in Hercegovine. »Poročilo Centralnega komiteja o delu Zveze komunistov Bosne in Hercegovine od drugega do tretjega kongresa«, ki so ga razdelili delegatom že pred kongresom, poudarja, da je v minulih štirih letih narasla vrednost proizvodnje v tej republiki za 42%, narodni dohodek pa se je zvišal za 38%. V svetih in komisijah ljudskih odborov okrajev in komun deluje 17.210 članov, okrajni in občinski ljudski odbori imajo kakih 10.000 odbornikov, v delavskih svetih pa je 25.000 delavcev in nameštencev. Poročilo govori tudi o napredku na področju socialne politike in zdravstvene zaštite, prosvete, znanosti in kulture, ocenjuje delo družbenih organizacij in Zveze komunistov v podjetjih, na vasi, v šolah in ustanovah. Pred štirimi leti je imela Zveza komunistov Bosne in Hercegovine 74.031 članov, ob koncu lanskega leta pa 96.737. Med novimi člani je skoro 69% mladencev in mladink.

PRIPRAVE NA DAN ŽELEZNIČARJEV

Dan železničarjev, 15. april, bodo letos proslavili v okviru proslav štiridesetletnice ZKI, SKOJ in sindikatov. Na železniških vozliščih in v večjih kolektivih bodo prihodnji mesec svečane akademije, kulturno-umetniške prireditve in športna tekmovanja železničarjev. Na predavanjih in akademijah bodo obujali spomine na splošno stavko železničarjev in pomorščakov 15. aprila 1920 in na sodelovanje članov sindikata prometnih delavcev v revolucionarnem boju Partije in delavskega razreda pred vojno in med narodnoosvobodilnim bojem.

ODKRILI SO LEŽIŠČE BARITA

V vasi Kalanjevcih pri Belanovicah v Ljškem okraju so našli ležišče barita. V rudnini je kakih 90% barita, kar je zelo redek primer. Zato strokovnjaki predlagajo, naj bi rudo začeli izkoriščati takoj. Ležišče je našla ekipa strokovnjakov Geološkega inštituta LR Srbije. Barit uporabljajo največ v jedrski znanosti in zato so ta ležišča zelo pomembna.

V OKOLICI RAŠKE JE PRECEJ MAGNEZITA

Strokovnjaki Geološkega odseka iz Kraljeva so v okolici Raške odkrili velike zaloge magnezita. V vasi Despotoviću pri Raški je magnezit samo 20 do 30 metrov pod zemeljsko površino. Strokovnjaki so ugotovili, da je kakovost rude zelo dobra. Za raziskovalna dela v tem kraju je Geološki zavod Srbije letos določil nad deset milijonov dinarjev. Sedaj že grade nove rudniške naprave. Predvidevajo, da bo nov rudnik magnezita pri Raški začel obratovati ob koncu letošnjega ali v začetku prihodnjega leta.

TOPLOVODNO OGREVANJE NOVEGA VELENJA

Do letošnjega rudarskega praznika, 3. julija, bodo v Velenju zgradili središče novega mesta, v katerem bodo upravni, kulturni in trgovski center. V upravnem centru zidajo poslopje direkcije rudnika, kasneje pa bodo postavili še občinsko hišo, banko in pošto. V kulturnem centru gradijo kulturni dom, delavsko univerzo in delavski klub, trgovski del mesta pa bo imel veleblagovnico in 4 specializirane trgovine. Tu bodo tudi prostori za obrt in podobno dejavnost ter obrat družbene prehrane. Te dni pa tudi že montirajo toplotovodne naprave. Velenje bo namreč prvo naše mesto, ki bo imelo centralno ogrevanje. Toplo vodo iz Termoelektrarne Velenje bodo namesto v hladilnik odvajali po ceveh v novo mesto.

PRVE DOMAČE VRTALNE NAPRAVE

Tovarna »Geomašina« v Zemunu — edino jugoslovansko podjetje, ki proizvaja opremo za geološka raziskovalna dela — je letos začela izdelovati prve domače vrtalne naprave za globino do 600 metrov. Kakih 75% delov teh dragih naprav, ki smo jih doslej uvažali, izdelujejo v naši državi. Do konca leta bo »Geomašina« izdelala 30 vrtalnih strojev in s tem prihranila nad 30 milijonov deviznih dinarjev.

NAJDALJŠA VZPENJACA V DRŽAVI

Med Alanom na Velebitu in majhno luko Stinico v Podvelebskem kanalu gradijo vzpenjaco, ki bo dolga 6300 metrov, višinska razlika med njenima skrajnima točkama pa bo znašala 1300 metrov. V podjetju »Velebit«, ki gradi vzpenjaco, poudarjajo, da bo to najdaljša vzpenjaca v naši državi z največjo višinsko razliko, obenem pa tudi ena najdaljših v Evropi. Tovor bodo začeli prevažati z njo sredi letošnjega leta, kasneje pa jo bodo usposobili tudi za prevažanje potnikov. Vzpenjaco na Velebit so začeli graditi, da bi olajšali prevoz lesa s tega gorskega področja. Uporabljali jo bodo tudi za prevoz raznega blaga iz Like v majhna podvelebska pristanišča, morda tudi za prevoz boksitne rude, ki je na teh področjih mnogo.

PETINTRIDESET LETOVIŠČ POČITNIŠKE ZVEZE

Počitniška zveza Jugoslavije bo letos dala svojim članom na razpolago 35 letovišč ob morju, v palinah in turističnih središčih v vseh republikah. Skoro vsa letovišča bodo odprta od 1. julija do 15. septembra. Nekatera pa bodo sprejela prve skupine izletnikov že junija. Računajo, da bo letos preživelo počitnice v teh taboriščih okoli 25 do 30 tisoč mladih delavcev, študentov in šolarjev.

PET NOVIH TOVARN SLADKORJA

V prihodnjih dveh letih bodo v naši državi zgradili še pet tovarn sladkorja. S tem bi zadovoljili naraščajoče potrebe in izkoristili vse razpoložljive količine surovin. Zastopniki domače strojegradnje so skupaj z Investicijsko banko odločili, da bodo opremo za te tovarne preskrbelo podjetja »Djuro Djaković«, »Jedinstvo« in »Ivo-Lola Ribar«. Proizvajalci bodo te predložili Investicijski banki svoje ponudbe, le-ta pa bo nato sklenila pogodbe in določila lokacije.

40 VELIKIH LET

IZ SPOMINOV TOVARISA RUDIA GANZITJA

Prva velika preizkušnja

ga delavca (med vojno je bil z dvema sinovima v Dachauu, od tam pa se je vrnil le en sin. Stavkovni odbor je takoj uredil vse potrebno, da se je drugo jutro lahko stavka začela.

Ze zgodaj zjutraj so stavkovne patrulje začele prinašati stavkovnemu odboru poročila o položaju na terenu. V Ljubljani so stavkali vsi gradbeni delavci. Postavili so stavkovne straže, ki so stražile ponoči in podnevi, da bi preprečile morebitno najemanje stavkoizvajalcev in druge provokacije. Stavka je bila popolna tudi na gradnji ceste Šentvid-Jepca, čeprav so bili tam zaposleni večinoma revni kmetje, ki so delali šele mesec dni. Stavkati so začeli še v Mariboru in Celju ter na vsem področju ljubljanskega okraja. Tovariši Jože Kopitar, ki je delal pri »Zidarski zadrugi« v Ljubljani (leto dni prej je prišel iz Sremske Mitrovice, kjer je predsedel tri leta robije zaradi sodelovanja v KP), je bil vodja patrulj, ki so nadzorovale stavko na terenu. Po 300

mož je s kolesi prevozilo do bršen del Dolenjske in Gorenjske, nekaj pa jih je prišlo prav v Celje.

Stavka se je dobro začela. Delavci so se ji množično pridružili, toda kmalu se je pojavilo vprašanje, kaj storiti, da bi jo privedli do uspešnega konca. Največ gradbenih delavcev je bilo vso zimo brez dela, mnogo jih je bilo zaposlenih komaj mesec dni, zato so bile njihove gnotne razmere izredno težavne. Pa tudi delodajalci niso mirnovali, širili so svoja gesla skušali so razbiti stavko.

O vseh teh vprašanjih smo se pogovorili že pred stavko, se spominja tovariš Ganziti. »Najpotrebnejša je bila enotnost. Vedno in povsod smo se — kot nam je naročala Partija — zavzemali za enotnost vseh delavcev, ne glede na njihovo politično prepričanje. Zlasti v začetku delovanja našega sindikata so se kaj pogosto pojavljala razna gesla, češ da je naš sindikat preveč levčarski in da za katoliško misleče delavce ni

Ze od vsega začetka smo s tiskom in letaki obveščali ljubljance o težavnih razmerah, v katerih so živeli gradbeni delavci, o naših zahtevah in o vseh dogajanjih v našem gibanju. Prvi dan stavke smo s posebnimi letaki pozvali ljubljance, naj nas podprejo. In ljubljana je kljub našim ter zastraševanju s strani takratnega režima odkrila svoje srce. Odziv ljubljancev je bil nepričakovan. Ni bilo človeka (razen redkih izjem), da bi nčesar ne dal našim skupinam, ki so zbirale pomoč. Delavci in nameštenci so nam pomagali po svojih močeh — ne zaradi neke sentimentalnosti, marveč v preprčanju, da prispevajo k važni stvari. Izkazali so se tudi obrtniki in mali trgovci. Zlasti pekli in mesarji so nam celo sami sporočali, naj pridemo po hrano, ki so jo pripravili za stavkajoče (ali pa so pošiljali svoje vajence z živili). Ta pomoč — njene vrednosti ni moč ocenjevati le z dinarji — je v precejšnji meri prispevala k zmagovalnemu zaključku stavke. Naš sindikat je imel v začetku stavke le malo sredstev. Delavska zbornica nam je dala 12.000 dinarjev, kar pa ni bilo dovolj za najnujnejše potrebe. Vsa ostala sredstva so nam dale razne organizacije in posamezniki v Ljubljani in tudi delavci ostalih podjetij v Sloveniji. Stavka je trajala osem dni, le na objektih, katerih investitorji

so bili banska uprava in občine (gradbišče gimnazije za Bežigrad, poglobljanje Ljubljanske lde), se je zavlekla še za tri dni.

Nova kolektivna pogodba je zagotovila znatno višje meze. Tudi delovni pogoji so se zboljšali. Delavci so s to zmago dobili vero v sebe in v praksi spoznali, da lahko rešujejo probleme le strnjeno v revolucionarnem sindikatu. To je bila največja pridobitev stavke. Zmaga gradbenih delavcev je bila spodbuda in nazoren pouk, kako se je treba bojevati, tudi za delavce ostalih strokov. Po naši stavki se je sprožil val stavk in mednih gibanj v ostalih strokah. Med njimi je tudi velika tekstilna stavka. Stavka gradbenih delavcev pa ni bila samo mezdnega značaja, nujno je postala politična in zanimiva je tudi po tem, da smo k pogajanjem s predstavniki podjetij pritegnili tako imenovane narazredne sindikate, čeprav takrat niso predstavljali niti dva odstotka organiziranih gradbenih delavcev. Kljub temu, da smo pri pogajanjih imeli s temi predstavniki (zaradi naše nepustljivosti) malce težav, smo vendar ves čas ne samo vzdrževali, temveč tudi krepili in stikali. Nova kolektivna pogodba je bila prva, ki so jo podpisali vsi takratni sindikati ter vsa združenja podjetnikov in ki je veljala za vso Slovenijo. Mislim, da ni pretirano, če trdim, da je sindikalna enotnost in tej

stavki bila prvi zameetek široke enotne akcije, iz katere se je pozneje razvila tudi Osvobodilna fronta.

Pravila našega ljubljanskega sindikata so sicer omogočala, da bi lahko v okviru Stokovne komisije ustanovljali podružnice. Vendar smo se — po navodilih partijskega vodstva — takoj v začetku povezali s centralo »Saveza gradbenih radnikov Jugoslavije« predvsem zato, da smo na zasedanjih tega sindikata pomagali revolucionarni opoziciji, da je prevzela vodilno položaje. Tako smo začeli sodelovati z vsemi revolucionarnimi gradbenimi delavci Jugoslavije, v

Nenavadni odmevi

Streli na ljubljanski Polikliniki, ob katerih sta izgubila življenje mlad zdravnik in medicinska sestra, še vedno odmeva, čeprav bo tega že kmalu četrto leto. Prišli so tudi do republiškega sveta za zdravstvo in postavili na dnevni red nekatera vprašanja naše zdravstvene službe.

Kako se je moglo zgoditi, da nihče izmed zdravnikov, ki jih je ta bolnik obiskoval zadnje leto, ni ugotovil njegove duševne bolezni? Preteklo leto pa je bil najmanj 20-krat pregledan. Očitno je, da imajo zdravniki prešibko znanje o psihiji, da jim ga da univerza premalo in da tudi podiplomski študij ne zadovoljuje. Ze sistem študija na univerzi je, da usmerja študenta na metafizično obravnavanje delovanja posameznih delov telesa, ne vidi pa človeka kot celote, s telesnim in duševnim ustrojem. Spremeniti je torej treba sistem študija na medicinski fakulteti, — to je ena izmed prvih ugotovitev takih razmišljanj.

Vsi soglašajo, da bi prav gotovo odkrili duševno bolezen bolnika, če bi se zdravnik ponašal za njegovo življenje. Težko bi mu ušlo, da duševno ni uravnovan. Ali je res samo gněva v ambulantah kriva, da se zdravniki ob tem primeru niso utegnili globlje posvetiti bolniku, ali pa bi kazalo iskati vzroke tudi v organizaciji zdravstvene službe, v odnosu do dela itd. Nedvomno oboje.

Prva reakcija pri dobrem delu zdravstvenih delavcev na dogodek na ljubljanski Polikliniki pa je bila: ogroženi smo od zavarovancev in nas je treba zaščititi. Nekateri so videli v tem dokaz, kako nujno potrebna je zdravniška zbornica, da bi jih zaščitila. Drugi so zahte-

vali, naj Zdravniško društvo nekaj ukrene za njihovo osebno varnost, naj postavijo v ambulanče organe ljudske milice, naj zdravstvenim delavcem dovolijo nositi orožje, naj oborožijo vratarje, naj se postavijo na vhod rentgenski aparati, naj uvedejo osebne preiskave, če kdo izmed bolnikov nima s seboj morda orožja in podobno. Čisto odveč je dokazovati, kako nesmiselno so taki predlogi. Kažejo pa na miselnost določenega dela zdravstvenih delavcev.

Kot ima vsak poklic svoje nevarnosti, jih ima tudi zdravniški. Včasih so bili izpostavljeni kužnim boleznim, danes je ta nevarnost še sila majhna. Civilizacija pa je prinesla s seboj nove bolezni živčnega izvora in s tem kajpak tudi nove nevarnosti zdravniškega poklica. Kdor se hoče obvarovati nevarnosti, jo mora pač poznati. To velja natančno tako za zdravstvenega delavca kot za delavca v industriji. Zdravstveni delavci pa bodo manj »ogroženi« pred bolniki, če bo vsak izmed njih zares javni delavec, ki se z

zavzetostjo trudi, da bi nenehno odpravljali pomanjkljivosti v zdravstveni službi, se strokovno izpopolnjeval, širil zdravstveno prosveto in predvsem gojil zavest, da ima pred seboj živega človeka z vsemimi dobrimi in slabimi lastnostmi, ki živi v določenem okolju ter se obrača na zdravnika za pomoč. Le v tem je resnična zaščita in ne le v policijskih ukrepih.

Seveda bi bilo močno napak, če bi mislili, da med zavarovanci ni izkoriščevalcev, ljudi, ki čisto brez potrebe nadlegujejo zdravstvene delavce. Prva tarča je seveda zdravnik, ki noče ugoditi njihovim neupravičenim zahtevam. Niti jih ni tako malo, ki zahtevajo od zdravnika recept za določeno zdravilo, čeprav ga sami ne potrebujejo, se ne puste niti pregledati, zahtevajo bolezenski dopust, napotnico za okrevanje na morju in podobno. Po dogodkih na Polikliniki so dobili posamezni zdravstveni delavci in zavodi grozljiva pisma, češ, če ne boste ustregli bolnikom, se tudi vam lahko pripeti kaj podobnega. To pa je druga plat kolajne, ki

Topla zdravnikova beseda odpira vrata v bolnikovo duševnost, odkriva globlje vzroke bolezni, pogosto pa je tudi bistven činitelj za določitev pravilne diagnoze

tudi daje povod za napačno reakcijo pri zdravstvenih delavcih.

Takih pojavov bi bilo lahko manj, če bo obstajalo res tesno sodelovanje med zdravstvenimi delavci in delovnimi kolektivi podjetij in ustanov. Izkoriščevalcem, zabušantom in podobnim bi kmalu zmanjkalo tal pod nogami, če bi vodstva podjetij, sindikalne organizacije in zdravstveni delavci tesno sodelovali. Zdravniki bi imeli za svoje odločitve podporo tudi v kolektivih, tako pa dostikrat ostajajo sami, v kolektivih pa niti ne zvedo za takega človeka.

Razprava na nedavnem zasedanju republiškega sveta za zdravstvo kaže, da se resno lotimo urejanja razmer v zdravstveni službi. Prav tako bi se morali lotiti tudi spreminjanja miselnosti zavarovancev.

Od bolniške postelje do dela

»Vse je bilo že zamujeno. Nobenih sitnosti nisem imel z zaposlitvijo na drugem delovnem mestu, ko sem se podpravljal.«

Vajence celjske Avtoobnove Janko Pleterški je danes zadovoljen. Prihranjen mu je marširski, kar povzroča delovnim invalidom toliko preglavic: malodušje, občutek manjvrednosti povezan z mislijo, da je vsem in samemu sebi v napoto. Sam si bo lahko pošteno služil kruh, ter je že danes povsem enakoverjen svojim delovnim tovarišem.

Predpostavljani v podjetju hvalijo njegovo pridnost, domačim pa se bogato obrestuje, da so poslušali nasvete celjskega zavoda za rehabilitacijo invalidov.

»Zagrabilo me je lani ob koncu avgusta. Dvigalo ni zdržalo teže, jaz pa sem se držal za verigo in leva roka prišla v škripec. Še ko sem bil

v bolnišnici, je zdravnik opozoril name zavod za rehabilitacijo, ta pa me je povabil k sebi proti koncu septembra, ko sem bil še na bolezenskem dopustu. Vprašali so me tudi, kaj bi se rad zdaj učil, ko ne bom mogel biti avtomehaničar. Zedinili smo se, da bi me poklic kovinostrojarja prav tako veselil. Delati sem prišel prvega decembra. Medtem je zavod že vse uredil glede mojega nadaljnega ukla.«

Janko je eden izmed šest stotih, za katere je zavod posebej poskrbel. Ta zavod pa ne skrbi le za delovne, marveč za vse invalide. Tako je središče vsega strokovnega usposabljanja invalidov v okraju in je edini okrajni zavod te vrste v naši republiki. Njegovo ustanovitev je narokovala potreba, včasih so se s profesionalno rehabilitacijo ukvarjali Zveza vojaških invalidov, Svet za socialno

Zapisek o delu celjskega zavoda za rehabilitacijo invalidov

varstvo. Zavod za socialno zavarovanje in še Biro za posredovanje dela. Sami so občutili, da bi bili uspehi dosti večji, če sil ne bi cepili in so ustanovili koordinacijski odbor, iz katerega se je pozneje rodil zavod. Ta deluje že poldrugo leto.

In uspešno! Predlanskim so obdelali 301 invalida, lani pa 601. Delajo v skupini: psiholog, tehnolog, zdravnik, socialni delavec in svetovalec posredovalnice za delo. Zdravnik ugotavlja preostalo delovno sposobnost. Psiholog duševne sposobnosti, tehnolog pa, kakšno delo bi mogel invalid najuspešneje opravljati, če je le moč, s polnim delovnim časom. Naloga socialnega delavca pa je zlasti pomembna. On je tisti, ki naj vpliva na okolico, da bo invalida tako sprejela medse, da mu ne bo ob vsakem koraku izkazovala napačne pozornosti ali vsaj v prvi dobi ne bi hotela razume-

ti njegovega posebnega duševnega razpoloženja. Čisto razumljivo je, da invalidnost vsakogar tudi duševno močno prizadene, da je razdražljiv, da vidi v vsaki, tudi dobri nameri le pomilovanje itd. Skupina zavoda mora potemtakem delovati na invalidovo okolje, ki naj ga sprejme medse kot povsem enakovrednega člana, bodi v družini v delovnem kolektivu. Svetovalec posredovalnice za delo pa svetuje, v katerem drugem podjetju je morda delovno mesto, ki bi bilo primerno za obravnavanega invalida, pa naj gre tu za zaposlitev ali pa za pridružitve ali prekvalifikacijo.

Invalid, ki tako poskrbe zanj, se dosti laže vključi v življenje in v delovni proces, nič več ni prepuščen samemu sebi in tudi duševno ga invalidnost manj prizadene, ker se tovariši iz zavoda za rehabilitacijo trudijo, da bi poskrbeli zanj že v bolnišnici.

PO KATEREM ČLENU?

K. M. Dravograd: Ali je uslužbenka, ki opravlja posle likvidature dajatev, dolžna povrniti preveč izplačane dajatev, če je bilo njeno delo pred izplačilom pregledano in ga je potrdil pooblaščen uslužbenec Zavoda za socialno zavarovanje s svojim lastnim podpisom? — **Odgovor:** Po 116. členu zakona o javnih uslužbenih je uslužbenec dolžan povrniti škodo, ki jo je povzročil po svoji krivdi. To v našem primeru pomeni naslednje. Uslužbenka je dolžna pri likvidaciji dajatev upoštevati vse predpise, ki urejajo njeno delo. Če se ugotovi, da je posamezne dajatev likvidirala drugače kot dovoljujejo predpisi, odgovarja za škodo, ki je nastala zavodu zaradi preveč izplačanih dajatev. Ta škoda je namreč nastala po krivdi uslužbenke, ker odgovarja tudi za malomarnost. Ta pa je podana, kadar uslužbenec ne dela po predpisih svoje službe, ker jih ne pozna, a bi jih moral poznati. Nezanje namreč ne opravičuje. Tudi se ne more sklicevati na vidiranje pristojnega uslužbenca. Če je res, da je ta pregledal in vidiral delo likvidacije pred izvršitvijo, je v tem primeru kvečjemu še on solidarno odgovoren za nastalo škodo skupaj z uslužbenko. Odgovorna ni samo, če je ravnala po predpisih svoje službe in prejetih navodilih, pa je nastala zaradi tega škoda.

A. J. Skofje: Kdo je lahko premijski upraviteljec in ali je upravitelj dobičkal delavca čas, ko je na orožnih vajah?

— **Odgovor:** Premije so posebna oblika osebnih dohodkov in sicer jih lahko prejemajo samo tisti delavci, ki so na takih delovnih mestih, kjer lahko hkrati z izpolnjevanjem svoje delovne dolžnosti dosegajo še vnaprej določene delovne rezultate. Ti pa morajo biti take narave, da se dajo meriti in evidentirati. Premijo je potemtakem treba zaslužiti tako, da dosega delavec z vestnim opravljanjem svojega dela opisan delovni rezultat, ki ni sestavljen del njegove redne delovne dolžnosti. Premija je torej posebna oblika plačevanja po učinku. Tudi računovodja je lahko premijski upraviteljec, toda premije za ažurnost ne more dobiti, ker je ažurnost njegova delovna dolžnost in za neažurnost odgovarja. Na drugi del vašega vprašanja pa lahko dobite odgovor samo v svojem tarifnem pravilniku, ki mora urediti tudi takšno zadevo.

Tov. les. m. Soteska: V vašem kolektivu so štirje delavci, ki bodo letos upokojeni. Do kakšnega dopusta imajo pravico ti delavci v letošnjem letu? — **Odgovor:** Vsi ti štirje delavci imajo tudi v letošnjem letu pravico do letnega dopusta v trajanju 30 delovnih dni, in sicer jim mora gospodarska organizacija omogočiti v smislu 36. člena zakona o delovnih razmerjih, da izkoristijo ta dopust najkasneje med odpovednim rokom do prenehanja delovnega razmerja.

ŽEJA V VROČEM OBRATU

Delavci, ki so pri delu izpostavljeni velikim vročinam, se pritožujejo, da so nenehno žejni. Popoljevo velikanske količine vode ali kake druge tekočine, žejna pa ostane. In še nekaj veda iz lastne izkušnje: nobena hrana jim ni dovolj slana, Zakaj?

Da bomo vsi zadevo bolje razumeli, moramo povedati nekaj več o tekočinah in njihovi vlogi v našem organizmu. Normalna telesna toplota znaša 36,5 do 37 stopinj Celzija. V telesu je več regulatorjev, da ostane ta temperatura stalna. Proti vročini se bori telo s potenjem in izhlapevanjem, proti mrazu pa s temeljitejšim izgorjevanjem hranljivih snovi. Človek se nenehno poti, včasih manj, včasih pa izloči celo po več litrov znoja na dan. Znoj izhlapeva na telesni površini, s čimer telo ohlaja. Čim bolj je vroče, tem bolj se poti in tako se telesna temperatura uravnava.

Znoj vsebuje 0,1 do 5 gramov navadne kuhinjske soli. Kuhinjska sol in druge rudninske snovi v telesu pa imajo med drugim tudi to nalogo, da vežejo v organizmu vodo. Čim več soli izgubi telo, tem manj je v njem snovi, ki bi popito vodo, oziroma tekočino, zadržale v telesu. Tako postane telo nekakšno rešeto, ki vode niti tekočino ne zadrži. Nastopa huda žeja. Če pa se izgubi preveč soli, pa nastopi izrazito telesno neugodje in se lahko pojavijo celo krči.

Iz tega, kar smo povedali, bi mogli sklepati naslednje: Ko človek dela,

in to še posebej na vročem delovnem mestu, se mora potiti, da se uravnava telesna temperatura. Ker pa izgubljamo s potenjem tudi precej soli in drugih mineralnih snovi, jih moramo čimprej nadoknaditi. Sicer se zgodi, da popijemo velikanske količine tekočin, žejna pa ni pogasena.

S čim si gasimo žejo in kako naj si to gasimo, da bi bilo prav? Voda ima to dobro lastnost, da je poceni in da je dovolj. Sicer pa ima slabe lastnosti, če jo moramo uživati v večjih količinah. Pijemo jo navadno hladno, kar povzroča pogosto katarje. Ker v njej ni soli, tudi žeje ne pogasi in ne ostane dolgo v telesu.

Alkohol daje v vsaki obliki (tudi jabolčnik in pivo) v začetku varljiv občutek moči in svežine. Če ga uživamo več, postane delo težko, pazljivost in spretnost se zmanjšata, človek postane razdražljiv, znoje len in spet sega po alkoholni pijači, s čimer se položaj le poslabša.

Mineralne vode vsebujejo večje ali manjše količine različnih snovi, ki skrbje za ozmoški tlak v organizmu. Zato so boljše kot navadna voda. Ne katere pospešujejo odvajanje in že zato niso priporočljive, druga slaba stran pa je v tem, da jih je treba uživati hladne, kar pa spet lahko povzroči prehlad v črevesju.

Priporočljiva sta čaj in navadna kava. Zlasti okusen je mešan čaj iz naslednjih sestavin: ruski čaj, šipek, citronska kislina, sladkor ter vitamini.

Vprašujemo vas za mnenje

Odgovarja 4000 jeseniških železarjev

Sindikalna podružnica jeseniške železarne je na našo pobudo vprašala okrog 4000 delavcev za mnenje glede prispevka za zdravila in zdravniške preglede. Vsi anketiranci so bili proti takim prispevkom. V obrazložitvi tega stališča je sindikalna podružnica zapisala tudi tole:

Delavec plačuje od svojega zaslužka prispevek za socialno zavarovanje in ima po zakonu pravico do vseh zdravstvenih storitev, zdravil in zdravilnih pripomočkov. Če bi moral plačati še to, bi bil nedvomno prizadet. V primeru pa, da bi zakon vendarle spremenili in bi zavarovanci nosili del stroškov za zdravila in preglede, menimo, naj bi znižali zavarovalni prispevek najmanj za 3 odstotke. Vzporedno s tem pa se pojavlja vprašanje delavcev z večjo družino ali dolgotrajnejšo boleznijo. Ali bi šel tak zdravnik? Najbrž zelo težko, ker bi moral plačati. Včasih bi šel šele takrat, ko bi bilo že prepozno.

Glede take za zdravniške preglede, ki naj bi zajela nepotrebno nadlegovanje zdravnikov in zlorabe, menimo, da je treba podaljšati delovni čas v ambulantah na sedem ur in vplivati na zdravnike, da bi bolnike skrbneje pregledovali. To bi prav gotovo vplivalo na zmanjšanje stroškov, preprečevanje zlorab pa je izključno v rokah zdravstvenih delavcev.

JOŽE BEVC, predsednik celjskega občinskega sindikalnega sveta:

Zavarovanci sami predlagajo

Na zadnji seji občinskega sindikalnega sveta smo že razpravljali o teh zadevah in je čutili, da bi bili zavarovanci pripravljivi tudi sami nekaj prispevati za zdravila. Po dosedanjih razgovorih naj bi odredili določen odstotek vrednosti zdravila, ki naj bi ga plačal vsak zavarovalec, pri cenejših zdravilih naj bi bil ta odstotek višji, pri dražjih pa manjši. Morda ne bi bilo napak, če bi določili celo zgornjo mejo tako, da bi zavarovalec ne prispeval več kot petdeset ali 100 dinarjev. Menimo namreč, da je potrošnja zdravil danes močno neracionalna. Zavod za socialno zavarovanje je na primer ugotovil, da ostane polovico zdravil neuporabljenih. Član sem tudi republiške skupščine zavoda za socialno zavarovanje in sem imel priložnost slišati pogoste pritožbe na potrošeno zdravilo.

Nikakor pa nismo bili za to, da bi uvedli še kakšne druge prispevke, na primer za preglede pri zdravnikih ali za zdravniške obiske, ker so te stvari take narave, da bi nujno vplivale na zdravstveno raven prebivalstva.

Na že omenjeni seji smo naročili komisiji za zdravstvo in socialno zavarovanje pri občinskem sindikalnem svetu, naj ta vprašanja prouči ter izda predloge.

SINDIKALNA PODRUŽNICA TAM:

Smo za prispevek, le ...

V naši anketi je sodelovalo pri nas 58 tovaršev in tovaršic, večina med njimi so delavci. Zedinili smo se za naslednja stališča: Zdravila in zdravniške usluge naj bi bile brezplačne za vse tiste zavarovance, ki imajo poklicne bolezni, ki zbole ob epidemijah ter končno za vse tiste bolne, za katere je po zakonu zdraviljenje za vse državljane brezplačno.

Za druga obolenja naj bi prispevali zavarovanci manjšo takso za zdravila in zdravniške preglede. Taksa pa naj bi ne bila višja od četrtine vrednosti. Polovico vrednosti pa naj bi plačali vsi tisti zavarovanci, ki se poskušujejo pri pretepih ali v pijanosti. Menimo, da bi tak ukrep vzgojno vplival na zavarovance in je prav, da družba ne nosi na svojih plečih tudi takih stroškov.

Zdravil naj bi ne plačevali tisti zavarovanci, ki imajo kronične bolezni, saj bi takih izdatkov nikakor ne zmogli. Zavarovalec naj bi plačal sam tudi pregled pri zdravniku, če zdravnik ni mogel pri njem ugotoviti nikakršne bolezni. Seveda pa bi mo-

rali dopustiti, da bi dobil ta denar povrnjen, če se na komisijem pregledu ugotovi, da je vendarle bolan.

Končno se pridružujemo mnenjem, da bi zavarovanci vračali stekleničke in posodo, če bi to kaj zmanjšalo izdatke socialnega zavarovanja.

Premije za zdravje se niso obnesle

Vsi se še dobro spomnimo, kako so v nekaterih podjetjih uvedli premije za tiste, ki vse leto niso bili bolni. Najbrž z njimi niso kaj prida dosegli, ker so jih, kolikor jaz vem, povsod opustili. Te premije so bile namreč zelo krivične, kajti, kaj si je mogel pomagati nekdo, če je zbolel in kakšne zasluge je imel drugi, ki po golem naključju ni zbolel. Dosegli so le to, da se je morda kdo premišljal iti k zdravniku, da bi mu ne propadla premija. To pa je storil le tisti, ki je volk na denar.

Ce bi že bilo treba kaj storiti, potem sem raje za to, da povišamo prispevek za socialno zavarovanje za kakega pol odstotka in ta denar uporabimo za strožjo kontrolo bolnikov. Sam sem bil pred leti dlje bolan in sem se močno čutil, da me iz zavoda za socialno zavarovanje ni nihče obiskal. Pred vojno je bilo drugače. Kontrolorji so bolnike redno obiskovali in če koga ni bilo doma, je to preklicano občutili. Tako bi odpadli predvsem tisti, ki dobivajo od socialnega zavarovanja plačilo za oranje, košnje, trgatve, zidanje hiš in podobno. Jože Smerdel, Maribor

MATIJA NADIŽAR, DIREKTOR MARIBORSKEGA ZAVODA ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE

Desetina odstotka predstavlja sedem in pol milijona dinarjev

Število zavarovancev kakor tudi zdravstvenih storitev raste iz leta v leto. Tako se je povečalo število zavarovancev od leta 1955 za 13%, zdravstvenih storitev pa za 22%, kar ni normalno. Vedno večji izdatki za zdravstveno zavarovanje že presegajo naše ekonomske zmogljivosti. Nekaj je treba ukrepati, da bi bolj varčevali. Ze z manjšim prihrankom bi dosegli velik finančni učinek. Ce bi v mariborskem okraju znižali bolniški stalež le za desetino odstotka, bi prihranili okrog sedem in pol milijona dinarjev.

Menim, da bi bilo prav, če bi zavarovanci sami nekaj prispevali za zdravstvene storitve. Zdi pa se, da bi bilo plačevanje recepta po vrednosti zdravila preveč zamotano in tudi krivično. Neki zdravnik mi je povedal, da je pri nekem bolniku našel doma zdravil v vrednosti čez deset tisoč dinarjev. Taka zaloge pa ni nastala samo po njegovi krivdi, temveč tudi po zdravnikovi. Ce bi določili na vsak recept minimalno takso 20 dinarjev, bi zbrali toliko denarja, da bi podobno opremili eno ambulanto na leto v našem okraju, v vsej republiki pa bi zbrali sto milijonov dinarjev, kar bi bila pomembna vsota, ki bi jo lahko s pridom uporabili za razširitev zdravstvene službe in s tem za izboljšanje zdravstvene ravni prebivalcev. Zaradi lažje kontrole naj bi ta prispevek zbirale lekarne.

Odločno pa sem proti taksi na ambulantne preglede, ker bi bolan človek verjetno manj iskal zdravniško pomoč. Posebno preči pa so obiski na domu. Po oceni naših zdravnikov je danes tretjina takih, ki niso nujni. Vsi ti zavarovanci bi lahko prišli sami v ambulanto. Pri nas pa znašajo stroški za obisk povprečno 500 dinarjev. Zato menim, da bi kazalo uvesti določeno takso za obiske na domu. Ta naj bi znašala od 30 do 50 dinarjev. S tako takso naj bi pri zavarovancih utrdili zavest, da vse, kar dobe od socialnega zavarovanja ni zastoni, marveč da so vse to drage stvari.

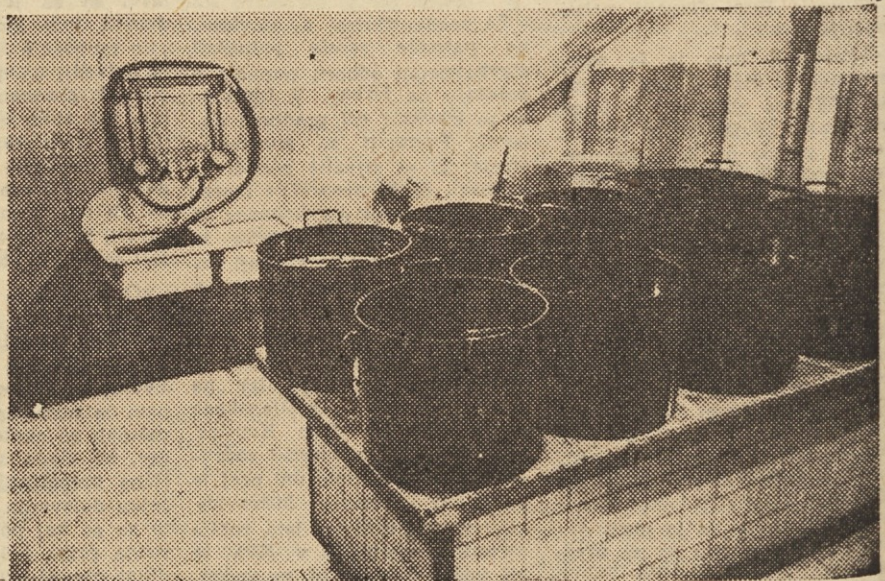
Tudi pri zdravilih se da prihraniti lepe denarje, če bi tovarne zdravil zavijale manjše količine in če bi uporabljale cenejšo embalažo (papir, polnilni namesto klasičnih steklenič, kovinskih šketal in podobno).

ogljikovo kislino, so lahko sadni sokovi najbolj prijetna, okusna, osvežujoča in zelena pijača. Le cena je posebej vprašljiva.

Pri določanju plač za delavce v vročih obratih naletnemo včasih na nerazumevanje, ki temelji na primitivizmu in prevelikem spoštovanju alkoholnih pijač. Našim razmeram so najustrenejše razne čajne mešanice, kava in pa sadni sokovi, seveda, če bodo poceni, okusni in osvežujoči.

Dr. Hr.

Cajna kuhinja v celjski cinkarni. Tu kuhajo šipkov čaj z dodatkom ruskega čaja, citronske kisline, sladkorja in vitaminov.

KOSILO IZVEN DOMA

potem govorimo o spremenjenem delovnem času

Vsako ve, da delovni čas, na katerega smo pri nas navajeni, ni edini možni delovni čas. Saj tudi pri nas ni vse enak: tovarne delajo v več izmenah, delavci in uslužbeni trgovine, gostinskih podjetij, zdravstva, prosvete, prometa prihajajo in odhajajo z dela tako, kot zahteva poklic, za katerega so se odločili.

Kar veliko ljudi v gospodarskih organizacijah, javni upravi in drugih službah pa dela od 6. oziroma 7. do 14. ure. In zaradi teh je nastalo vprašanje, ali ne bi s staljša večje storilnosti spremenili delovnega časa. Predlog sprememb, ki bi prišli za nas v pošto, so sestavljeni po izkušnjah drugih držav in so različni: od delovnega delovnega časa (od 8 ure do 12 ure in od 15 do 19 ure ali od 14. do 18. ure) do »v dan pomaknjena« (od 8. do 16. ali 7. ure s pol-, enournim odmorom za kosilo). Zagovorniki teh sprememb pravijo, da Sved, Američan in drugi gotovo tudi zato ustvarjajo tako visok narodni dohodek, ker imajo tak delovni čas, ki zagotavlja največjo storilnost. Torej poskusimo tudi mi tako!

Dviganje delovne storilnosti je naša prva srč. Prav je, da se temu podredi način življenja, navade — četudi so še tako ukoreninjene. Kdor se je na katerem koli delovnem mestu vključil v delovni proces, se je dolžan ves posvetiti delu. Ta človek pa živi dnevno 24 ur, ne samo 8 ali 7, ko je na svojem delovnem mestu. In koliko bo v teh sedmih ali osmih urah ustvaril, je v dobronji meri odvisno tudi od tega, kaj je pustil doma, ko je odšel na delo, kaj je prinesel s seboj — v mislih in v krvi — in kaj ga čaka na delu.

Res, da je to zelo široko vprašanje in nikakor si ga ne upam obravnavati v celoti.

Vendar poskusimo ostati na trdnih tleh naših današnjih življenjskih razmer s stanovaljskimi problemi, z nezadostnim šolskim prostorom, z normalnimi prejemki in izdatki in premislimo, ali bi se vendarle dalo sprejeti tak delovni čas, ki bi bolj kot sedanjí zagotavljal največjo storilnost vsakega delavca in uslužbenca.

V tej smeri smo v Zvezi ženskih društev in v Centralnem zavodu za napredek gospodinjstva že precej razmišljali. Pri tem smo imele seveda v prvi vrsti pred očmi zaposleno žensko. V službah, za katere pride v poštev spremenjeni delovni čas, je namreč v naši republiki okrog 50.000 žensk; približno polovica jih ima že družine (druge pa imajo človeško pravico, da si jo ustvarijo). Stvar lahko obravnavamo na dva načina. Ali tako, da enostavno rečemo: »Če si se odločila za družbeno delo, si uredi življenje tako, da boš lahko delala, ali pa pustí delo!« (seveda to ne bi bilo socialistično, in če bi tako mislili, ne bi bilo vseh naših predpisov, ki ščitijo zaposleno mater; vendar se prav v zvezi z razpravo o spremembi delovnega časa pojavljajo bolj ali manj odkrito tudi podobne misli) — ali pa, »da pogledamo, kaj se v sedanjih razmerah da storiti za uvedbo takega delovnega časa, ki bi zagotavljal večjo storilnost.

In dejavnosti v tej smeri ni treba šele začeti. Vse, kar je doslej že storjenega za razvoj družbene prehrane, za prenašanje gospodinjstev iz posamičnih gospodinjstev v skupne mehanizirane obrate, za varstvo in vzgojo otrok zaposlenih staršev — vse to že vodi v čas, ki bo dopuščal spremembo delovnega urnika, saj bodo ljudje odhajali na delo brez srbí za otroke, kosilo, perilo, nakupovanje in še za marsikaj. Kdaj bo to, je odvisno od razvoja servisne dejavnosti. Od vseh možnih sprememb delovnega časa je morda edini sprejemljiv in razumni sistem pomaknjena delovnika s pol- do enournim odmorom za kosilo. Torej: kosilo izven doma bo postalo tudi pri nas splošna potreba in navada. In to niti ni vezano samo na drugačen delovni čas. Če danes bi bilo še kako koristno mnogim zaposlenim, vsem neporočenim in vsem družinam, kjer sta zaposlena oboje starša, ne glede na to, po kakšnem urniku delata (iz te ugotovitve pa ne bomo zaključili: če na primer prodajalka ali frizerka živí brez vseh teh servisov in ustanov, zakaj ne bi še uslužbenke malo potrpele — iz solidarnosti, recimo). Toda, če že govorimo o tej vrsti sprememb, ki globoko posegajo v ves način življenja mnogih delovnih ljudi in njih otrok, potem bomo zvesti našim najosnovnejšim načelom: odločimo se za take spremembe, ki bodo kolikor se le da koristile skupnosti in posamezniku. Zato čimbolj razvijamo servise za družbeno prehrano in za vse druge usluge v okviru stanovanjske skupnosti, porabimo se, da bo čimprej uresničena šolska reforma in da bo šola prevzela nase ne samo srb za kosilo učencev, ampak tudi del skrbi za njihov prosti čas in učenje. V tem večnem krogu: večja storilnost — boljše življenje ne pozabimo, da je to res krog in da je drugo drugemu pogoj in posledica.

Dosedanji uspehi so spodbudni: če ni bilo pretežno organiziranih malico v 93 podjetjih v naši republiki in v 1255 šolah, potem se ne bomo plašili naslednjega koraka, ki bo prenesel na skupnost še skrb za kosilo. Zgled tistih komun, ki bodo med veliko akcijo »dve tretjini za standard« uresničile tudi program na področju družbene prehrane, bo opogumil in poučil tudi tiste, ki se ne morejo rešiti težav občinskih proračunov.

Tudi prvi uspehi stanovanjske skupnosti pri odpiranju novih otroških vrtcev veliko obljublajo zaposlenim staršem. Lotili smo se urejanja življenja tudi tam, kjer lahko vsak prizadej državljan prispeva svojo misel in svoje delo za to, da bo prav predvsem tistim, ki imajo danes največje težave, čeprav družbi največ dajo.

Spremenjeni delovni čas torej ni samo pogoj za večjo delovno storilnost, ampak mora biti tudi rezultat že izpolnjenih osnovnih pogojev za tako spremembo. Te pa bomo znali ustvariti, kot smo že marsikaj, kadar je zavzetost ljudi pomenila več kot papirnate številke.

Zliva Beltram

Ljudje kakor ti in jaz

Ne vzgajajmo sebičnežev, ne črnogledcev

Starši se morajo živeti v otrokovo duševnost. To sposobnost si lahko razvijajo s študijem, res pa je tudi, da je nekaterim ljudem nekako že prirojeno, da laže razumejo, kaj se dogaja v otro-

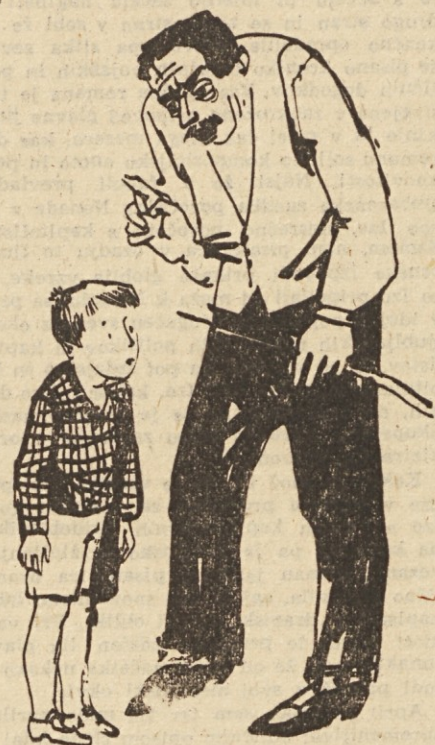
vzgojni uspehi. To pa lahko rodi spet nove in nove vzgojne težave.

Vzgojitelji tudi ne smejo biti preveč vase zaverovani. Če so preveč samoljubni, jemljejo dostikrat otrokove slabosti kot osebno žalitev in temu primerno potem tudi ravnajo. Otroke kaznujejo zaradi užaljenega samoljubja, ne pa zato, ker bi jih morali vtirati na pravo vzgojno pot.

Predvsem pa ne smejo biti starši preboječi. Marsikdo takoj izgubi glavo in živce, ko opazi, da se otrok drugače vede in drugače čustvuje kot odrasli. Otrokova dejanja ocenjujejo z merili za odrasle in si po nepotrebnem delajo sive lase. Tako na primer vidijo v majhnem dečku, ki je izmaknil desetak, že bodočega zločinca in vlomilca in čisto spremenijo vzgojne metode. Namesto da bi otroka umirjeno poučili, da bo popravil svojo napako, začnejo »slikati hudica na steno«. In res se potem dostikrat zgodi, kot pravi star ljudski pregovor: »Če o volku govoriš, volk pride.« Ker starši napilneje greh, pripisuje tudi otrok tatvini veliko več pomena, kot ga ima v resnici. Začenja se čutiti zamarnost in pokvarjenost, začenja verjeti, da je tat in lahko se zgodi, da se vda v prerokovano usodo. Pa tudi drugače lahko doživlja premočno čustvo krivde, ki utegne povzročiti nove vzgojne težave.

Preboječi vzgojitelji vidijo povsod velike nevarnosti in lahko docela vzglenijo otroku veselo, srečno mladost. Vzgaajo črnogledce, ki bodo v vsaki težavi videli velike in nepremagljive življenjske nevarnosti.

Dr. Milica Bregant

ku. Vzgojitelji morajo biti potrpežljivi, drugače prežgoda, preveč nasilno in nervozno posegajo v otrokov razvoj in zahtevajo, da se morajo takoj pokazati

Naš vsakdanji kruh

Uvod v reportažno pripoved o mesnoindustrijskem podjetju »Slijeme« v Zagrebu

Aorta Zagreba, Ilica, je od jutra do večera nepretrgano veriga ljudi, v kateri posameznika skorajda ne zapaziš. Galerija obrazov hiti vzdolž pločnikov, besele izgubljajo vsebino v prometnem tršču glavne ulice. Če si se domeniš z znancom na Trgu Republike in sta si pozabila natančno označiti kraj, kjer se bosta čakala, je malo verjetno, da se bosta našla. Tu se izgubiš! Pred izločbami — ljudje, pred kioski — vrsta, na tramvajski postaji gneča!

Trg republike je srce Zagreba, Ilica pravzaprav vena in aorta hkrati! Visokim zgradbam okoli prostrane tržne ploščadi se je pridružil nebotičnik. Letošnja pomlad bo povedla v njegova nadstropja prve stanovalce. Polmilionako mesto se bo pohvalilo! Tudi je že čas, da začno posamezne stambe iskati svoj življenjski protor proti nebu, saj se je mesto v zadnjem času preveč razlezlo na vse štiri strani neba.

Število prebivalcev naraste letno za 12.000. Približno toliko, kot ima Ljubljana vseh meščanov, ima Zagreb samo delavcev in uslužbenecv. Sta-

tistika pove, da je 35.000 družin, kjer sta zaposlena oboje — žena in mož. 10.000 je v Zagrebu samo študentov.

Številke se nekako izmotaajo iz vprašanja, ki si ga upravičeno zastaviš na glavni ulici: kdo so vsi ti ljudje, od kod prihajajo in kam hite? Vsakdanje delo je njihov vodnik, vsakdanji kruh nemara privzok njihovih delovnih interesov. No, pot nas ne bo vodila v tovarne, niti ne v visaršiške prostore! Zadržali se bomo ob ženi s cekarjem, ob gospodini. V katero trgovino bo vstopila, kje bo nakupovala, kje bo najhitreje opravila?

Zgovornost spet tiči v številkah: 1939. leta je beležil Zagreb na 117 prebivalcev eno trgovino, danes ustvarja pro-

njavo, sadje, skratka vse od peteršilja do Argo juhel! Stojnice so razporejene tako, da si mimogrede napolniš cekar s potrebnimi živili, če jih le lepo po vrsti obideš. Kljub velikemu prometu je čakanje omejeno le na čas, ki ga potrebuje gospodinja, da izbere robo in pripravi denar. Tržnica se v zadnjih letih kljub večjemu prometu ni razširila, ni si uredila novih prodajnih prostorov, pač pa je le prodaja bolj organizirana. Zaviti mesa določene teže, kvalitete in vrste so razporejeni pred mesarjem: gospodinja izbere, vzame in plača! Zamudno sekanje, rezanje in tehtanje opravi mesar, prodajalec pred prodajo, tako je tu in tam edina ovira le iskanje drobiža,

dajalcev v živilski industriji. V osmih urah preide na tone blaga v roke kupcev. Vse blago niti ne more biti hkrati razstavljeno, ker so prostori tesni in stojnice kar silijo druga v drugo. A kupec navadno ne vpraša, od kod pravzaprav blago, ki ga po njegovem ne sme zmanjkati.

Ne samo zlo, tudi dobro moramo iskati na začetku. Mnogo dobrega pa najdeš na zagrebških živilskih trgih, najsi bo na Trgu Republike, na Kvaternikovem ali liškem trgu, v Dubravi.

S kupčevim zadovoljnim obrazom pa ne vidimo samo stojnice in dobrodušnega prodajalca, tu že lahko slutimo obetajoče poskuse naše živil-

POGLED Z NOVEGA ZAGREBSKEGA NEBOTIČNIKA NA TRG REVOLUCIJE

met v vsaki trgovini dobrih 1000 potrošnikov. 1936. leta je bilo v mestu 3245 trgovin na drobno, danes jih je le 1414.

Ob očitni razliki, ki jo je ustvaril čas v odnosu trgovina — kupec, bi lahko pričakovali najzgovornejše primere pomankljivosti trgovinske mreže na živilskem trgu, saj je to veliko krizišče v preskrbi z vsakodnevnimi živilskimi potrebščinami.

Zagrebški živilski trg na Trgu Republike je razdeljen: gornji prostor je natrpan z drobnimi živilskimi proizvodi, ki jih že v zgodnjih jutranjih urah prinese kmetje iz bližnje okolice mesta. Po živahnosti se ne razlikuje od ljubljanskega trga, cene pa tudi dosti ne zaostajajo. Zanimivejši je spodnji predel, kjer so v prostorni dvorani stisnjene druge poleg druge male stojnice. Tu prodajajo razna trgovska podjetja in tu dobi gospodinja vse: meso, kruh, mleko, zele-

posebno okoli prvega, ko gopodnje plačujejo s tisočaki. — Dobro poslovanje takšnih stojnic postane še očitnejše, če ga primerjamo s poslovanjem na ljubljanskem živilskem trgu, kjer pred manj iznajdljivimi mesari še zmeraj stojte vrste predvsem zaradi zamudnega sekanja in tehtanja mesa, ki v ogromnih kosih visi na kavljih.

Trgovinsko mrežo se torej da urediti še drugače kakor s povečanjem prodajnih prostorov. Takšnega sistema bolj organizirane prodaje se lotevajo prav tako druge stojnice. Prodajalci preračunajo potrebe kupcev, predvidijo, katero blago in v kakšni količini gre najlaže v prodajo in tako že s pripravljenimi zaviti sira, masla, sočiva čakajo odjemalca, katerega čas je dragocen.

Tako se problem hitre potrebe v trgovini rešuje ob iznajdljivosti nekaterih pro-

ske industrije, ki dokaj nezapazno hiti v svojem razvoju glede na potrebe in zahteve potrošnika. Zategadelj je nemara prav, da potrkamo na vrata industrijskega centra »Slijeme«, ki že danes, sicer nekoliko obojavajoče, odgovarja na vprašanja Zagrebčanov.

Kako priskrbeti ceneno in zadovoljivo hrano prebivalcem 18.000 stanovanj, ki nimajo lastne kuhinje, 10.000 študentov, ki se hranijo v menzah, 150.000 delavcev in nameščencem, ki so vezani na prehrano izven doma...? Kako skrajšati gospodinjí čas, ki ga izgublja s čakanjem po trgovinah? — Skratka: kako čimprej urediti sodobno preskrbo z žili v korist odjemalcev?

D. K. (V naslednji številki bomo objavili reportažo kot nadaljevanje tega kratkega uvoda.)

O d včeraj sem hudo ponosna na svojega sina. Mislim, da bo nekoč še velik mož, če bo šel po tej poti naprej. Do te ugotovitve sem prišla ob čisto navadni margariní. Čudno, kajne? Najbrž margarina res še ni služila za ugotavljanje otrokove inteligence.

Bilo pa je takole. Preden sem odšla v službo, sem, kakor po navadi, postavila na mizo zavitek z margarinó in kruh. Kavó si moj Matevž sam pogreje. (Margarinó mu kupujem iz več razlogov. Tudi zato, ker jo ima rad. Na debelo si jo maže na kruh. Pa mu tega ne zamerim, ker ni draga in, kakor pravijo, samo malo manj zaleže kot surovo maslo.) No, lahko si mislite, da me je hudo začudilo, ker se sin tokrat niti dotaknil ni margarine, čeprav sem jo kupila šele predvčerajšnjim. Zraven margarine je ležal listek:

»Tale margarina je zanič. Poglej datum.«

Datum? Kakšen datum neki, sem si mislila, si nataknila očala in si od vseh strani ogledala »zlati« ovojni papir. Po sinovi zaslugi sem ugotovila, da je na ovitku naveden rok uporabe: 45 dni, da proizvaja margarinó »Delikatessa«, tvornica ulja u Zagrebu, in še marsikaj drugega v zvezi s proizvodnjo. Sam datum proizvodnje pa je ostal neresen rebus, vse dokler se ni vrnil Matevž iz šole.

»Kaj ne vidiš?« se je začudil Matevž, »tule ob strani je vtisnjen dan in mesec proizvodnje. Kar vzcvetela sem od ponosa na sina. »Ta je pa kampakel,« sem si mislila, na glas tega seveda nisem rekla, da ne bi postal domišljav. Tak tako, tiste majčkene luknjice ob robu papirja sem sicer videla, pa mi se na misel ni prišlo, da tako označu-

jejo datum. Razen tega so tako »zakamufilirane«, da si moraš pošteno ogledovati papir, preden jih opaziš.

Sin je imel prav. Na ovitku sta bili vtisnjeni dve številki: 11. 12. Včeraj pa smo bili 23. 3.

Zavila sem margarinó in stekla v mlekarno nasproti ljubljanske tržnice (poslovalnica št. 5), kjer sem jo kupila.

»Kakšno margarinó pa prodajate?« sem ježno siknila.

Prodajalka, starejša ženska, tudi z očali, me je debelo pogledala.

ČISTO SVEŽA MARGARINA

»Kakšno neki kot svežo? Pred tremi dnevi sem jo dobila,« je hitela in v obrambo dodala: »Še nobena gospodinja se ni pritožila čeznjo.«

»Ste jo res dobili šele pred tremi dnevi?« sem jo bolj spraviujo vprašala in poprosila za nov zavitek.

»Ženica mi je nekam negotovo ponudila zavitek, ki ga je vzela z velikega kupa na prodajnem pultu, in gledala, kaj bo zdaj.«

»S čim pa lahko dokažete, da je margarina sveža?« sem jo preizkušala.

Prodajalka je postajala nestrpna in je užaljeno odgovorila:

»Saj sem vam rekla, da sem jo dobila šele pred tremi dnevi. In jaz ne lažem.«

Medtem sem previdno odvila ovojni papir in ga pogledala proti luči: 11. 12.

Prodajalka se je radovedno stegovala čez pult in mrmrla:

»A tako, da kje piše, kdaj so jo napravili? Tega mi ni pa nihče povedal.«

Verjela sem bolj njenemu obrazu kakor besedam.

Lotila se me je prava raziskovalna strast. Odšla sem še v mlekarno v pasaži in na Miklošičevi cesti (št. 7), potem pa še v Delikatso (poslovalnica št. 8). Povsod prodajajo »čisto svežo margarinó.« »Delikatso« in »Extra«, ki je bolj poceni. In povsod so me prodajke debelo gledale, ko sem jim pokazala tisti vtisnjeni datum proizvodnje, ki je brez daljšega pojasnjevanja ovrgel njihovo trditve.

»Hvala, da ste me poučili,« je rekla prodajalka v pasaži Nebotičnika.

»Lej ga, zlomka, pa kako je to skrito,« je rekla tamkajšnja poslovođkinja, ko si je ogledovala ovoj margarine, »prejšnji teden so jo pripeljali. Se pravi, da sem jo dobila potem, ko je rok uporabe je potekel. Pa menda ne boste vrgli krivdo na nas? Prodajamo, kar nam pač dobavi uprava.«

Verjela sem ji, toda... Toda moj sin je ostal brez margarine. Kadar mi bo čas dopuščal, pojdem spet na lov. Na svežo margarinó, seveda. Morda pa jo vendarle kje prodajajo? Drugače bom spet našla na mizi zraven margarine listek:

»Tale margarina je zanič. Poglej datum.«

Moj sin ni od muh. Da, nekoč bo najbrž še velik mož.

Mira Miheličeva: »APRIL«

Slovenske proze, ki bi se ukvarjala z našim meščanstvom, je, kakor je splošno znano, zelo malo. Mestni svet, zlasti še tisti malomeščevilni in nekako na hitro razviti in skoraj še bolj na hitro končani svet slovenske meščanske gospode v naši literaturi skorajda ne obstoji. Pisatelj se še dandanašnji raje sučejo okrog kmeta in podeželja, ki ga poznajo, z veliko previdnostjo pa se ogibajo mestnih pločnikov in starih meščanskih hiš, njihovih ljudi, vzponov in padcev, nekega do volj zanimivega, v literaturi še ne odkritega življenja. Naj bodo temu vzroki taki ali drugačni, mimo tega preprostega, a ne ravno razveseljivega dejstva ne moremo.

Mira Miheličeva pa se v svoji prozi kakor v svoji dramatični suče izključno v mestu; tu je doma, tu pozna in ne skriva, da je tu glavni virec vseh njenih literarnih pobud, središče njenega zanimanja. Naj bo tudi ambient nov, neobdelan, Miheličeva se ga loteva s simpatično drznostjo in neko zavidanja vredno samozavestjo — četudi že od vsega začetka z jasnimi idejnim, na vseh koncih očitnim predznakom obsodbe starega meščanskega sveta in z nekoliko prehotenim iskanjem rešilne poti za nekatere od njih k nekim drugim, boljšim, pravičnejšim in humanejšim življenjskim principom.

Tudi nedavno izšli roman April — tiskala ga je Državna založba Slovenije — kaže Miro Miheličeva v dokaj uspešnem boju s tematiko preživetja, skrhane, moralno propadlega meščanstva, ki je v preteklih drugih svetovnih vojne, logično in samoumevno, šlo v korak z okupatorji proti lastnemu ljudstvu. April v romanu je namreč tisti usodni april leta enainštiridesetega, ko se je že prej trčila stavba stare jugoslovanske državne tvorbe s svojim družbenim redom in korupcijo sesula pred fašističnimi osvajači. Avtorica v obliki dnevnika glavne junaki-

nje gospe Ize zapisuje dogodke tega usodnega meseca, niza med kroniko svoje družine, že pred vojno trdno povezane z nemškim kapitalom, svoja osebna ljubezenska doživljanja, svoje razočaranja nad razredom, ki mu pripada, svoje izpovedi, v katerih zvemo, kako se je v njej sami začelo nekaj krhiti, da se je s srcem in mislijo začela nagibati na drugo stran in se za to stran v sebi že dokončno opredelila, zraven pa slika seveda še pisano kroniko tedajšnjih vojaških in političnih dogodkov. Vsa zgodba romana je tako strnjena v zaokroženo pripoved glavne junakinje in v pičel čas enega meseca, kar daje romanu solidno kompozicijsko enoto in pečat enovitosti. Najsi že v fabuli prevladuje ljubezenska zgodba poročnika Nenada z gospe Ize, nesrečno poročeno s kapitalistom Samom, nam pisateljica v ozadiju te ljubezenske izpovedi prikaže globlje vzroke, ki so Izo pripeljali od moža k Nenadu, se pravi v idejno popolnoma drugačen svet. Iz okolja ljubljanskih meščanskih politikov in kapitalistov, ki so zdrknili na pot izdajstva in kapitalizma, pride tudi Iza, kakor toliko drugih, do spoznanja, da se je mogoče nasilju okupatorja ubraniti samo zavestno, z organiziranim uporom.

Kakor je moč že iz te vsebine sklepati, gre v romanu predvsem za konflikt gospe Ize s svetom kapitalističnih pridobitnikov, na katerega pa je družinsko in življenjsko vezana. Roman je torej pisateljica dramatično zastavila, saj bi vso snov mirno lahko napisala v dramski odskri obliki. Pri vsem moti morda le premalo izdelan lik glavne junakinje, ki že od vsega začetka nekako ne sodi preveč v svoj meščanski okvir.

April je pisan sem ter tja malo aprilsko spremenljivo: odličnim opisom slede kdaj pa kdaj tudi papirnat dialogi. Zgodba sama pa bo najbrž našla precej bralcev.

T. Pavček

Od „Slovenske lipe“ do Svobod

Delavske založbe

Evropa je bila v letih med obema vojnama v stalnem političnem in duševnem nemiru. Konservativne sile so se začele polagoma zavedati, da se je svet zaradi vojne in vpliva oktobrske revolucije močno spremenil ter da se zlati vek kapitalizma in kolonializma bliža zatonu. Skušale so zato obvladati nastali položaj s primernejšimi prijemi. Niso več zanikale pomena in teže socialnih vprašanj; s svojo, s tolikšnim hrupom ustanovljeno Zvezo Narodov pa so hotele sporazumno urediti mednarodne spore. Pa se jim je vse klavarno izrodilo v fašizem in nacizem, ki je poglavlje svet v novo vojno. Po veliki gospodarski krizi, ki je l. 1929 zajela zlasti industrijsko razvite dežele, so kapitalistične države zašle v nove nevarne zaplete, ki so hudo prizadele tudi socialno odvisne ljudi. Kritični nemir se je hkrati polastil naprednih intelektualcev, ki so spričo bednega hiranja volilnih idej meščanskega stoletja težili za vsebinsko sodobnejšim pojmovanjem družbenih nalog. To iskanje novih miselnih izhodišč se je vidno izražalo tudi v književnosti in v likovni umetnosti. S propadanjem preživelih političnih in gospodarskih osnov, so propadale tudi preživele miselne struje in oblike. Pisatelji so jeli vse globlje prikazovati nemoč starega sveta in nakazovati rojstvo novega. Ostra negacija vsega obstoječega je odsevala tudi iz takratnih naprednih periodičnih publikacij po vzoru berlinske Weltbühne. Podobni, zelo razširjeni mesečniki so izhajali v Franciji, v Italiji in drugod. Pri nas je to gibanje rodilo reviji Književnost in Sodobnost. Vzporedno s tem so se po vsem napred-

nem svetu pojgvala tudi nova založništva, ki so zalagala knjižni trg z deli sodobnih pisateljev. Take založbe so uspešno delovale tudi pri nas. Pomembna je bila v tej smeri dejavnost beograjske Nolit, ki je pogumno kljubovala vsem policijskim posegom, zlasti za časa jantuarske diktature. Vse te založbe so imele svoj poseben vzgojni karakter. S knjigami kritične in socialne motivike so na svoj način vplivale na miselno oblikovanje nove generacije. Temu namenu je služila tudi založniška dejavnost Cankarjeve družbe, ki je poleg svojih obsežnih letnih koledarjev izdajala knjige Jacka Londona, O'Flahertyja, Nexija, Koestlerja, Weisskopfa, Wendla, Gorkega itd. ter slovenskih naprednih pisateljev Seliškarija, Cerkvenika, Molka, Tanca in Vuka.

Kako je progresivna književnost pospeševala razvoj ljudske tvornosti, nam dokazujejo že imeni Vuka in Tanca. V njuno vrsto spadajo še imena Čufarja in drugih pisateljev, ki so pod vplivom te književnosti vstali iz ljudstva, se sami izoblikovali in svojo naravno darovitost posvetili socialnim problemom izkoriščanih ljudi. Ti pisatelji, ki so predstavljali novo slovensko delavsko generacijo, so bili obenem najaktivnejši sodelavci takratnih revolucionarnih revij in listov.

Zanimivo je, da je Cankarjeva družba natisnila več knjig tudi za Prosvetno matico jugoslovanske socialistične zveze v Čiaču, ki je prav tako dolga desetletja vzgajala naše delavce okrog Oceana v duhu osvobodilnih idej našega časa. O pomembnem delu te Prosvetne matice bomo še pisali.

Gh

POGOVORI MIMOGREDE

33 LET DELA

ANTON VRACKO? — Rad bi vas prosil za pogovor. Za pogovor o vašem sedanjem delu, pripovedovali mi boste o sebi, o svetu, ki ga preživljate brez misli na šumeče liste aktov, neenakomerni

ni hrup udarjajočih tipk pisalnega stroja, brez misli na uro, katere kazalci se premaknejo ob sedmih in ustavijo ob dveh. O tem naj bo beseda. Skozi zevajoča okna novega poslopja ljubljanske pošte se je ponujala prva pomlad. Za hip me je zmedla misel nanjo. Nekaj sem hotel izoblikovati v sebi, pa ni bilo več časa. Ujeti

je bilo treba besede, ki so se pomešale med dim ugašajočih cigarete.

»Zdaj sem pevovodja Prosvetnega društva Pošta. Zbor sem prevzel že pred vojno, mislim, da je bilo to štirinajdesetega leta. Kar dolga doba, kajne. Moje glasbeno udejstvovanje se pričinja že veliko prej. Pravzaprav že takrat, ko sem se vpisal na celjsko glasbeno solo in ko sem absolviral štiri letnike ljubljanskega konservatorija. Nisem ga sicer končal, ker sem moral v službo. Vendar mi je to zadostovalo, da sem si izpopolnil glasbeno izobrazbo. Petje poučujem od leta 1926. Najprej po Stajerski, potem v Ljubljani pri postarskem zboru, hkrati v Delavskem glasbenem društvu, v Savi na Poljanah in Slovane na Brdu.

Po vojni smo spet obnovili pevski zbor Pošta, kar prvi dan osvojitve smo se zbrali. Hkrati sem spet vodil pevsko vaje pri Delavskem glasbenem društvu, pred leti sem prevzel pri nas na pošti še 20 članski salonski orkester, potem se čas upekoval v zboru Olepsevalnega društva v Rožni dolini. Dela je precej, včasih celo več kot v rednem službenem času. Po vojni je za menoj že 332 nastopov. Kdo bi prešel predvojno!

Delali smo zelo veliko. Vendar je razlika med sedanjim časom in predvojnimi velika. Dela v tedanjih razmerah in

pa v sedanjih sploh ni moč primerjati. Morebiti so ljudje prav zaradi teh težkih razmer takrat pesem bolj upoštevali in se v delo bolj zagrizli. Danes, saj ne rečem, tudi danes ljudje niso pozabili na pesem, pogrešam pa tisto prizadevanost, navdušenost pri mladini. Kvalitete ni mogoče dojeti samo s stari mi pevci, zbor se mora vedno znova pomlajevati. Da ni mladine v naših zbora, je delo kriva tudi sola. Vsaj po mojem mnenju. Sola mora dati vsaj tiste najvažnejše osnove, na katerih lahko pozneje mladina gradi sama, v tem primeru ji mora privzgojiti ljubezen do pesmi.

Malce smo zanemarili tudi narodno pesem. Ljudska pesem pa se mora ohraniti, to je naš izročilo iz roda v rod. Na njej končno temelji tudi vse naše poznejše ustvarjanje. Da naši zbori zanemarjajo ljudsko pesem, je delno razumljivo, saj niti ni dovolj notnega materiala zanje. Precej arhiva je bilo med vojno uničenega, na novo obnovljenega pa že dali časa ni na zalogi. Mislim, da bi bilo dobro, ko bi se spet obnovil tak zbirnik Narodne pesmi.

Skozi zevajoča okna novega poslopja ljubljanske pošte se je ponujala prva pomlad. Za hip me je zmedla misel nanjo. — Že tolikrat se mi je potrdilo prepričanje, da pravzaprav za tistega, ki se ves posveti umetnosti in ji da vse vsega, mladikoli ne mine.

S. B.

BESEDA S KOROŠKE

Razgovor s Simonom Vrulihom, podpredsednikom Slovenske prosvetne zveze v Celovcu

SEGLA SVA SI V ROKE, KOT DA BI BILA STARA ZNANCA. PRSTI SO SE POTOPILI V NJEGOVO VELIKO, RASKAVO, A TOPLO DLAN. ČEPRAV NE BI VEDEL, KDO IN OD KOD JE, BI TO BRZKONE KMALU UGANIL. — TA ROKA POZNA ZIVLJENJE, JE VZVALOVALA MISEL NEKJE V PODZAVESTI. ZAZDELO SE MI JE, DA SO SE VANJO ZAJEDLI VSI TISTI S SVETLOBO IN TEMO NASIČENI DNEVI, DA JE POSTALA EDEN IZMED TISTIH MNOGIH, ČEPRAV V PRIMERI S CELOTO MALEKNOSTNIH SIMBOLOV BOJA ZA OBSTANEK, SIMBOL ENE IZMED MNOGIH POJAVNIH OBLIK ZIVLJENJA. LJUDI, KATERIH ROKE SO RASKAVE, SPOŠTUEM, IN VEDNO ZNOVA SE SPRASUJEM, KAKO JE MOGOČE, DA SO TE DLANI OHRANILE V SEBI TO-LIKO TOPLINE, KI TE PRIVLAČI S SKORAJDA NEDOJEMLJIVO SILO, KI TI SPROŠČA GLAS MISLI, NA KATERE BI HOTEL ODGOVOROV, VEDNO NOVIH ODGOVOROV.

Povejte kaj o življenju pri vas, ne o tistem vsakdanjem, spregovorite o tem, kako se po večerih zbirate, da pokramljate, da zapojejte.

Osnova vsemu našemu kulturno-prosvetnemu življenju in delu so pravzaprav naši pevski zbori. Ob pesmi se zbiramo, se med seboj povezuje. Pri tem ne težimo predvsem po velikih stvaritvah, ki bi jih pozneje merili z visokimi estetskimi in umetniškimi merili, saj je za nas važno le to, da smo enotni in združeni, pa čeprav so morebiti zaradi tega zbori manj ubrani ali pa pojejo v njih pevci brez tenkih posluhov. Pesem nas privlačuje, pesem nas druži. Tako ni samo pri nas v Radišah, tako je povsod v slovenskem delu Koroške. Včasih prirejamo izlete — če le moremo v Jugoslavijo. Pesem in skupaj preživeti dnevi nas tako le še zbližajo.

Čeprav je petje osnova vsega našega dela, pa bi bilo napak misliti, da le z njim začnemo in končujemo naše življenje. Tako imamo na Koroškem tudi nekaj zelo delavnih igralških skupin. Včasih se zbiramo na predavanjih, včasih si lahko celo ogledamo slovenski film. Toda malo nas je delavnih, pa tudi razmere nam niso naklonjene. Nasprotniki nam odtegujejo ljudi, skušajo nam metati polena pod noge, kjer in kadar le morejo. Se najslabše je s folkloro. Le na Zilji še vsako leto zaplešejo Koroški rej.

In težave? Zdi se mi, da je le-teh pri vas iz dneva v dan več. Koliko vam je v pomoč pri vašem delu Slovenska prosvetna zveza?

Ce že po vojnih letih razmeroma lahko dobimo dovoljenje za naše prireditve, pa so težave toliko večje drugod. Slovenci nimamo svojih dvoran. Tuje so drage, sredstva, da bi si jih lahko najeli, so tudi malenkostna. Vlada nam ne daje nobene finančne podpore, tako smo vezani le sami nase. Marsikdo med nami je že globoko posegel v žep, samo da lahko slišimo našo besedo. Kot sem že prej povedal, si ne prizadevamo ustvarjati vrhunskih stvaritev, saj smo le samouki, večina delavci in kmetje, izobražencev je le malo. Naš resnični smoter je le, da obdržimo naš jezik, da se lahko naša mladina vsaj nekoliko izobrazi ob tem našem prosvetnem delu, da tako ohranimo naš narod.

Prosvetna zveza posameznim društvom sicer ne more nuditi kake izdatnejše finančne podpore, ker sama nima dovolj sredstev, zato pa jim toliko bolj nudi podporo v dru-

gih oblikah. Sama ima tudi centralni mešani in pa moški pevski zbor, ki oba veliko potujeta in sta tako že prenekatere društvo spet obudila k življenju.

Pa načrti?

Če bo šlo po sreči, bosta centralni mešani pevski zbor pod vodstvom Pavla Kernjaka in pa moški pevski zbor z dirigentom Zdravkom Hauptmanom gostovala v maju po Stajerski, morda tudi še kje drugje v Sloveniji. Nato pa nekaj nastopov doma. Posamezna društva bodo priredila več dramskih prireditev, njihovih pevskih zbori pa več nastopov. Tudi s predavanji in filmskimi predstavami bomo nadaljevali, kolikor bomo najbolj mogli. To bi bilo v glavnem delo Slovenske prosvetne zveze do poletja. Na novo bomo pričeli na jesen, toda o tem je še preuranjeno govoriti.

Kaj sodite o povezavi med vašimi kulturno-umetniškimi društvi in pa našimi Svobodami? Ali mislite, da je taka povezava potrebna in kako jo doseči?

Kako ustvariti tesnejše stike med vašimi in našimi kulturno-umetniškimi skupinami, sedaj ne bi mogel reči. Morda je pobuda prav pri vas, morda bi si tudi morala posamezna naša društva poiskati tovariše pri vaših društvih. Težko je na to odgovoriti brez globljega premisleka. Povezava pa bi bila vse-kakor potrebna in koristna, naravnost nujna v poslednjem času, ko nam razmere niso preveč naklonjene. Da bi lahko bila taka povezava zelo koristna, se je pokazalo že pred leti na skupnem posvetovanju naših kultur-

no-prosvetnih društev in pa Svobod v Ljubljani, ko smo o takih stikih že razpravljali.

V zadnjem obdobju so se razmere na Koroškem še poslabšale. Kakšne posledice bo po vašem mnenju imelo to za življenje Slovencev na Koroškem?

Ne bom govoril na doglo in široko! Vse, kar lahko rečem, je le to, da mi tega zakona ne moremo in nikoli ne bomo priznali. Bčili se bomo proti njemu in storili, kolikor bo v naših močeh. Toda, čemu bi si zakrivali oči: tudi omahljivci so med nami. Te bomo izgrabili, žal pa so za nas izgubljeni tudi njihovi otroci. Še slabše bo, ko je zdaj začela na nas pritiskati še cerkev. Zdi se mi, da se valovi nove germanizacije vse bolj in bolj približujejo. Dokler bomo mogli, se bomo združevali v prosvetnih društvih. Toda kaj bo potem?

x x x

Ta potem je zlovesče razširil krila v prostoru okoli naju. Celo se mu je zmračilo in brazde v njem so postale še bolj izrazite. Skrb, ne zase, za narod je kriknila iz zaskrbljenih oči in zla slutnja je ohromila ustnice. Njegova dlan pa je bila še vedno ista — velika, raskava, a topla.

S. B.

SLIKA NAD CLANKOM: ENA IZMED ZAKLJUČNIH VAJ KOROŠKIH IGRALCEV-AMATERJEV

OBISK IZ BEOGRADA

Leto 1915 v Valjevu: v vojaški bolnišnici je umrla prostovoljna bolničarka Nadežda Petrovič.

Okružena s pegavcem, ki je kosil med srbsko armado, je 42-letna bolničarka zaključila svoje razgibano življenje: bila je organizator prvih umetniških razstav in društev v tedanji Srbiji, pisec modernih kritik, aktiven član nastajajočih domoljubnih društev...

Bila je tudi slikar. Toda kaj je to pomenilo v tistih težkih dneh prve svetovne vojne? Poleg tega ni bila priznan slikar: ko je leta 1900 prvič razstavila, jo je kritika sprejela s posmehom in ji od takrat dalje vztrajno odrekala talent in za spremembo včasih tudi znanje.

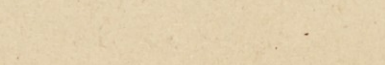
V petnajstih letih dela je veliko slikala, toda po njeni smrti je njena zapuščina propadla. Mnogo je bilo uničenega. Čas, ki bi znal ceniti njeno delo, je prišel šele kasneje. Letos, prav te dni, smo dobili razstavo njenih del iz Beograda in Ljubljano, v Moderno galerijo.

Nadežda je imela tesne stike s Slovenci. Bila je dobra prijateljica z našimi impresionisti, z Groharjem in Jakopičem. Bili so sošolci in tovariši: skupaj so se na začetku našega stoletja borili z besedo in delom. Za kaj le? Za pravico, da gledajo svet in ljudi okoli sebe s svojimi očmi, po svoje, in da tako, kot vidijo, tudi slikajo. Seveda se je ta slika sveta razlikovala od ustaljene in običajne podobe, ki je bila tudi najbolj udobna za večino tedanje publike, ki je prav nerada spreminjala svoj okus.

Nam se zdijo žive in čiste barve na Nadeždinih platnih povsem razumljive: v njeni umetnosti ne najdemo prav ničesar, kar bi nam delalo težave. Za tisti čas pa je bila njena umetnost revolucionarna in danes jo z vsem spoštovanjem do njene umetnosti imenujemo tudi pionirja moderne srbske umetnosti.

Za primerjavo z njenim portretom Zene v srbski narodni noši smo dodali še srednjeveško fresko iz samostana Studenica.

Pravzaprav ni nobene zveze med Nadeždo, moderno slikarico iz 20. stoletja, in med tem detajlom srednjeveške stenske slike! Od kod potem ta podobnost med obema, podobnost v modeliranju obraza, v izrazu okrog oči in če bi videli obe sliki v originalu, tudi v podobnem načinu polaganja živih čistih barv drugo ob drugo, po nekih, našemu okusu različnih pravih. Samo naključje?

Vpliv starega Bizanca in helenistične tradicije, ki je tako očiten na srednjeveških freskah v 12. in 13. stoletju se je ohranil — čeprav močno spremenjen in predrugačen. Te značilnosti je srbsko slikarstvo posvojilo v teku stoletij in jih do današnjih dni ohranilo v delih nekaterih svojih slikarjev kot eno svojih najkavnejših posebnosti. Obenem, ko v Nadeždinem delu vidimo težnje po sodobnosti in modernosti, čutimo na drugi strani tudi globoko povezanost z najboljšim v domači tradiciji.

F. Z.

V SVETU BARV IN ČRT

Sedla sva ob stran. Drugi so risali, v učilnici je bila grobna tišina, midva pa sva se pogovarjala o njihovem klubu.

»KLAS smo ustanovili leta 1957,« je dejal Rudolf Bahnik, predsednik Kluba amaterskih slikarjev KLAS v Ljubljani. »Ustanovili smo ga na pobudo nekaterih članov, ki so prej delali v likovnih sekcijah raznih prosvetnih društev. V društvih so nas slikarje nekako odrivali. Tudi svobodni bolj skrbijo za dramatiko, petje kot pa za nas, se vam ne zdi?«

IR V UČILNICI je prekinil prihod tovarišice, ki je sedla pred klopi, postavljene v polkrog.

»To je model,« je povedal predsednik. »Dvakrat na teden po dve uri in pol delamo tu v učilnici gimnazije v Šubičevi ulici. Učnina za člana kluba je 500 dinarjev mesečno, članarina pa 100 dinarjev. Z učnino krijeemo komaj stroške za profesorje. Klub ima zdaj okrog 45 članov — v tečaju nas je 20, drugi delajo doma.«

»Dobra slika je dobra tudi na ograji...«

Klub je doslej priredil več razstav: otvoritveno januarja 1957 v Mali galeriji — obiskalo jo je približno 6000 ljudi. Razstava je vzbudila negotovost v krogih akademskih slikarjev, češ da Galerija ni za amaterje. Jeseni istega leta razstavo na prostem, na Cankarjevi cesti v Ljubljani, nekaj mesecev za tem skupaj z DOLIK na Jesenicah, jeseni 1958 pa v Novem mestu. Člani kluba so sodelovali tudi na lanski zvezni amaterski razstavi v Zagrebu.

Listam po Kajigijevih vtištvih. Opomba akademskih kiparja ob razstavi na prostem: »Precej žalostno, da mora grupa entuziastov v umetniških prizadevanjih razstavljati takole na cesti...« Pa še: »Dobra slika je tudi na ograji dobra, slabi ne pomagajo niti Moderna galerija!«

Prostori, prostori...

»Najhujši problem so prostori,« je nadaljeval predsednik kluba. »Na muhi imamo atelje, v katerem stanuje nekdo, ki bo morebiti dobil pravo stanovanje. Ampak to je bolj dolgoročni načrt. Morebiti nam bo prej uspelo urediti drugega: Zavod za ureditev stare Ljubljane gradi na svojem območju neki atelje, ki bo veljal štiri milijone dinarjev. Kaže, da se bo interesiral za ta atelje skual — potem bi ga dobili mi, seveda če bomo imeli denar. Če bi hotel Svet Svobode prevzeti vlogo investitorja, bi investicijo odplačali mi: izračunaj, smo, da bi stroški z vsemi anuitetami ne bili dosti večji, kot so zdaj. Poleg

tega pa smo zdaj še vezani na poseben red v šoli: šolski sluga mora tudi spati, pa moramo ob pol desetih zvečer zapustiti predavalnico. V ateljeju bi imeli možnost za celodnevno delo. Potem bi lahko ustregli tudi drugim amaterskim likovnim sekcijam, ki bi se rade vključile v naš klub: poštarji, dom JLA, KUD Tine Rožanc. V Ljubljani je veliko zanimanje za tako malo amatersko likovno akademijo. Potem bi imeli kam postaviti tudi preprosto litografsko prešo, ki jo pripravljamo, pa zanjo ni prostora.«

Stopil sem k akademskemu slikarju Igorju Plešku, ki je hodil od mize do mize v polkrogu, svetloval, hvalil in kritiziral. »Rad bi napravil majhno anketo med članj kluba: zakaj slikajo, kaj jih vleče k temu, kaj bi radi dosegli, kaj jim to pomeni, kako se tudi drugače kulturno izživljajo.« Profesor Pleško je pred kratkim sam napravil prav tako anketo med njimi. Zato sva se domenila, da bo kar sam napisal nekaj o njej.

Igor Pleško: Slikarji amaterji o sebi

Amaterska slikarska večerna šola Kluba KLAS v Ljubljani obstoji že tri leta in omogoča onim, ki se žele izpopolniti v slikarstvu, široko možnost dela in teoretičnega izobraževanja. V Ljubljani so se širje krožili, ampak KLAS se loči od njih v tem, da zasleduje pri praktičnem in teoretičnem pouku posebne, a tudi zahtevnejše smote. Če imajo drugi krožki namen najboljšim — seveda med njimi samo tistim, ki izpolnjujejo tudi vse konvencionalne pogoje za vpis na akademijo — omogočiti pot v akademsko šolanje, tedaj te težnje pri KLASU ni, nikakor pa je ne izključuje. Člani kluba, ki redno obiskujejo to šolo, so najrazličnejši poklicev. Mnogokrat se je izkazalo, da imajo nekateri ljudje mnogo smisla in talenta za določeno stroko, nimajo pa potrebne šolske kvalifikacije. Prav zdaj je Zvezni izvršni svet pokazal z novim zakonom o sprejemanju na fakultete izredno razumevanje prav za te ljudi.

Umetniške težnje so široko posejane med narodom. Razumevali narod, se pravi, prisluhni tudi tem težnjam. smo v dobi, v kateri je potrebna velika strpnost s sočlovekom ter veliko upoštevanje njegovih individualnih potez; biti tem potezom resnični prijatelj, to je stvar res humanega odnosa. Kdor s te strani hvalečnosti ni doživel, naj ne sodi. Kult osebnosti je minil, danes je mnogo bolj humano razvijati ustvarjalnost ljudi vseh poklicev, kot pa pričakovati zase akademsko galerijsko oboževanje. Ali smemo biti skeptiki, ko gledamo ljudi, zbrane pri večernem delu, odločene, da si pribore večjo razgledanost, da se dokopljajo do lastnega jaza. Tu je sila, tu je volja, tu je

polet — toda vse to je treba usmeriti v pravo individualno ustvarjalnost, ta pa je v vsakem pogledu neakademski. Čas, ko je umetnik sedel v loži in gledal, kako ga čitalničarji lomijo, so davno za nami. Gre za dejanski socialistični odnos.

Zakaj slikate?

Dvadesetim rednim obiskovalcem tečaja pri KLASU sem zastavil več vprašanj, na katera naj vam odgovorijo, da boste spoznali njihove težnje.

Na vprašanje, zakaj so se odločili za šolanje v amaterski slikarski šoli, odgovarjajo, da zaradi veselja do likovne umetnosti, iz želje po ustvarjanju, zaradi koristi za soboposkarsstvo, da bi izpolnili svoje znanje, da je v krogu dogajanja, da se izpopolnijo v grafični stroki, da se usposobi za modno risarstvo in tako dalje.

Na vprašanje, kaj jih je dolej oviralo, da niso slikali, odgovarjajo: niso vedeli, da obstaja kvalitetna šola, zaradi odločitve staršev, iz manjvrednostnih kompleksov, izšolali so se za drug poklic, stanovanje jim je preveč oddaljeno, niso imeli možnosti. Izpopolnitev smatrajo koristno za: širjenje obzorja, večje veselje pri delu v svoji stroki, izboljševanje življenjskega nazora, ki daje pečat značaju. Njihove umetniške tendence, risati pokrajine, portrete, zadovoljevati sebe in polniti praznino prostega časa, otestiti se tujih vplivov, prikazati več, kot so zdaj sposobni; izraziti svojo notranjost in povedati še drugim, kaj je njim lepo in dobro; dati čim vernejšo podobo svoje vernosti; spoznati svojo naravo. Te težnje so vse prej kot zabavne značaja in jih ne gre podcenjevati.

Vaš poklic, prosim?

Kakšnih poklicev so? Najrazličnejši: dijak, soboslikar, delavec, torbar, gospodinja, uradnica, zdravnica, avtomobilist, radijski tehnik, računovodja, sodni pisar, strojni inženir, absolutno umetno obrtni šole, delavka, mizar, kmet, grafik, litograf, bančni uradnik, študent tehnike, pravnik. To bi bili poklici, toda ti še kaj malo povedo o njih. Njihova šolska izobrazba je najrazličnejša, starostna razlika med najmlajšim in najstarejšim je 50 let. In vsi stoji pred istimi problemi in jih rešujejo, lahko verjamejo, individualno. Nekateri rišejo le v klubu, drugi imajo celo urejene ateljeje, so taki, ki ves prosti čas delajo. Njihovo navdušenje pri delu prevzame še tako skeptičnega akademskega ustvarjalca. Delo v risalnici napravlja nanje poseben vtis, saj so se pričeli spoznavati, ukvarjajo se sami s seboj, sami so predmet opazovanja in aparat za opazovanje, to je zanje povsem nova funkcija: prvič sem spoznala, kakšnega moža imam, ko sem ga narisala; ko kuham, rišem; vso nedeljo rišem; v službi sem bolj svež, če prejšnji večer rišem.

Kaj je umetnost?

Na to vprašanje odgovarjajo z globokim odnosom do umetnosti in dela:

Ne more občitati umetnosti človek brez značaja in srca, to čudovito doživeti, ko čitaš duševno razpoloženje, notranjost in značaj človeka, ki ti posreduje lepoto, vsak po svoje različno po vsebini in obliki.

Misljam, da je umetnost edino vredno duhovno življenje človeka, za katero, ko ga polno zaživijo, je vredno prenašati razna materialna bremena.

Umetnost je odraz duševnosti človeka in dobe, v kateri živimo.

V umetnosti vidim popolnega človeka, ki ima vse najlepše odlike, človeka našega časa in življenja, katerega živimo. Ima široko obzorje, ljubi vse, kar je lepo, pa tudi v trpljenju uživa, ker smatra, da mu tudi to daje navdih za ustvarjanje.

Prikazati drugemu vse vzvišene in nevzvišene stvari in strani življenja s tem pogledom, kakor so delovale v hipu ustvarjalčeve umetniške stvaritve, vzbuditi v njem globoke vtise in preudarek za kritiko.

Glasba, knjige

O glasbi pravijo, da jo radi poslušajo, da nanje pozitivno učinkujejo, da jih zabava, vedri, osveži, notranje zadovoljuje, plemeniti. Nekdo pravi, da mu glasba daje vedeti, da so živeli in živijo ljudje, da povsem po svoje in drugače gledajo na svet kot drugi.

Največ čitajo časopise, strokovno literaturo in umetnostno literaturo, kolikor jim dopušta poklic, pa tudi romane. Izmed umetnostnih prireditev obiskujejo predvsem dramske, želijo pa si strokovnih vodstev po razstavah, da bi čim več pridobili.

Na kraju želijo čimveč predavanj, skripta in čimveč ur šolanja, čeprav bi bil pri-spevek za šolanje višji.

V svetu barv in črt

Model je še vedno nepremično sedel pred v polkrogu razpostavljenimi klopki. Nekateri so narisali že več skic, pa so jih zavrgli in začeli znova. Nisem jim hotel gledati preko

hrbtov — nikomur ni prijetno, če ga nekdo radovedno in vsiljivo opazuje pri delu; rajši si bom pogledal razstavo, o kateri pravijo, da jo bodo priredili okrog 1. maja. »Če ne bo prostora, pa spet na prostem,« pravi predsednik.

Hitro in tiho, da ne bi motili miru v učilnici, sem se poslovil od ljudi, ki v svetu barv in črt iščejo zadostitve svojim umetniškim težnjam, sprostivše,

razvedrila, znanja in moči. Sedem izmed njih je predlanskim žrtvovalo celo svoj letni dopust za to, da so sedeli pred kamenitim pejzaži Dalmacije in slikali. Tako močna je v njih težnja, izraziti se z barvo in s čopičem.

Naj jim ne bo žal za to. Nekaj imajo, zaradi česar jim je življenje boljše in lepše. Saj človek ne živi samo od kruha.

Vrata univerze se odpirajo

Pred kratkim je Zvezni izvršni svet sprejel uredbo, s katero je vsem našim državljanom, ne glede na njihovo predhodno šolsko izobrazbo, omogočen vpis na najvišjo šolsko ustanovo — na univerzo. Na vsak način pomeni ta uredba še eno potrdilo našega demokratičnega družbenega sistema. Naravno, da je med ljudmi naletela na veliko zanimanje in odobranje.

Vsak državljan, ki je uspešno delal vsaj štiri leta v proizvodnji ali ustanovi, se lahko prijavi k sprejemnemu izpitu in če tega opravi, nadaljuje študij na univerzi. S to uredbo je omogočeno tudi absolventom tistih strokovnih šol, ki doslej niso veljale za srednje šole, da se vpišejo na višje šole in se pod istimi pogoji kot dijaki z gimnazij in drugih srednjih šol udeležijo natečajev na ustreznih fakultetah.

Član Zveznega Izvršnega sveta in sekretar za prosveto in kulturo pri ZIS Krste Crvenkovski je v zvezi s to uredbo dal sledeče pojasnilo:

»Pri sprejemanju te uredbe sta odločilno vplivala predvsem dva momenta. Prvič — razvoj v svetu kaže, da ni več moč for-

mirati visoko kvalificirane strokovnjake, zlasti tehnike, zgolj po redni šolski poti; potrebe po teh strokovnjakih se iz dneva v dan večajo, zadovoljitev le-teh pa narekuje iskanje novih poti za izobraževanje strokovnjakov. Po drugi strani, tudi sama proizvodnja vpliva na izobrazbo in višjo strokovno raven delavcev ter ga usposablja, da lahko stalno izpopolnjuje svojo strokovnost do univerzitetne stopnje.

Drugi moment pa so spremenjen družbeni odnosi pri nas. Z vsemi sredstvi moramo omogočiti našemu delavskemu razredu pot do najvišje izobrazbe. Če doslej so se pri nas pojavile najrazličnejše oblike izobraževanja delavcev — preko delavskih univerz, večernih šol in raznih drugih oblik strokovnega

in splošnega izobraževanja je omogočeno zaposlenim pridobiti si določeno znanje. Tudi na ta način se delavec usposablja za študij na univerzi. In naposled je treba omeniti še to, da naše današnje gospodarstvo potrebuje inženirjev, ki so zrastle iz tovarn in ki poznajo ne samo teorijo, temveč tudi samo »življenje« strojev.

Končno smo začeli priznavati dejstvo, da se človek lahko izobražuje tudi izven klasičnih šol. V prihodnosti bo tega še več. Na ta način se stalno zožuje prepred med intelektualnim in fizičnim delom.

Smisel uredbe je v tem, da se na fakultete lahko vpišejo vsi tisti, ki so s svojim delom v proizvodnji in samem izobraževanju že doslej pokazali sposobnost, da bodo lahko študirali in v določenem času končali študij. Zato bodo imeli prednost tisti ljudje v naših podjetjih, ki so s svojim delom že prispevali k modernizaciji proizvodnje.

»Vsekakor je to zelo napredna uredba, ki odpira možnosti za študij na visokih šolah našim delovnim ljudem, ki iz kakršnega koli vzroka niso mogli študirati,« nam je povedal rektor ljubljanske univerze tovariš Dolfe Vogelnik, ko smo ga povprašali o nekaterih podrobnostih v zvezi z uredbo. »Seveda takih ljudi ne bo posebno veliko, ker uredba predvideva določene pogoje, ki jih morajo kandidati izpolnjevati.«

Predvsem je tu nekašna sprejemni izpit. Z njim naj bi preizkusili sposobnost prijavitelcev. Ta izpit bo pismen in ustni. Pri pismenem bo moral vsakdo v nekaj urah napisati nekaj splošnih misli z določenega področja, za katerega se je pač odločil. Na primer na tehniki: o koristni uporabi atomske energije, ali na gospodarski fakulteti: prednosti našega gospodarskega sistema pred kapitalističnim in podobno.

Na ustnem izpitu pa bodo zahtevali znatno reducirano znanje iz kakega srednjšolskega učbenika.

Seveda bo potrebno, da se ljudje na te izpite pripravijo. Zato bo zelo hvaljevna naloga delavskih univerz, da z raznimi tečajji pripravijo kadre za te izpite.

Učni načrti za izpite bodo po uredbi morali biti objavljeni vsaj leto dni prej. Letos bodo izjemoma objavljeni do 1. maja, vendar bo jeseni začela ljubljanska univerza že z novo prakso — s sprejemnimi izpiti za ljudi iz proizvodnje.

Pričakujemo lahko, da bo največ prijavitelcev za tehnično fakulteto.

Vsaka fakulteta bo imela določeno število, koliko ljudi lahko sprejme. Pri tem je zanimivo to, da bodo ljudje iz proizvodnje, ki imajo pogoje za študij na univerzi in bodo opravili sprejemni izpit, imeli pri sprejemu prednost pred absolventi gimnazij in drugih rednih šol.

»Po našem mnenju je to popolnoma pravilno,« je dejal rektor tovariš Dolfe Vogelnik.

film

V ISKANJU NOVIH POTI

Proizvodnja slovenskega šolskega in poučnega filma postaja bolj in bolj smotrna. Prirastek novih didaktičnih filmov se giblje okoli 30 trakov na leto. Tudi pri nas že uvajamo v šole ozvočene diafilme. Da ni delo še uspešnejše, je vzrok v pomanjkanju kadrov.

Obdobje od ustanovitve Zavoda za šolski in poučni film pa do novembra leta 1958 bi lahko označili kot obdobje priprave za proizvodnjo slovenskega šolskega in poučnega filma. Zavod je zbiral gradivo, urejal že posnete in zbrane diafilme, oziroma ozke filme didaktičnega žanra, zbiral okrog sebe sodelavce in se tehnično pripravil na proizvodnjo. Sicer pa so se že pred lanskim novembrom nastali slovenski diafilmi, toda o kakem načrtnem snemanju ne bi mogli govoriti. Smotrno delo se je pričelo šele v poslednjem obdobju in se je usmerilo na področje industrijskega, kmetijskega, šolskega, političnega in kulturnega diafilma in ozkega filma. Poudarek je seveda na šolskem filmu in je tematika zanj zajeta iz učnega načrta. Poleg tega pa skuša Zavod v ozvočenih diafilmi, ki so v Jugoslaviji zanimiva novost, predstaviti slovenske avtorje-klasike z vsaj po eno primerno zgodbo. Takšni ozvočeni diafilmi se v mnogočem približujejo filmu, istočasno pa jim otroci zaradi statične slike veliko lažje sledijo in so jim, proti vsakemu pričakovanju, veliko ljubši kot pa filmi.

Proizvodnja se je usmerila v dve smeri: v diafilm in ozki film. Zavod je prenesel težiče svoje dejavnosti na diafilm in to zaradi več razlogov: diaproyektorji so zaradi razmeroma nizke cene v primerjavi s projektorji za 16 milimetrovski film veliko cenejši in tako lažje dostopni šolam, njihova mreža je že sedaj razmeroma gosta — okoli 2.300 v Sloveniji, ravnanje z njimi je preprosto, cena posameznim kopijam pa ne presega vsote 700 oziroma 1.500 dinarjev. In kar je morebiti najvažnejše, diafilm ima zaradi statične slike celo nekaj prednosti pred ozkim filmom. Toda prav ta statičnost slike pa zahteva precejšnjo mero strokovnosti v snemanju samem in v predpripravi zanj. Kar lahko razložimo gibanje, mora v nič manjši meri razložiti tudi statičnost. Slika, ki služi za osnovno

diafilma, mora torej biti umetniško in tehnično na višku. Na splošno lahko rečemo, da z diafilmom ni nič manjšega dela kot s filmom, saj je treba za dobro realizacijo upoštevati vrsto odločujočih faktorjev, tako na primer fotograf-skega, estetskega, vsebinskega, likovnega in končno še razvojno stopnjo tistega, ki mu je namenjen. Tudi delo s scenarijem je svojevrstno, ta namreč ne sme težiti za kakšnimi vzvišenimi, estetskimi in umetniškimi izpovedmi, biti mora predvsem in v prvi vrsti didaktičen, strogo logičen, temeljiti mora na dejstvih. vse

PRIZOR IZ BARVNEGA DIAFILMA »LIŠČKI«

ostalo pa se mu mora podrediti. Zato tudi ni čudno, da imajo v nekaterih drugih državah, kjer je uporaba poučnega filma v šolskem pouku in splošnem izobraževanju postala že nu-jnost, posebne šole, na katerih vzgajajo potrebne kadre za šolski in poučni film (na Poljskem imajo na primer celo štiri letno tovrstno akademijo).

Doslej je Zavod za šolski in poučni film posnel že osemindeset diafilmov v črnobeli in barvni tehniki. Letos pa imajo v načrtu snemanje novih 30 filmov, ki bodo zaradi nazor-nosti posneti v pretežni meri na barvni trak. V počastitev 40. obletnice KPJ bo Zavod posnel štirinajst diafilmov, namenjenih tako odraslim, kot otrokom. Naj naštejemo le nekatere: Dražgoška bitka, Pohod XIV. divizije, Jelenov žleb, Koroška v borbi, Partizanske bolnišnice in teh-

Zavod za šolski in poučni film je posnel tudi ozki film Šole za smučanje I. del, ki se je pokazal kot izredno uspeša stvaritev didaktičnega žanra. Zal letos ni bilo moč pričeti s snemanjem drugega dela zaradi pomanjkljivosti snežnih razmer. V programu so še naslednji ozki filmi za odrasle in otroke z delovnimi naslovi: Pazi na vlak, Nesreča na cestah, Ljubljanka.

Da zagotovimo našim šolam tisto pot, ki jim jo je nakazala šolska reforma, je nujno, da jim damo sodobna audiovizionalna sredstva, med katerimi sta pri vrhu diafilm in ozki film. Pedagogi namreč dokazujejo, da je moč s pomočjo filma podati snov v sedemkrat krajšem času, kot pa če bi jo predavali oziroma razlagali. Hkrati pa je treba dodati še to, da je predstava podana s sliko, pojmom in zvokom, še veliko trajnejša in bolj plastična. Pokazalo pa se je, da uspešne proizvodnje tovrstnega filma ne moremo zagotoviti brez vzgoje potrebnih kadrov. Zaradi pomanjkanja le-teh se pogosto delo zavlačuje, se prelaga iz dneva v dan. Tako snema Zavod za šolski in poučni film že dve leti diafilm o kačah, le nekaj manjša je doba zavlačevanja pri cvetu in opravevanju. Svojevrsne so težave s scenariji. Za delo se ogrejejo, ko pa pride na vrsto snemanje, ki ga morajo spremljati do končne realizacije, ponavadi vržejo puško v koruzo. Pogosto si tudi niso na jasnem, kako bo pravzaprav izgledala na platnu njihova zamisel. Tako se je pokazalo, da mora Zavod planirati v letni proizvodnji vsaj 60 filmov, če hoče, da bo imel ob koncu leta realiziranih vsaj polovico od teh. Kako vzgojiti te kadre, je za sedaj še nereseno vprašanje, ki pa iz dneva v dan terja rešitev. Morda je rešitev v specializaciji nekaterih študentov z oddelka za režijo pri Akademiji za igralsko umetnost, morebiti bi bilo potrebno urediti posebne tečaje za sodelavce. Skratka, poti iz sedanjega stanja je več. Potrebno pa se je prej ali slej odločiti za eno izmed njih ter tako omogočiti Zavodu za šolski in poučni film nemoten razvoj in dejavnost.

DOGODKI V SVETU OD TEDNA DO TEDNA

Nkrumahova pobuda za pomirjenje Srednje Afrike

Predsednik ganske vlade Nkrumah je 21. marca pozval oblasti Srednjeafriške federacije, naj izpuste vse politične jetnike, ki so jih zaprle v zadnjih tednih, in omogočijo prepovedan afriškimi organizacijam normalno delovanje. Nkrumah je ponudil svoje usluge za ureditev političnih problemov v tej federaciji in predlagal, naj bi sklical konferenco za okroglo mizo ter na njej pripravili novo ustavo federacije, ki bi uveljavila voljo večine.

Protest koroških borcev proti nacionalističnemu nasilju

Na kongresu, Mednarodne zveze borcev, ki je bil pred dnevi na Dunaju, je delegat koroških borcev dr. Luka Sienčnik poročal o boju proti nacizmu na Slovenskem Koroškem in izrazil protest koroških borcev proti temu, da avstrijska vlada dovoljuje svobodno delovanje nacionalističnim organizacijam na Koroškem, ki jih vodijo bivši nacisti. Dr. Sienčnik je opozoril Mednarodno zvezo borcev, da se slovensko ljudstvo na Koroškem prav te dni bori za svoje pravice, ki mu jih kratica nova zakona o šolstvu in o rabi slovensčine na nekaterih sosednjih ter pozval vse bivše borce, naj podpre pravilno stvar njihovih soborov na Slovenskem Koroškem.

Sporazum o sestanku na najvišji ravni

Predsednik ZDA Eisenhower in britanski premier Macmillan sta se na sestanku v Gettysburgu sporazumno izrekla za konferenco na najvišji ravni, ki naj bi bila letos poleti. Najprej naj bi sklical konferenco zunanjih ministrov, ki bi se začela 11. maja (bržkone v Zenevi), in na njej razpravljali o berlinski krizi, nemškem vprašanju in razorožitvi. Po tej konferenci (v juliju ali v avgustu) bi sklical sestanek vodilnih državnikov. Macmillan je sicer sprva menil, da je moč sedanje probleme urediti le na konferenci šefov držav, Eisenhower pa je vztrajal, da je treba napredek doseči na konferenci zunanjih ministrov. Končno je Eisenhower odstopil od svojega stališča, da je uspeh konference zunanjih ministrov bistveni pogoj za sestanek vodilnih državnikov. Macmillan pa je podprl zahtevo, naj si zunanji ministri prizadevajo, da bi poprej uredili vsaj nekaj vprašanj.

Castro obsoja ameriške truste

V Havani, glavnem mestu Kube, je 23. marca nad 600 tisoč ljudi manifestiral svojo pripravljenost in podporo programu Castrove vlade. Manifestacije je organizirala Konfederacija dela Kube. Predsednik vlade Castro je manifestantom govoril o programu svoje vlade in obsojal dejavnost velikih trusov in raznih družb v dobi starega režima. »Veliki trusti in interesi posameznih družb so bili povod za trpljenje in smrt mnogih Kubancev pod režimom Batista«, je dejal premier Castro. Predsednik Federacije dela Salvador pa je poudaril, da med ZDA in Kubo ne more biti prijateljstva, dokler Američani poskušajo zatirati Kubo. Manifestanti so zahtevali zvišanje minimalnih mezd, znižanje najemnin in poštinih tarif ter podprli vladni predlog za agrarno reformo.

Stavka pariških šoferjev avtobusov

V Parizu je 25. marca začelo stavkati 11.000 voznikov in sprevovalcev na avtobusih. Stavka joči zahtevajo višje mezde zaradi nenadnega naraščanja cen.

Zmaga senegalske Napredne zveze

Pri volitvah v avtonomno zbornico republike Senegalije, ki je članica Francoske skupnosti, je zmagala Napredna zveza, ki se je v predvolilni kampanji zavzela za ustanovitev federacije Mali. Dobila je vseh 80 poslanskih mandatov in nad 85 odstotkov glasov. Zmaga pristav federacije Mali v Senegaliji je začela močan udarec tistim kolonialnim silam, ki bi rade zaustavile proces združevanja dežel Zahodne Afrike, kajti njihova kolonialistična stremeljenja temelje prav na nenostnosti afriških narodov.

Demonstracije v Oslu

Prebivalci Osla, glavnega mesta Norveške, so v minulnem tednu večkrat demonstrirali proti načrtom, da bi na Norveškem uredili rezervna oporišča Atlantskega pakta in postavili

zahodnonemške častnike na vodilne položaje v sedežu severnega poveljstva Atlantskega pakta blizu Osla. Demonstracije je organiziral »Akcijski odbor za odpor zoper nemške častnike in ureditev oporišč na Norveškem«. Odbor je predložil svoj protest tudi predsedniku norveškega parlamenta.

Laburisti napovedujejo nacionalizacijo jeklarn

Britanska laburistična stranka je v svojem predvolilnem programu potrdila napoved, da bo takoj, ko bo prevzela oblast, ponovno nacionalizirala jeklarško industrijo Velike Britanije. Britanske jeklarne so bile med vojno in prva leta po njej pod državno upravo, leta 1952 pa jih je konservativna vlada vrnila zasebnikom. V predvolilnem programu laburistične stranke je rečeno, da je jeklarška industrija ena glavnih vej britanskega gospodarstva (lani je proizvedla skoro 20 milijonov ton jekla) in da jo zato mora upravljati država.

Kenijci zahtevajo novo ustavo

Predsednik afriške skupine v Zakonodajnem svetu Kenije Odinga je napovedal, da bo v aprilu odgovoril v London, kjer bo zahteval, naj britanska vlada spremeni sedanjo kenijsko ustavo. Ta ustava daje namreč peščici belcem, ki živijo v Keniji skoraj vse pravice upravljanja Odinga je dejal, da se Kenijci zavzemajo za novo ustavo, ki bi zagotovila vsem državljanom enake pravice do sodelovanja v upravljanju dežele. V delegaciji, ki jo smremljajo Odingo, bodo 4 Afričani, 3 predstavniki Azijcev, ki živijo v Keniji, dva zastopnika Evropejcev in en Arabec.

Nemci o združitvi Nemčije

Adenauerjeva vlada je ostro zavrnila načrt zahodnonemških socialnih demokratov za združitvi Nemčije, ki predlaga postopno združevanje obeh Nemčij v okviru evropskega varnostnega sistema. Bonnška vlada očita socialnim demokratom, da bi radi prišli vzhodno Nemčije enakopraven položaj, socialni demokrati pa očita vladi, da je — štiri mesece po sovjetski noti o Berlinu — ostala popolnoma nedelavna, ni izdala nobenega svojega načrta o rešitvi spornih vprašanj in da celo nasprotuje zahodnim državam, ki menijo, da je nemško vprašanje moč rešiti le v ugodnejših mednarodnih razmerah.

»Beograd bo odločal in ne Bonn ...«

Stockholmski časopis »Afton Bladet« je objavil uvodnik o odnosih med Zahodno Nemčijo in Jugoslavijo, v katerem graja bonnsko vlado in njena toga blokova stališča, ki so najprej privedla do enostranske prekinitev diplomatskih odnosov, pred nekaj dnevi pa do izsiljevanja Jugoslavije. »Sedanji položaj kaže«, piše omenjeni časopis, »da je Brentano zahteval, da mora Jugoslavija pretrgati stike z vlado v Pankovtu. V razmerah, v katerih se lahko zgodi, da bodo predstavniki Zahodne in Vzhodne Nemčije kmalu sedeli za isto mizo k pogajanjem, je zahodnonemško stališče zelo netaktilno. Jugoslavija je neodvisna dežela. Beograd, ne pa Bonn, bo odločal, s katerimi deželami bo imel diplomatske stike.«

Arabska liga posreduje

Generalni sekretar Arabske lige Hasuna je preteklo nedeljo sporočil Političnemu komiteju te organizacije, da se je v Kalru razgovarjal s predstavnikmi Združene arabske republike in Iraka ter skušal posredovati v sporu med tema dvema državama. Hasuna je napovedal, da bo prihodnji teden v Beirutu konferenca Arabske lige, na kateri bodo skušali zglediti spor med Irakom in Združeno arabsko republiko. Iz Bagdada pa so medtem sporočili, da je Irak dokončno izstopil iz Bagdadskega pakta.

Temeljiti poraz nemških klerikalcev

Rezultati volitev v tovarniške svete v 170 zahodnonemških podjetjih premogetne industrije je dokazujejo, da je doživela razdrilna akcija krščanskih sindikatov popoln neuspeh. Od 150 tisoč oddanih glasov jih je dobil sindikat rudarskih delavcev, ki je vključen v enotni Zvezi sindikatov, skoro 145 tisoč ali 96,6 odstotkov, krščanski sindikat in nalašč za to ustanovljena »Akcija 1959« pa samo 2.300 ali 1,6 odstotka glasov. V tovarniških svetih teh 170 podjetij ima sindikat rudarskih delavcev 1577 mest, krščanska skupina pa samo devet.

Danski kaleidoskop

Ustanovitev nove delavske partije — Socialistične narodne partije Danske (SNPD), sklenitev triletnih kolektivnih pogodb in »proučitev« koristnosti članstva v Atlantskem paktu so trije poglavitni dogodki, ki so v minulnem letu dni zbujali največ pozornosti danskega delavskega gibanja.

SNPD je zrasla iz odpora proti stalinistični politiki in njenim nosilec v Komunistični partiji Danske. Komunistična partija Danske ni bila številčno močna, štela je od 11.000 do 30.000 članov, vendar je imela sorazmerno močnejši vpliv na družbeno in politično življenje dežele kot na primer Komunistični partiji Norveške ali Švedske. Na zadnjih volitvah so dobili njeni kandidati nad 60.000 glasov, kar je KPD zagotovilo

šest (od skupno 179) sedežev v Volketingu (parlamentu). Povedati pa je treba, da je Komunistična partija Danske nazadnje v vsem povojnem obdobju, ker ni znala nadrediti niti taktike ne strategije specifičnim področjem, na katerem je delala, marveč je svoje delo večinoma prilagajala potrebam sovjetske politike.

RAZKOL V KP IN USTANOVITEV SNPD

Dvajseti kongres KPSZ je sprožil tudi v danski komunistični partiji živahne razprave o tem, kakšna naj bo »danska pot v socializem«. Na čelu tistih, ki so zahtevali kar najpolnejšo samostojnost komunistične partije, je bil njen predsednik Axel Larsen. Kmalu si je prišel navzkriž s tistimi silami

in v komunistični partiji, ki zaradi svoje dogmatične zaslepljenosti niso videli v njegovih naporih edine možnosti za izhod iz zagate, v katero je zašla partija. Ta spor se je postopno ostril, tako da je ob koncu lanskega leta prišlo do odkritega razkola. Larsena, enega najstarejših članov komunistične partije — član je postal leta 1920 — in njenega predsednika od leta 1932 so izključili iz CK. 15. novembra 1958 pa tudi iz članstva.

Zaključek tega notranjega partijskega boja je neposredno povezan s stališčem Komunistične partije Danske do Zveze komunistov Jugoslavije. Ko se je ponovno začela gonja proti Zvezi komunistov Jugoslavije in naši deželi, je Larsen najodločnejše nastopil proti takšni praksi v mednarodnem delavskem gibanju. Poudarjal je, da ne gre pozabiti izkušenj iz obdobja 1948 — 1955. S tem se je zapletel v spor s stalinističnim krilom stranke.

Po izključitvi iz Komunistične partije Danske je Larsen pripomogel k ustanovitvi Socialistične narodne partije Danske na kongresu 15. februarja letos. Nad 15 tisoč Dancev je podpisalo ustanovitev te nove delavske partije. V prvih programskih deklaracijah zastopa SNPD načela, da mora taktika razrednega boja izhajati iz pogojev družbe, v kateri se bje ta boj, nikakor pa ne iz »vse-slopišnih receptov, ki bi bili »veljavni za ves svet«. Druga pomembna postavka: brez enotnega delavskega gibanja ni mogoče pričakovati uspeha v boju za skupno stvar, zato je SNPD pozvala k sodelovanju vse »družbene sile, ki jim je pri srcu blaginja danskega ljudstva, ne glede na to, ali gre za socialne demokrate, za komuniste ali za socialiste. Čas bo pokazal učinek tega poziva, vsekakor pa je stobil v dansko politično življenje nov činitelj, katerega delovanje bo zanimivo spremljati.

bi privednika bolj sprejemljiva za javnost. Toda to je slej ko prej javno delo. Voljojuškaštvu, pa čeprav se imenuje »preemptivno«, je in ostane hujskanje na vojno.

Nič nenavadnega ni Lawrenceov trud, da bi sprevlil svoje blago v denar, bolj čudno pa je, da se najdejo celo resni listi, ki prav v tem trenutku tiskajo take reči.

Z voljnimi hujskači se ne gre šaliti. To so nevarni ljudje. Najbolje bi bilo, če bi jih vkinili v prisilni jopič in jih spravili tja, kamor spadajo — med nevarne, neozdravljive norce.

»Velikodušnost«

Parlament Južnoafriške unije razpravlja o osnutku zakona, po katerem naj bi se razloži osem »bantujskih« držav, seveda v okviru Unije. Ta zakon bi črncem vzel pravico do zastopnikov v parlamentu, v senatu in v pokrajinskih svetih, hkrati pa tudi pravico, da bi smeli voliti belce v parlament. Z organizacijo držav Bantu hoče Južnoafriška unija izoblikovati plemenske rezervate, ki bi dozdnevno imeli lastne zakonodajne organe ter pravico, odmerjati davčne dajatve, sprejemati zakone in upravljalati določene upravne posle.

Ljudje, ki poznajo razmere v Južnoafriški uniji, pravijo, da hoče vlada se bolj izolirati črno prebivalstvo in mu vzeti še tisto malo pravice, ki jih dejansko ima. Dodajajo, da je ustanavljanje samoupravnih teles v domačih rezervatih pesek v oči, ker je velika večina domačinov opustila plemenski način življenja in živi izven rezervatov. Z vsemi temi ukani delajsko jemljejo črncem pravico do pasivne in aktivne voljne pravice v predstavnih organih Unije.

Zakonski osnutek naj bi se bolj poglobil razlike med belci in domačim prebivalstvom, ki so v tej deželi že sedaj tolikšne, da bi zakonodajalcem zares lahko čestitali k »iznajdljivosti« in iskaniu tedaj, popolnejših instrumentov rasnega razlikovanja. V komentarjih o tem zakonskem predlogu navajajo nekateri opazovalci tudi podatek, ki jasno osvetljuje položaj afriškega prebivalstva. V sedmih letih, od leta 1950, je 60.000 belcev letno 50 milijonov funtov, ali skoraj tisoč funtov vsak, medtem ko dobi 430.000 Afričanov na leto 25 milijonov funtov ali 75 funtov vsak posameznik, torej 15-krat manj kot belci. Zda naj bi 430.000 afriških delavcev izgubilo že desetletno okrnjene pravice, da volijo in so voljeni v parlament. Težko je ugotoviti, kakšne ukrepe si bodo še izmislili »iznajdljivi« Južnoafriški zakonodajalci, gotovo pa se bodo prizadevali, da bi domačemu prebivalstvu vzeli še zadnje pravice, seveda če bodo zdravi in razpoloženi...

organizacija delavskega razreda. Sprito dejstva, da upravlja deželo Socialnodemokratska stranka skupno s dvema manjšima strankama, je politika sindikatov precej po-rejena potrebi po čim ugodnejših pogojih za uspešno delo socialnodemokratske vlade. To in pa sorazmerno ugodne gospodarske razmere so lani privedle do ustanovitve prvih triletnih kolektivnih pogodb z namenom, da bi za daljša obdobja stabilizirali notranji položaj in preprečili spopade, katerih posledica so bile večje stavke in zastoj v nekaterih gospodarskih panogah ter delno v vsem gospodarstvu, kakor se je zgodilo leta 1956.

Osnovna določila novih tarifnih pogodb:

v pogodbenem obdobju naj bi skrajšali delovni teden na 43 ur, ne da bi hkrati znižali plače;

v primeru zvišanja življenjskih stroškov bi se avtomatično zvišale tudi plače in mezde po določenih gibljivi lestvici;

vsem delavcem z najnižjimi mezdami so zagotovili linearno povečanje denarnih prejemkov v realni vrednosti 3 — 8 odstotkov.

TRILETNE KOLEKTIVNE POGODBE

Lani je imela Danska skupno 70 strokovnih zvez z nekaj nad 700.000 člani. Sindikati so torej najbolj številna in najmočnejša

organizacija delavskega razreda. Sprito dejstva, da upravlja deželo Socialnodemokratska stranka skupno s dvema manjšima strankama, je politika sindikatov precej po-rejena potrebi po čim ugodnejših pogojih za uspešno delo socialnodemokratske vlade. To in pa sorazmerno ugodne gospodarske razmere so lani privedle do ustanovitve prvih triletnih kolektivnih pogodb z namenom, da bi za daljša obdobja stabilizirali notranji položaj in preprečili spopade, katerih posledica so bile večje stavke in zastoj v nekaterih gospodarskih panogah ter delno v vsem gospodarstvu, kakor se je zgodilo leta 1956.

Osnovna določila novih tarifnih pogodb:

v pogodbenem obdobju naj bi skrajšali delovni teden na 43 ur, ne da bi hkrati znižali plače;

v primeru zvišanja življenjskih stroškov bi se avtomatično zvišale tudi plače in mezde po določenih gibljivi lestvici;

vsem delavcem z najnižjimi mezdami so zagotovili linearno povečanje denarnih prejemkov v realni vrednosti 3 — 8 odstotkov.

Sprito teh pomembnih sklepov so sindikati organizirali med svojim članstvom plebiscit. Odziv je bil slab, saj je glasovalo manj kot 50 odstotkov članov. Četrtna članov je bilo proti predloženi pogodbi. To pomeni, da je precej delavcev in namestencev odkrlo podporo triletnim pogodbam. Hkrati je bil to svojevrstni izraz opozicije proti prilaganju sindikalnih akcij potrebam Socialnodemokratske stranke, ki je zaradi razmerja sil v parlamentu prisiljena h kompromisom.

Ki bi jih sindikatom ne bilo treba sprejemati. Na izid plebiscita je vplivala tudi določba v pogodbi, po kateri je mogoče zvišati plače in mezde šele, ko naraste indeks življenjskih stroškov za štiri točke. Ta določba je najbolj prizadela najslabše plačane delavce, ki že tako prvi čutijo sleherni podražitev.

DANSKA IN NATO

Nemara najobčutljivejšje vprašanje danske politike so njen odnosi z Atlantskim paktom (NATO). Danska je v vseh dese-

lih letih obstoja te organizacije odklanjala graditev vojaških oporišč NATO na svojem ozemlju. To načelo je še vedno odločilnega pomena, praksa pa je deželi vsilila tudi nekatere obveznosti, ki prinašajo določene popravke — poprejšnje politiko glede vojaških oporišč. Na polotoku Jütland v obalnem delu Vzhodnega morja gradijo zadnja leta nekaj vojaških objektov v skupni zahodno-danski režiiji. Za takšna vprašanja so Danci zelo občutljivi, zlasti še, ker nastopa pri teh delih kot partner dežela, ki je iz druge svetovne vojne nima v lepem spominu. Čeprav ni mogoče, drbi dvomili o svojem partnerstvu v določenih organizacijah in hkrati sodelovali z njim, pravijo, gremo v sodelovanje z Zahodno Nemčijo, vendarle predaleč. Govorice, da je še vprašanje roka v katerem bodo uradno objavili skupno zahodnonemško-dansko pomorsko poveljstvo »za obrambo Vzhodnega morja«, povzroča jo v deželi nemir in čedalje glasnejše proteste. Delavsko gibanje Danske, v splošnem enotno, vendar je še najbližje enotnosti prav v odnosu do teh življenjskih političnih vprašanj. Sprito tega je razumljiv odpor posameznih sindikalnih organizacij in opozicije znotraj danske Socialnodemokratske stranke, dalje Socialistične narodne stranke in KP ter vrste drugih družbenih organizacij proti temu, da bi bili danski obrambni načrti tako tesno povezani z Zahodno Nemčijo.

Socialnodemokratska vlada skuša javnost prepričati, da ni v zunanji politiki prav nič odstopila od poberjšnje smeri in da splošni položaj zahteva določene vojaške objekte na danskem ozemlju. Poglavitni argument je, da danske neodvisnosti in nacionalne nedotakljivosti ne ogrožajo oporišča, ki so »pod izključnim nadzorom Dancev«. Če bo prišlo do ustanovitve skupnega zahodnonemško-danskega pomorskega poveljstva za Vzhodno morje — tega doseže še niso zanikali — bo nemara težko še nadalje zagovarjati stališče, da so povsem obramba na ta svečano razglaševana načela.

T. M.

ZAVEZNIŠKO ZAUPANJE

ZAPISKI S SEMINARJA, KI SO GA ORGANIZIRALI AVSTRJSKI SINDIKATI

POLOŽAJ DELAVCEV V SKUPNEM GOSPODARSTVU

V prvi polovici marca tega leta so avstrijski sindikati (Österreich. Gewerkschaftsbund) skupno z Evropskim središčem za proizvodnost organizirali seminar na temo »Položaj delavcev (delojemalcev) v skupnem gospodarstvu«.

Seminar je bil v Stiftingu pri Grazu in sicer v poslopju šole Delavske zbornice za Stajersko, ki je namenjena gospodarskemu izobraževanju delavcev. Tako po udeležencih, ki so prišli na seminar, kot po načinu, kako je bila omenjena tema obravnavana, je bil seminar vsekakor nekaj svojevrstnega. Prireditelji so povabili na seminar nekaj nad 20 sindikalnih odbornikov in odbornikov delavskih svetov (Betriebsrat) iz nekaterih pomembnejših avstrijskih gospodarskih podjetij. Poleg teh pa so povabili tudi predstavnike jugoslovanskih in poljskih sindikatov. Jugoslovanski sindikati so se vabilu odzvali in poslali na seminar tri svoje predstavnike. Poljski sindikati pa svojih predstavnikov iz tehničnih razlogov niso mogli poslati.

S tem, da so na seminarju sodelovali predstavniki jugoslovanskih sindikatov, je bil storjen prvi korak na poti uradnega sodelovanja med jugoslovanskimi in avstrijskimi sindikati, seminar pa je dobil mednarodno obsežje.

V okviru teme »Položaj delavcev v skupnem gospodarstvu« je bilo na seminarju sedem predavanj. Po načinu, kako so bila predavanja pripravljena in kakšno vlogo so jih prireditelji odredili, jih je mogoče razdeliti v tri skupine.

V prvo skupino sodijo predavanja, ki so jih pripravili znani nemški gospodarski teoretiki. Zvezni poslanec in univerzitetni profesor dr. F. Böhm je razložil zasnovo tako imenovanega svobodnega tržnega gospodarjenja. Profesor Socialne akademije iz Dortmundu dr. H. Bayer je v svojih izjavah zavnil teorijo svobodnega tržnega gospodarjenja in razložil vzroke, ki porajajo potrebo po usmerjanju (planiranju) gospodarstva. Minister dr. H. Koch pa je v razpravi o politiki gospodarskih organizacij utemeljeval, da je potrebno zagoto-

vit delavcem pravico do sodelovanja v gospodarstvu.

S temi tremi temami so prireditelji odprli na seminarju razpravo o problemih, na katerih se je pred kratkim v Avstriji skrhala vladna koalicijska med socialnimi demokrati in ljudsko stranko. Vodstvo ljudske stranke je namreč naklonjeno svobodnemu tržnemu gospodarjenju, tako imenovano neoliberalizmu v gospodarstvu. Za konkretne razmere v Avstriji to pomeni, da se zavzemajo za reprivatizacijo nacionalizirane industrije, za zniževanje vpliva delavskih svetov v gospodarstvu in podobno. Socialni demokrati pa se ogrevajo za usmerjano (planirano) gospodarstvo. Za razmere v Avstriji se to pravi, da so za nadaljevanje proizvodnje, da so za uvažanje planiranja v gospodarstvu, za povečanje vpliva sindikatov na gospodarstvo itd.

Zanimivo je torej, da so o gospodarsko in politično najobčutljivejšem vprašanju, ki se z njim danes ukvarjajo vse politične sile v Avstriji in od katerega razpleta je v deželi mar-

sikaj odvisno, govorili ekonomski strokovnjaki iz Zahodne Nemčije.

Za tako potezo so se prireditelji odprli na seminarju razpravo o problemih, na katerih se je pred kratkim v Avstriji skrhala vladna koalicijska med socialnimi demokrati in ljudsko stranko. Vodstvo ljudske stranke je namreč naklonjeno svobodnemu tržnemu gospodarjenju, tako imenovano neoliberalizmu v gospodarstvu. Za konkretne razmere v Avstriji to pomeni, da se zavzemajo za reprivatizacijo nacionalizirane industrije, za zniževanje vpliva delavskih svetov v gospodarstvu in podobno. Socialni demokrati pa se ogrevajo za usmerjano (planirano) gospodarstvo. Za razmere v Avstriji se to pravi, da so za nadaljevanje proizvodnje, da so za uvažanje planiranja v gospodarstvu, za povečanje vpliva sindikatov na gospodarstvo itd.

Naj bodo vzroki takli ali drugačni, dejstvo je, da se je razvila polemika o temi, ki je najbolj sporna med socialnimi demokrati in ljudsko stranko v Avstriji, pravzaprav med dvema nemškima gospodarskima teoretikoma, med Böhmom, ki je zagovarjal popolnoma svobodno gospodarjenje, in med Bayerjem, ki se je zavzemal za usmerjano (planirano) gospodarjenje.

Takoj je seveda potrebno povedati, da sta oba omenjena

teoretika, in Böhm in Bayer, vzela kapitalistični gospodarski sistem kot dano dejstvo. Nobeden ni niti v mislih polzkušal preiti ta okvir. Razlika med njima je bila torej le v tem, da sta imela različne poglede na to, kako je mogoče nadalje razvijati kapitalistično gospodarstvo. V teh okvirih ostaja tudi gospodarska politika socialnih demokratov. Na ta račun so posamezni udeleženci seminarja, ki so prišli iz podjetij, izrekli nekaj tehtnih opazk. Njihovi pomisleki so bili med drugimi takile: pri obstoječih socialnih odnosih je resno planiranje neostvarljivo, ker prevladuje interes profita. Pri obstoječem političnem sistemu je planiranje nemogoče, ker je sistem premalo učinkovit, da bi zagotovil izvajanje planov. V sedanjih družbenih prilikah je nemogoče zagotoviti delavcem nesporno pravico, da bi sodelovali pri delitvi dobička podjetij. Celotne razprave na seminarju seveda niso krenile v tej smeri. Zaradi tega so bile omenjene pripombe le bolj ali manj opazne, ali bolj rečeno, ostale so bolj ali manj prezrte obrobne opazke.

Böhm in Bayer pa sta seveda le glasnika dveh različnih struj, ki se pojavljata tako med teoretiki kot med praktiki v zahodnem kapitalističnem gospodarstvu.

Pristaši prve struje, tako imenovanega neoliberalizma, se zavzemajo za povsem svobodno tržno gospodarjenje. Po njihovem mnenju je edini regulator v gospodarstvu mehanizem tržnih cen. Zaradi tega menijo, da je potrebno predvsem zagotovi-

»Konferenca združitve« na Japonskem

Prvi koraki k odstranitvi pletne razcepljenosti v sindikalnem gibanju

Tradicionalna pomladna ofenziva japonskih delavcev ima letos poseben prizvok: združitve. To besedo na slišati čedalje pogostje na sindikalnih zborovanjih in v razgovorih. Številčno močno, toda organizacijsko neenotno japonsko sindikalno gibanje je prišlo v začetku fe-

Drugače pojme o enotnosti ima Generalni svet japonskih sindikatov (SOHIO), najmočnejša in najbolj vplivna sindikalna centrala na Japonskem (3,8 milijona članov), ki ni včlanjena v nobeno mednarodno sindikalno organizacijo. SOHIO je bil tudi že prej zagovornik

akcije vseh sindikalnih organizacij, kadar gre za življenjska vprašanja delavskega razreda.

SOHIO je že dobro znan kot organizator delavskih pomladnih in jesenskih ofenziv. Te zelo množične akcije imajo za cilj na splošno zvišati meze ter izboljšati življenjske in delovne pogoje delavcev. Zda zahteva SOHIO, naj se vključijo v to veliko akcijo še druge sindikalne centrale, tako da bo akcija enoten izraz moči delavskega razreda. V odgovoru na omenjeni poziv poudarja SOHIO, da so skupne akcije za višje meze, za krajši delovni teden, za rešitev problemov brezposelnosti, za boj proti monopoli- stom v industriji in za čim hitrejšo včlanjevanje brezposelnih in delavcev v majhnih podjetjih najboljša pot k enotnosti sindikalnega gibanja. Pri tem ne odklanjajo možnosti formalne ustanovitve združene sindikalne fronte, ko bodo do- zoreli pogoji.

UGODNO VZDUŠJE

S takimi koncepti so prišli zastopniki obeh sindikalnih central na skupno konferenco, ki je bila 24. januarja. Navzok so bili tudi zastopniki Nacionalne federacije industrijskih organizacij SINSANBECU, po velikosti tretje sindikalne centrale, ki pa ima znatno manjši vpliv, ter zastopniki nekaterih neodvisnih sindikatov. Po daljšem času so bili spet vsi zbrani. Vzdušje na sestanku so označili kot ugodno. Nič ne več trmasto vztrajal na izključnih stališčih, nihče ni odklanjal nadaljnjih stikov v primeru, če bi stališče enega ne naleto na ugoden odmev pri drugem.

Konferenca je izpolnila svoj poglavitni namen, svobodno izmenjavo mnenj. V takšnem

vzdušju je tudi potekala. Res je pomenila začetek, vendar je dala tudi nekaj rezultatov. Sestavili so dvajsetčlanski konferenčni odbor, katerega člani so postali zastopniki vseh organizacij. Odbor je prevzel vodilno vlogo v nadaljnjem organiziranju podobnih zborovanj, ki se bodo poslej uradno imenovala »konference združitve«.

Ugodni začetki snovanja enotnega sindikalnega gibanja na Japonskem so nedvomno odsev težavnega gospodarskega položaja, v katerem je trenutno sedem milijonov delavcev v tej deželi. V nekaterih industrijskih panogah so delavcem nedavno znižali meze. Čedalje hujša je brezposelnost kot posledica recesije in naraščanja avtomatizacije. Vlada ni storila še ničesar, da bi ublažila težavni položaj delavcev, zato morajo sindikati nastopati čedalje odločneje. To jih zbližuje, čeprav je med njimi sicer precej nesoglasij. Le malo verjetno je, da bodo kaj kmalu uresničili zamisel o združenju sindikalni fronti, vendar kaže več znakov, da bo prišlo do vrste skupnih akcij vseh sindikalnih central. To pa je za japonski delavski razred precej bolj pomembno kot formalna ustanovitve enotne organizacije.

T. O.

Albanski »prispevek« k mednarodnemu sodelovanju

Prihodnji mesec bo IV. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. Na sindikalnih kongresih v državnem merilu se zbirajo tudi zastopniki sindikatov in delavskega razreda drugih dežel. Tako je Centralni svet Zveze sindikatov Jugoslavije poslal vabila na ta kongres sindikalnim organizacijam mnogih dežel ne glede na njihovo pripadnost k mednarodnim sindikalnim organizacijam, prav tako pa tudi tistim, ki niso vključene v nobeno izmed sedanjih mednarodnih sindikalnih central. Vabilo je prejel tudi Zveza sindikatov Albanije, ker je Centralni svet Zveze sindikatov Jugoslavije na stališču, da je treba povabiti tudi tiste sindikalne organizacije, s katerimi nima nikakršnih stikov, in tako je z albanskimi sindikati.

Vabilu so se že odzvale najštevilnejše, najuglednejše in najbolj vplivne sindikalne organizacije, ki so napovedale svoje delegacije. Odgovoril je tudi predsednik Centralnega sveta Zveze sindikatov Albanije v pismu, katerega zaključek objavljamo v celoti:

»Centralni svet Zveze sindikatov Albanije izraža s tem, da ne bo sodeloval na IV. kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije, prezir do sedanjega vodstva Zveze sindikatov Jugoslavije, ki je spravilo Zvezo sindikatov v službo protisindikalne, protisocialistične in protisovjetske politike ter ji

pod plaščem nevtralnosti namenilo pokvarjeno vlogo razbijalca enotnosti.

Sklep, da ne bomo sodelovali na IV. kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije, je izraz ogorčenosti delovnih ljudi Albanije sprlo sovražnega, velikosrbskega stališča, ki ga zavzema kliča na oblasti v Jugoslaviji proti naši deželi, hkrati pa izraz solidarnosti s herojskim delavskim razredom Jugoslavije in z vsemi bratskimi jugoslovanskimi narodli.

Tej »obrazložitvi« in besednjaku Centralnega sveta albanskih sindikatov ni potreben komentar. Ko so sestavljali pismo, so si sami napisali legitimacijo in se pokazali v pravi luči tako pred našimi sindikati kakor pred svetovnim sindikalnim gibanjem. Takšno stališče vodstva albanskih sindikatov je tragično in smešno. Tragično zato, ker je zanesljivo povsem drugačno od razpoloženja albanskih delovnih ljudi in v nasprotju s potrebami po sodelovanju med sindikalnimi gibanji sosednjih dežel — zato je bilo vabilo tudi poslano albanskim sindikatom — smešno pa zaradi tega, ker bodo na IV. kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije sodelovala številna delegacija iz Evrope, Azije, Afrike in Latinske Amerike. Tako kaže »boj kot« kongresa s strani Centralnega sveta Zveze sindikatov Albanije, kako voditelji albanskih sindikatov pojmujejo in v praksi uresničujejo svoj »internacionalizem« in kako spravljajo sami sebe v smešen položaj.

MESTNO SREDIŠČE TOKIA

tošnjega leta nazadnje le v ti- sto fazo, ko se kažejo močna teženja po ponovni upostavitvi enotnosti.

Petletno obdobje razdeljenosti je nazorno kazalo škodljivost razcepljenosti v sindikatih, zato je bilo v teh letih pogosto slišati pobude za združitve. Sindikalne centrale SOHIO, ZENRO in druge so večkrat pozivale k enotnosti, do združitve pa ni prišlo, ker niso dozoreli pogoji za to.

Najnovejšo pobudo za enotno sindikalno fronto je dal Kongres japonskih sindikatov ZENRO. Po moči in vplivu druga sindikalna centrala na Japonskem — šteje okoli milijon članov — je sprejela na novembrskem kongresu sklep, da bo povabila vse japonske sindikalne organizacije na skupno konferenco. Predlagatelj te konference so poudarjali v pozivu, da bi se bilo treba pogovoriti o možnosti za ustanovitve združene sindikalne fronte. Poziv je naletel na ugoden odmev, sprejele so ga vse sindikalne organizacije.

Ko je ZENRO skliceval konferenco, je kakor poprej stavil pogoje. To pot je naznačil štiri načela za združitve, med katerimi omenjajo zlasti zadnji dve. Eno zahteva, naj bi se iz združene fronte odstranijo vpliv Svetovne sindikalne federacije (SSF) ter jo usmerijo k Mednarodni konfederaciji svobodnih sindikatov (MKSS), medtem ko druga predvideva prekinitev vseh stikov s komunistično partijo. Jasno je torej, kam pihla veter, ZENRO je član MKSS in želj spraviti vse japonsko sindikalno gibanje v okrilje te organizacije.

enotnosti, zato je sprejel pobudo ZENRO za ustanovitev združene sindikalne fronte, vendar z drugačnimi, realnejšimi koncepti. Ta organizacija meni, da formalna ustanovitev združene sindikalne fronte ni najboljša rešitev v sedanjem položaju, ko so ovire za uresničenje te zamisli močnejše kot volja in moč tistih, ki jih hočejo premagati. SOHIO odkrito poudarja, da pogoj za ta ukrep še niso dozoreli, več ko zreli pa so za enotno

ZVEDELI SMO...

...da je bila v Tokiju konferenca, na kateri so predstavniki 15 azijskih dežel razpravljali o storilnosti. Proučili so možnosti in sredstva za medsebojno pomoč azijskih dežel pri večanju storilnosti ter za izmenjavo tehničnih izkušenj in strokovnjakov.

...da pripravljajo Visoki komisariat OZN za begunce nove načrte za rešitev problemov v zvezi z begunskimi otroki. V avstrijskih, zahodnonemških, italijanskih in grških taboriščih je okoli 10.000 otrok, mlajših od štiri- najst let, ki živijo v zelo težavnih razmerah.

...da je bila v Nairobiju (Kenija) druga afriška kon-

ferenca poštnih, telegrafskih in telefonskih delavcev.

...da je norveška vlada sestavila na predlog sindikatov poseben odbor, ki naj bi proučil posledice skrajšanja delovnega tedna od 48 na 45 ur. Odbor bo zbiral podatke o krajšanju delovnega tedna v posameznih industrijskih panogah in o posledicah, ki se kažejo v proizvodnji, storilnosti, zaposlenosti, čezurnem delu in izostajanju z dela.

...da pripravljajo delavske in študentske organizacije v brazilski državi Sao Paulo pohod na Rio de Janeiro v znamenje protesta proti naraščajoči druginji.

...da je Mednarodna organizacija dela sklenila odpreti v Moskvi svoj urad. Za direktorja so postavili Ivana Sadčikova, bivšega sovjetskega veleposlanika v Jugoslaviji in Iranu.

Kongres sovjetskih sindikatov

V Moskvi je bil XII. kongres sovjetskih sindikatov, na katerem so razpravljali o organizaciji socialističnega tekmovanja in o uspehih, ki jih je tekmovanje prineslo v prizadevanju za večjo proizvodnjo, o boju za izpolnitev sedemletke, dalje o rezultatih, ki so jih dosegle stalne proizvodne konference v tovarnah, o vlogi sindikatov in boju proti negativnim pojavom v družbi, kot so na primer »huliganstvo«, pijančevanje, špekulacije in pod, ter o velikem pomenu sodelovanja delavcev v družbenem nadzorstvu na delom komunalnih ustanov, trgovine in gostinstva. Govorili so tudi o reorganizaciji sindikatov, ki so jo izvedli pred letom dni.

Glavni referat je imel predsednik vsezveznega centralnega sveta sindikatov Viktor Grišin, ki je med drugim povedal, da sodeluje na proizvodnih posvethih okoli sedem milijonov delavcev in nameščencev. Delaj je, da je centralni organ sovjetskih sindikatov pripravil vrsto novih zakonov o delu, ki jih bodo predložili Vrhovnemu sovjetu ZSSR.

Grišin se je zavzemal za širše mednarodno sodelovanje vseh sindikalnih organizacij po svetu. V tej zvezi je dejal, da so med sovjetskimi in jugoslovanskimi sindikati dobri odnosi. Ko je naštevati znane predstavnikove delavskega razreda, ki so umrli v obdobju med tem in prejšnjim kongresom in ki jih je kongres počastil z molkom, je omenil tudi Djuro Salaja, umrlega predsednika Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije.

Med mnogimi tujimi delegacijami, ki so prisostvovali kongresu, je bila tudi jugoslovanska pod vodstvom Mike Spiljaka, podpredsednika Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije. V pozdravni besedi je tovariš Spiljak izrazil pripravljenost jugoslovanskih sindikatov razvijati in poglobljati sodelovanje in zveze s sovjetskimi sindikati. Poudaril je, da je mednarodno sodelovanje delavskega razreda in njegovih organizacij tem bolj mogoče, čim bolj se krepijo socialistične sile po svetu in čim močnejša je vloga delavskega razreda in sindikatov v narodnoosvobodilnih gibanjih in v protikolonialnem boju. Tovariš Spiljak je opozoril na zapleten položaj znotraj mednarodnega sindikalnega gibanja.

Nemški socialni demokrati v Jugoslaviji

Zadnje dni preteklega tedna se je mudila v Jugoslaviji delegacija socialnodemokratske frakcije zatrdnonemškega zveznega zbora, ki jo je vodil Fritz Eriar. Zatrdnonemški socialni demokrati so z našimi državni in političnimi voditelji izmenjali mnenja o perečih mednarodnih problemih, zlasti o nemškem in o berlinskem vprašanju.

nja in na bogastvo borbenih poti, po katerih se delavski razred navzlic težavam prebija naprej in utrjuje svoj vpliv.

Mike Spiljak je poudaril, da je Zveza sindikatov Jugoslavije podpirala in da bo tudi v prihodnje podpirala vse mednarodne akcije, ki zbližujejo sindikate in krepijo njihovo medsebojno sodelovanje navzlic razlikam v pojmovanju raznih vprašanj, sodobnega razvoja. Delaj je, da naši sindikati aktivno sodelujejo pri graditvi družbenega reda, v katerem ne bo izkoriščanja človeka po človeku, ter se borijo za človeške odnose, za razvoj samoupravljanja delavskega razreda, za višjo življenjsko raven in za resnične socialistične odnose med ljudmi.

»Upravičeno smo ponosni na dejstvo,« je dejal tovariš Spiljak, »da so naši sindikati mnogo prispevali k uspešnemu razvoju našega gospodarstva, zlasti industrije, katere skupna proizvodnja se je v minulih dveh letih povečala za 29,7 odstotka, ter za izboljšanje realnih plač naših delovnih ljudi,«

ki so se v dveh letih izpopolnjevanja petletnega plana zvišale povprečno za 15 odstotkov.

Na koncu je podpredsednik Centralnega sveta ZSJ izrazil zadovoljstvo, da »bomo na našem kongresu v aprilu lahko pozdravili delegacijo sovjetskih sindikatov in s tem ponovno izpričali zainteresiranost delavskega razreda naših dežel, naših narodov in držav za medsebojno sodelovanje.«

Nemiri v Tibetu

Ves minul teden je indijski tisk objavljali poročila o nemirih v Tibetu, ki so se začeli 20. marca s spopadi v glavnem mestu Tibeta, »Lasi. Delhijski listi pišejo, da so nemiri izbruhnili zato, ker kitajska vlada vedno bolj krati Tibetancem avtonomijo, ki jim jo je prej sama priznala. Ko pa je kitajska vlada zahtevala, naj Dalaj lama odpotuje v Peking brez svoje osebne straže, je prišlo do demonstracij in bojev, med katerimi je padlo kakih sto Tibetancev in 50 Kitajcev.

toviti nemoteno delovanje omejenega mehanizma.

Vlogo države v gospodarstvu primerjajo z vlogo sodnika na športnem igrišču. Njegova naloga ni, da igra, da tekmuje, da vpliva na igro, ampak mora zagotavljati, da se igra po obstoječih pravilih. Naloga države je, da s svojo politično avtoriteto zagotovi popolnoma neovirano delovanje tržnega mehanizma.

Pristaši neoliberalizma nadalje razlagajo, da sta delodajalec (lastnik proizvodnih sredstev) in delojemalec popolnoma svobodna in da skladno s tržnimi prilikami popolnoma svobodno sklepa delovna razmerja. Po njihovem mnenju je treba tak svobodni status delodajalcev in delojemalcev zaščititi. Zaradi tega je, po njihovem mnenju, vsako organizirano medzno nastopanje delavcev v nasprotju z omejenimi svobodami. Upravljanje podjetja je stvar podjetnika, dobiček je plod njegovega gospodarstvenega prizadevanja. Zaradi tega je sodočlenost delavcev v podjetjih v nasprotju s svobodami podjetnikov, zahteve po udeležbi delavcev pri dobičku pa so povsem neutemeljene, ker presegajo okvir tržnega dogovora, sklenjenega med delodajalci in delojemalci.

Nobenega dvoma ni, da je taka zasnova svobodnega tržnega gospodarstva v kričečem nasprotju z dejanskimi prilikami v sodobnem svetu. Pristaši neoliberalizma bi radi ustavili ekonomski razvoj v sodobnem svetu, radi bi uporabili politično avtoriteto države, da bi preprečili čase ovčotega ka-

pitalizma, čase, v katerih je bil delavec dejansko prepuščen tržnim prilikam in svojevolji kapitalistov. Taki poizkusi so seveda že vnaprej obsojeni na klavern propad, lahko pa marksi- ske povzročijo v gospodarstvu večje ali manjše preglavice in zaplete. Taki preglavice prete- trenutno tudi avstrijskemu gospodarstvu, ker se voditelji ljudske stranke, kot pristasi neoliberalizma, zavzemajo za ukrepe, ki bi pomenili, gledano s stališča splošnih težej in v razvoju sodobnega gospodarstva, resen korak nazaj.

Pristaši druge struje pa se zavzemajo za to, da se prične kapitalistično gospodarjenje v večji meri usmerjati, planirati. Vzpostredu s tem zahtevajo, enj jasneje, drugi manj odločno, da se poveča vpliv države na gospodarstvo in da se dovoli delavcem pravica do sodočlenosti v podjetjih.

Kakšno naj bo to usmerjanje (planiranje) in kdo naj usmerja, glede tega seveda ni jasnih stališč. Ostajajo le pri najbolj splošnih predpostavkah, na katerih naj bi razvili planiranje. Tako je treba zagotoviti predvsem čimvečjo samostojnost podjetij. Smatrajo celo, da bi bilo potrebno prepuustiti razvoj tehnike v določeni panogi koncentracijo proizvodnje tidi. najbolj razvitim podjetjem oziroma koncernom. Manjša podjetja, če bi hotela ostati, bi morala temu razvoju slediti ali pa se vidjeti v posamezne konkerne. Koncentracija naj bi torej le tiste posle, ki jih je nemogoče uspešno voditi z zornega kota podjetja, koncerna itd. Planiranje naj bi bilo

okvirno, služilo naj bi koordinaciji. Po takih miselnostih za planiranje niti ni potrebna posebna ustanova, temveč dogovori med predstavniiki gospodarstva.

Zanimivo pa je, da se pristasi usmerjanega gospodarstva zavzemajo za to, da se omogoči delavcem sodočlenanje v gospodarstvu in da se jim ne odreka pravica do udeležbe pri dobičku. Smatrajo, da sta to dve zelo primerni obliki za to, da se doseže večja interesiranost delavcev za razvoj kapitalističnega gospodarstva.

O vseh teh pogledih so razpravljali na seminarju. Vendar pa se razgovor ni dvignil iznad ravni polemike zoper teorije pristave neoliberalizma. To se pravi, na seminarju so ostali pri informacijah, ne da bi prišli do kakršnih koli skupnih zaključkov ali pogledov. Za razliko od pristave gospodarstvenega neoliberalizma, ki v svojih teorijah sploh ne računajo z objektivnimi zakonitostmi v razvoju proizvodnih sil, naslanjajo pristasi usmerjevanega gospodarstva svoje poglede na dejanske prilike v gospodarstvu. Ugotavljajo namreč, da je v gospodarstvu v teku silna koncentracija proizvodnih sredstev, da je sodobna tehnika zavzela tak obseg, da je izoliran zasebni kapital sploh že neučinkovit in podoben. Po njihovem mnenju je era povsem svobodne tržne konkurence era preteklosti, medtem ko je naš čas doba zelo velike koncentracije v gospodarstvu, koncentracije, ki ima svoje notranje ekonomske vzroke, koncentracije, s katero je tre-

ba računati in ki je ni mogoče preprečiti s pravnimi sredstvi.

Na osnovi tega ugotavljajo, da svobodna tržna konkurenca sploh ni več regulator, ki bi mogel vplivati na skladen razvoj proizvodnih sil, na njihovo harmonično rast (investicije, koncentracija itd.). Poleg tega ugotavljajo, da na nacionalno tržišče v večji ali manjši meri vpliva tudi svetovni trg. Razlike med ravni razvitosti proizvodnih sil v posameznih deželah, pa so tako velike, da bi v primeru odprte tržne konkurence svetovni trg povsem zadušil razvoj gospodarstva v manj razvitih deželah. Tudi s tega vidika se zdi svobodno tržno gospodarjenje povsem nesprejemljivo. Na temelju teh ugotovitev torej pri- hajajo do zaključka, da je nujno potrebno razvoj gospodarstvih panog usmerjati z enotnega vidika. Od tod naprej pa stališče nimajo izdelanih.

Tako smo prišli do druge skupine predavanj. Ta predavanja so pripravili najvidnejši sindikalni odborniki in so obsegala medzno, socialno in sindikalno politiko. Podoba je, da predavateljem pri teh temah ni šlo predvsem za to, da bi sprožili o nekaterih zadevah razprave, ampak je bil njihov namen predvsem, da obveste udeležence seminarja o nekaterih stališčih, ki se formirajo v vodstvu sindikatov v zvezi s pripravami na parlamentarne volitve in na kongres sindikatov. Zato so bila ta predavanja bolj informacijska kot pa uvod za razpravo. Razprava se je omejevala v glavnem le na vprašanja, s katerimi so se

udeleženci oblačali na predavatelje.

V omenjenih predavanjih pa so predavatelji načeli nekatere zelo važna vprašanja. Posebno veliko pozornost so predavatelji posvetili skrb za povečanje produktivnosti dela. Generalni sekretar sindikatov F. Klenar je obširno utemeljeval, da morajo biti vsi zahtevki za povečanje zaslužke v zvezi z izboljšanim položajem delavcev povezani s skrbjo za povečano produktivnost. Ugotovili je, da ni mogoče izboljševati materialnega položaja delavcev, če hkrati ne raste produktivnost. S tem v zvezi je opozoril tudi na nekatera nerazumevanja med delavci, ki očitajo delavskim svetom, da premalo skrbje za plače in da preveč upočevajo kotviti podjetja. Klenar je dejal, da morajo delavski svetovi voditi svojo politiko z dveh vidikov. V zvezi z vidika koristi in napredka podjetja in z vidika neposredni koristi delavcev. Pri slednjem zahtev po povzvižju zaslužkov je nujno treba upoštevati tudi to, če tako povzvižje gospodarstvo zmore.

Neposredni zvezi s tem problemom je generalni sekretar sindikatov A. Benja. V zvezi z namreč dva generalni sekretarja načel vprašanje tako imenovane plače za do in socialnega ter družinskega datka. Čezoril je na to, da so razni državljanji, ki jih delavci prejmejo, nesorazmerno visoki, p. merjavi v njihovo plačo za celo. Sindikati menijo, da je treba delati predvsem na tem, da se poveča osnovna plača za delo, ne pa da se skupni zaslužki uravnava s

socialnimi dodatki.

V zvezi s problemom življenjskega standarda je Benja razložil tudi stališča sindikatov glede stavke. Dejaj je, da je mnogo koristneje in smotrnejše, če se delavci boj, potrpežljivo razgovorjajo z delodajalci, kot pa da stavkajo.

Vsi voditelji sindikatov pa so napovedali, da se bodo sindikati dvignili iz ozkih okvirov medzne politike in da se bodo začeli kompleksno uavirjati za gospodarsko politiko. Klenar je dejal, da sindikate v to silni razvoj gospodarstva. Obseg koncentracije industrije je že tako velik, da mu zasebni kapital ni več kos in zato je treba najti ustrezne oblike združevanja. Avtomatizacija proizvodnje povzroča velike spremembe v položaju delavcev, obširno namreč raste število uslužbencev. Tehnični razvoj povečuje proizvodni obseg gospodarstva, povzroča pa upadanje števila zaposlenih. V podjetjih, ki so zelo razvita, predstavlja meza zelo majhen del dohodka in obstoji nevarnost, da tam meza, nesorazmerno porastejo ter da se formira neke vrste delavska aristokracija. Vsi ti in podobni procesi v gospodarstvu zahtevajo, da začno sindikati spremljati vse to dogajanje in da nanj vplivajo. Zaradi tega se je pokazala tudi potreba po osnovanju posebne gospodarske komisije, to je paritetne komisije, ki bo to proučevala in v kateri bodo sodelovali predstavniki sindikatov.

V tretjo skupino pa sodi informativno predavanje, ki so ga imeli jugoslovanski delegati na seminarju o vlogi delavskih svetov v jugoslovanskem gospodarstvenem sistemu in razgovor o tem problemu z udeleženci seminarja.

Predstavniki jugoslovanskih sindikatov so bili deležni znatne pozornosti. Že na večer pred pričetkom seminarja se je razvil obširnejši razgovor med člani jugoslovanske delegacije in člani vodstva avstrijskih sindikatov. Predmet razgovora sta bili dve temi: sistem samoupravljanja v Jugoslaviji in s tem v zvezi gospodarski sistem ter zbliževanje med avstrijskimi in jugoslovanskimi sindikati. Ta druga tema je tem bolj razumljiva, kajti predstavniki jugoslovanskih sindikatov so bili tokrat prvič uradno in gosteh pri avstrijskih sindikatih.

V teku samega seminarja je vodstvo sindikatov povabilo jugoslovanske udeležence tudi na Dunaj, kjer sta jih v vodstvu avstrijskih sindikatov sprejela podpredsednik in generalni sekretar. Enako so povabili jugoslovanske delegate v goste nekateri delovni kolektivi. Zaradi skopo odmerjene časa so se jugoslovanski delegati odzvali le povabilu delovnega kolektiva tovarne vagonov Simmering v Grazu.

Vsi udeleženci seminarja so pokazali neverjetno veliko zanimanje tako za jugoslovanski sistem samoupravljanja kot za gospodarski sistem. Dogovorjeno je bilo, da bi se zveze med jugoslovanskimi in avstrijskimi sindikati nadalje razvile in razširile na vsa področja sindikalne aktivnosti.

Roman Albreht

Z LETALOM X-15 V VESOLJE

MOTOR ZA 27.000 KG POTISNE SILE IN HITROSTI, KAKRŠNIH ŠE NISO NIKOLI DOSEGLI — BRATA WRIGHT STA TVEGALA VEČ, PA VENDAR: ALI BO PILOTU USPELO VARNO PRIPELJATI LETALO X-15 NAZAJ NA ZEMLJO, OD KODER JE VZLETEL?

Ko so Američani pred kratkim prvič pokazali javnosti letalo X-15, stvar niti ni vzbudila prevelike pozornosti; o tem letalu so namreč že nekaj mesecev prev veliko pisali vsi listi po svetu in so si ljudje, čeprav le na osnovi ugibanj, o njem izdelali tudi precej točne predstave. Sicer pa Američani tudi tokrat, ob razkritju njihove »stop secreta« — vrhunske skrivnosti — s podrobnostmi podatki niso bili kdo ve kaj radodarni. Letalo so le pokazali in povedali, da že leti. Podrobnosti številke o njegovi gradnji seveda ni bilo, letalo so opisali le v glavnih črtah. Poročila, ki so sledila v naslednjih tednih, pripovedujejo, da sedaj X-15 že temeljito preizkušajo in da so z njim uspešno opravili tudi nekaj prvih poskusnih pristankov z velikih višin. Tako res lahko upravičeno pričakujemo, da bo X-15 že v najkrajšem času pripravljen za svoj glavni namen — za polet v visoko atmosfero našega planeta in še dalje, v medplanetarni prostor 200–300 km visoko nad Zemljo. Družba North American, ki se z letalom X-15 ukvarja že pet let, ga misli namreč uporabiti za proučevanje letenja pri zelo veliki hitrosti in v visoki atmosferi, mimo tega pa bi bilo X-15 tudi prvo letalo, ki bi skupaj s pilotom nekaj časa krožilo okoli našega planeta kot satelit in potem tudi spet pristalo na Zemlji.

HITROST — 5400 km NA URO!

X-15 sodi v serijo slikovitih »X« letal, ki z njimi Američani že nekaj let proučujejo letenje v ekstremnih pogojih in preizkušajo nova konstrukcijska gradiva ter nove pogonske in krmilne sisteme. S temi letali so na priliko že dosegli 2–3-kratno zvočno hitrost, letalo »Bell X-2« pa se je dvignilo že 38.560 m visoko.

Letalo X-15 v konstrukcijskem pogledu pravzaprav ni nič posebnega: dolgo je okoli 15 m, čez krila ima komaj 6,7 m razpona, opremljeno pa je s pogonskim raketnim motorjem, ki razvije 27.000 kg potisne moči in omogoči letalu hitrost okoli 5400 km na uro. Kabina za pilota je seveda nepropustno zaprta in ima vgrajeno klimatsko napravo, ki skrbi za to, da sta v kabini pritisk in temperatura stalna. Krila in repne površine letala X-15 so v preseku podobne rezilu noža, obrnjene z ostrino naprej. Mimosrednjaj povemo kot zanimivost, da so robovi kril in repa pri letalih »X« tako ostril, da jih imajo obložene s plutovino, kadar so letala v hangarjih; ob robovih, ki so ostril kot britve, bi se ljudje lahko ranili!

Raketni motor letala X-15 tehta komaj 450 kg. Pogonsko gorivo je najbrž — vsaj po dosedanjih napovedih sodeč — iz amoniaka, tekočega kisika in kerosena, in trupu vgrajeni reaktorji pa lahko sprejmejo goriva za 200 sekund delovanja raketnega motorja.

KRMILJENJE Z REAKCIJSKO SILO

Vzlet letala X-15 si zamisljamo tako, da ga bo velik strateški bombnik — močni B-52 — dvignil 12.000 m visoko, potem pa bo X-15 začel leteti z lastnim pogonskim motorjem. Strokovnjaki računajo, da bi potem pilot lahko z X-15 dosegel višino 150 km.

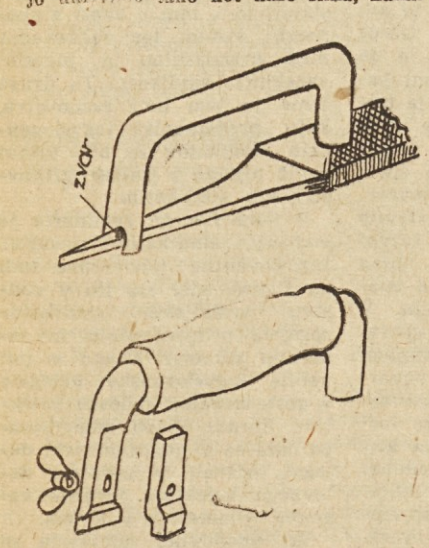
Na omenjeni višini znaša zračni pritisk komaj sto milijonski del pritiska na morju.

ROČAJ ZA PILO

Pilo imamo ponavadi nasajeno na običajen lesen ročaj, ki pa se večkrat izkaže za zelo neprimerno, posebno kadar pilimo kakšno večjo ravno plošev. Za takšne namene si bomo pila nasadili na poseben ročaj, ki si ga lahko naredimo sami!

Zasilen ročaj za pila, ki naj nam služi za piljenje večjih ravnih plošev, si naredimo iz okrogle železne palice, ki jo ubijemo tako kot kaže slika, nakar

jo privarimo na ročaj pile (gornji del ročaja se pile samo dotika). Zvar ne sme biti pretrden, da ročaj po potrebi lahko spet odtrgamo s pile.

Bojilo, stalnejšo rešitev omenjenega ročaja za pila po nazornu kaže druga slika na sliki: le-ta terja sicer več truda in časa, je pa takšen ročaj potem res trajen.

ski gladini, ozračje pa je že tako razredčeno, da let in krmiljenje letala na aerodinamičnih osnovah nista več možna. Zato ima X-15 poleg premakljivih kril in repnih površin, ki mu služijo za krmiljenje v nižjih, gostejših zračnih plasteh, še poseben sistem majhnih šob, ki so vgrajene v nosu in na krilih letala. Iz teh šob izpušča pilot komprimiran zrak in tako povzroča reakcijske sile, ki je z njimi moč kramariti letalo.

LETALO — SATELIT

Na poletih do višine 100 km bo X-15 zbiral podatke o pogojih letenja v najvišjih plasteh atmosfere. Še više pa se bo lahko povzpeli s pomočjo posebne startne rakete, ki ga bo od matičnega letala B-52 pognala približno 30 km visoko, nakar bo začel delovati njegov raketni motor. Tako bo, pravijo strokovnjaki, letalo lahko doseglo višino 280 in še več kilometrov nad Zemljo in bo dobilo zadostno hitrost, da bo nekaj časa kot satelit krožilo okoli našega planeta. Graditelji letala računajo, da bi lahko ostal X-15 na svoji krožni poti okoli Zemlje približno teden dni, v tem času pa bi — ob hitrosti okoli 25.000 km na uro! — nekaj več kot stokrat obkrožil naš planet ter se končno spet vrnil na izhodiščno letališče.

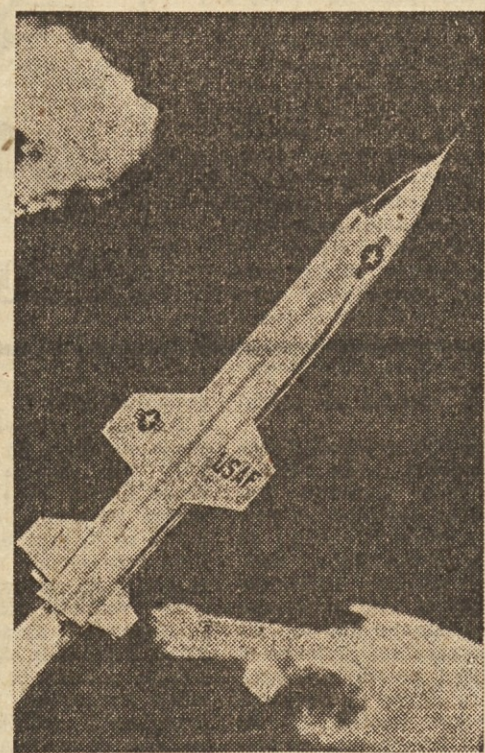
PRISTAJANJE »NA OBROKE«

Bolj kot start letala in let v medplanetarnem prostoru pa zahteva strokovnjakom mnogo preglavic vprašanje, kako omogočiti letalu X-15 povratek — ponoven pristanek na Zemlji.

Satelitov ne morejo pripeljati nazaj na Zemljo predvsem zato, ker se pri letenju skozi nižje in gostejše zračne plasti spričo velikega trenja preveč segrejejo in zgorejo. Prav isto bi se zgodilo tudi z letalom X-15, ko bi se s polno hitrostjo spustilo z višine 150 ali še več kilometrov naravnost proti tlem.

X-15 bo zato pristajal na poseben način. Na svoji satelitski krožni poti bo sprva s pomočjo zaviralnih motorjev zmanjšal hitrost in se bo spustil z gornje plasti atmosfere. Z ustavljenim raketnim motorjem bo potem kot jadralno letalo drsel proti Zemlji. Pri tem pa se bo njegova površina zaradi trenja vedno bolj segrevala. Ko bo temperatura površine letala dosegla najvišjo dopustno mejo, bo pilot letalo spet usmeril navzgor, v redkejšo zračno plast, in ga tam ohladil. Po določenem času bo ta maneuver ponovil in se bo tako v nekajkratnih postopnih »skokih«, pri čemer bo letalo še dvakrat obkrožilo Zemljo, spustil na letališče. Takšen povratni maneuver zahteva seveda zelo natančen let in terja od pilota, da se natančno drži predpisane drsne kota.

Ker je vidljivost iz kabine X-15 zelo majhna (kabina je, kot je videti na sliki, vgrajena visoko v prednjem delu letala), bo

TAKŠNO JE LETALO X-15, KI SE BO DVIGNILO 150 IN VEČ KILOMETROV VISOKO, NAKAR BO KOT SATELIT KROŽILO OKOLI ZEMLJE

varno pristajanje letala prav gotovo zj-trši oreh vsega podviga vzleta X-15. Na osnovi dosedanjih izkušenj ter opreme letala so sicer izračunali, da ima pilot, ki bo vzletel z X-15, 92 odstotkov možnosti za srečno vrnitev in varen pristanek; tolikšen odstotek verjetnosti prav gotovo ni spremljal bratov Wright in drugih pionirjev letalstva pri njihovih prvih poskusih. A vendar si kar težko predstavljamo, da bi človeku uspelo pripeljati majhno letalo — kakršno je na pogled tudi videti letalo X-15 — s krožno poti spet nazaj na Zemljo in s hitrostjo 450 km na uro, kolikor bo znašala njegova pristajalna hitrost (!), varno pristati na nekaj kilometrov dolgem letališču.

Uspešnost letala X-15 nam bodo pokazali poleti v naslednjih mesecih. Tehnični uspehi so nas v zadnjem času že prenekatikrat presenetili; upajmo, da prizadevanja graditeljev X-15 tudi tokrat ne bodo zaman. Tako bo postalo letalo-satelit skupaj s pilotom prednja straža v velkem podvigu človeka, da bi dokončno osvojil tudi medplanetarni prostor.

Kid

POIZKUSNI PILOT ROBERT WHITE, KAPETAN AMERISKEGA LETALSTVA, JE ŽE DOLOČEN, DA BO VODIL LETALO X-15 V MEDPLANETARNI PROSTOR. TAKO BO PRVI CLOVEK, KI MU BO USPELO — CE SE BO POSKUS POSREČIL — PRESTOPITI PRAG VESOLJA.

Prehrana in utrujenost

Ali prehrana vpliva na počitek? Zdravniki in mnogi univerzitetni profesorji so postregli z vrsto odgovorov na to vprašanje. Profesorja z ameriške univerze Yale sta nekaj mesecev proučevala delavce, ki so imeli po štiri ali pet obrokov dnevno. Njune ugotovitve? Ti delavci so imeli v krvi več sladkorja, njihove mišice pa so bile občutno močnejše kot pri tistih, ki so jedli po trikrat na dan. Spričo tega so bili prvi manj utrujeni kot drugi, kar pomeni — sta dejala profesorja — da pogostejši obroki uspešno preganjajo utrujenost.

Strokovnjaki so mnenja, da je treba iskati vzroke utrujenosti v majhnih zalozah kisika in sladkorja v krvi. Zlasti mišice in živci občutijo pomanjkanje teh snovi. Če hočemo, da jih bo v organizmu vedno dovolj, moramo jesti po večkrat na dan.

VPLIV NA MOŽGANSKE CELICE

V skladu z navado, da človek je večkrat na dan, je teorija dr. Jeana Meyerja, ki pravi, da je odstotek sladkorja v krvi velikega pomena za delovanje tistih možganskih celic, ki vplivajo na tek in blazino utrujenosti. Če je sladkorja manj kot bi ga bilo treba — pravi dr. Norman Joliffe — zbujajo »apestat«, kakor imenuje zdravnik te celice, splošno utrujenost. V nasprotnem primeru pa je telo spočit.

Kako pa, če kdo čez dan mnogo dela in malo je? Ali je hrana tudi zanj dobro zdravilo proti utrujenosti? Odgovor je kratak: Ne. Utrujenost zmanjšuje tek, zato ne jejmo mnogo, kadar smo zelo utrujeni, ker kaj lahko pride do motenj v želodcu.

VITAMIN C PROTI UTRUJENOSTI

Vitamin C učinkovito pomaga odstranjevati strupene snovi, ki se nabirajo v utrujenih mišicah, zato naj bi bil ta vitamin redni sestavni del hrane. Menda ni treba natančno naštevati, kje ga je največ (v solati, v sveži površini, v svežem sadju itd.). Preobitni obroki preveč obremenjujejo prebavila utrujenega organizma. Če smo zelo utrujeni, je še posebej potrebna lahka hrana, ki vsebuje dosti vitamina C.

POČITEK PRED JEDJO ALI PO NJEJ?

Kdaj naj malo zadremljamo, pred jedjo ali po njej? Kdor spi pol ure pred obrokom, se telesno in duševno bolje počuti, spanje po jedi pa ovira normalno prebavo. Kdor misli, da ne more brez počitka po kosilu, naj sedi, ker prebavila bolje delajo, če smo pokonci.

Marsikdo ima navado, da se pred spanjem dobro naj, potem pa slabo spi. Seveda ni treba, da bi hodili lačni spat. Zaradi enega ali dveh grizljajev še ne bomo slabo spali, nasprotno, lahek prigrizek in skodelica mleka pa bosta zagotovila prijeten počitek, prebavne motnje in slabo spanje pa so posledica preobitnega ali neprimernega sestavljenega obroka.

KAVA IN UTRUJENOST

Ali razne pijače in preparati blažijo utrujenost?

V vsakdanjem življenju največkrat pijejo kavo in alkohol, marsikdo pa misli, da preganja utrujenost tudi s tobačnim dimom.

Kako in koliko naj spimo?

Medicinska znanost je ugotovila, da je spanje ena najpomembnejših oblik počitka. Po tujih statistikah so ljudje, ki so preživeli nad 90 let, znali — pravilno in dobro spati.

Proučevanje spanja je v Indiji poseben predmet na medicinski fakulteti. S pomočjo posebne tehnike znajo mnogi Indijci nadzorovati delovanje organov lastnega telesa. Nekateri lahko lastnemu telesu celo »ukazujejo«, naj se sprosti in povsem miruje. To jim tudi uspe. Seveda pa se je tega moč naučiti le s trajno vajno lastne volje, ki ji Indijci posvečajo mnogo pozornosti že od zgodnje mladosti.

Te umetnosti Indijcev se nam ni lahko naučiti, pa tudi ni nujno da jih povsem posnemamo; vsakdo lahko privadi svoj organizem na pravilno in učinkovito spanje.

Da bi bilo spanje dobro, je nujno prekiniti stik z okolico. To pa ni vse; ni namreč pomembno le to, kako dolgo traja spanje, marveč tudi, kako učinkovito je.

Umetnost dobrega, pravilnega spanja je v tem, da v določenem času povsem izkločimo počitek, ki smo si ga namenili. Potem nam bo koristil tudi dvakrat krajši počitek kot sicer.

Medicinska proučevanja v Ameriki so odkrila, da je glede na starost nujno spati do enega leta 22 ur na dan, do dveh let 14 ur, do četrtega leta 12 ur, do osmega leta 11 ur, do dvanajstega leta 10 ur, do 16. leta 9 ur, do dvajsetega leta 8 ur, do 45. leta 7 ur, do 55. leta 8 ur, do 65. leta 9 ur, nad 65 let pa spet po deset ur na dan.

Report je glavni sovražnik spanja. Med spanjem naš sluh še naprej zaznava tudi »najhujše šume«. Prenosa jih v možgane, ki jih posredujejo dalje v naše sanje. Nemirno spanje je boljše prekiniti in odstraniti vzrok šuma ali ropota, če je le-ta kje blizu nas, kot pa spati pod njegovim vplivom.

Atomska energija na Angleškem

Medtem ko britanska atomska elektrarna Calder Hall že nekaj časa uspešno obratuje, gradijo na Angleškem še štiri nove atomske elektrarne. Elektrarni v Bradwellu in Berkeleju bosta predvidoma zgrajeni prihodnje leto, elektrarni v Hunterstonu in Hinkley Pointu 1967. leta.

Nove atomske elektrarne, ki jih gradijo Britanci, bodo mnogo večje in gospodarnije kot elektrarna v Calder Hallu. Zato so Britanci tudi povečali svoj program o proizvodnji atomske energije od 1400 do 4000 megavatov.

PO MNENJU MNOGIH STROKOVNJAKOV JE UTRUJENOST POSLEDICA PREMAJHNIH KOLIČIN SLADKORJA IN KISIKA V KRV, KER SO MIŠICE IN ŽIVCI POSEBNO OBČUTLJIVI ZA POMANJKANJE TEH SNOVI

O kavi je moč povedati nekaj pozitivnih reči. Kofein spodbuja delovanje možgan in pospešuje gibe mišic. Tō pomeni, da nam kava lahko začasno prežene občutek utrujenosti, ni pa hkrati tudi sredstvo proti njej. Če po nekaj škodljivah kavah, seveda določen čas, začutimo utrujenost, nam je potreben za obnovitev moči dokaj daljši počitek kot sicer.

ALKOHOL ŠE BOLJ ŠKODUJE

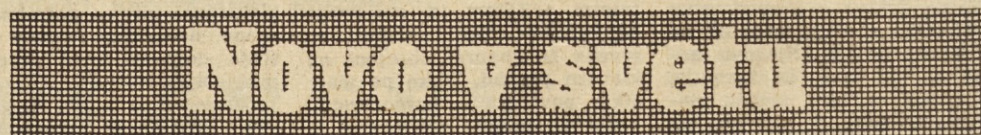
Z alkoholom je še slabše. Njegova prva lastnost: delovne sposobnosti ne stopnjuje, marveč jo zmanjšuje. Prav kot kava lahko tudi alkohol preslepi utrujenega delavca. Če uživamo alkohol v manjših količinah, za nekaj časa preženemo občutek utrujenosti. Ljudje, ki so vajeni precejšnjih količin alkohola, se naglo utrudijo. To velja zlasti za kronične pijance. V njihovi krvi je le malo sladkorja, mišicam in živcem pa pogosto pri-

manjkuje vitaminov. In kaj se zgodi? Takšni ljudje so že kar zaznavno utrujeni, ko normalni ljudje pravzaprav še niti ne čutijo posledic napora. Ko drugi začnejo občutiti utrujenost, so ti že povsem onemogli.

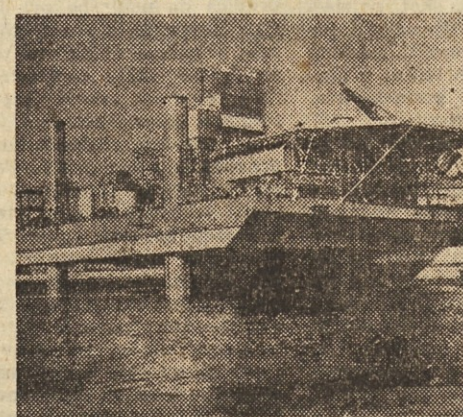
TUDI TOBAK JE LE SLEPILO

Nikotin pospešuje srčni utrip in krvni obtok, vendar je tudi to slepilo. Zaradi pospešenega utripa in obtoka krvi so možgani sprva bolj oskrbovani, ker prinaša kri vanje več sladkorja in kisika ter s tem blaži občutek utrujenosti. Dim pa vsebuje tudi ogljikov monoksid, ki rdečim krvničkam odvzema kisik. Kadilec, ki naglo vdihava tobačni dim, sprejema vase ogljikov monoksid, ki uničuje nikotinsko trenutno koristnost. Nikotin seveda tudi škodljivo vpliva na pljuča in na druge organe.

B. A.

Vrtalni otok za nafto

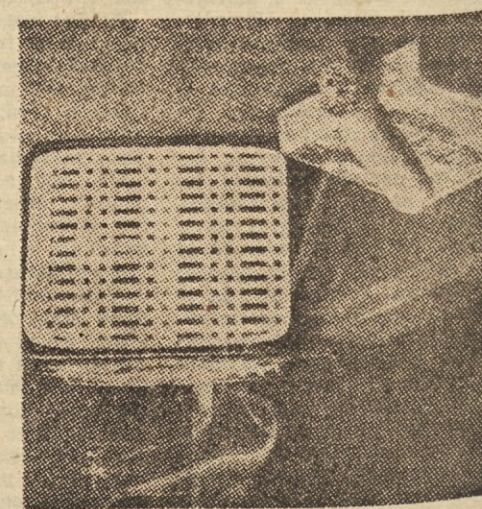
Ponekod bogata nahajališča nafte pod morsko gladino so bila še pred leti nedosegljiva, dokler niso tam, kjer je morje plitvo, začeli postavljati vrtalni stolpov kar na morsko dno. Potem pa so začeli graditi za večje globine posebne plavalne ploščadi, ki je nanje moč namestiti celotno vrtalno opremo.

Enega takšnih »vrtalnih otokov« kaže tudi naša slika. Zgradili so ga na Angleškem, od tam pa ga prav te dni vlečejo po morju v Indonezijo — do otoka Borneo, kjer so pod morjem bogata ležišča nafte. Posadka te ploščadi šteje 58 tehnikov in delavcev, na »vrtalnem otoku« lahko pristane helikopter, ploščad pa je zgrajena tako trdna, da kljubuje tudi vetru, ki plha s hitrostjo 170 kilometrov na uro.

Konserviranje vode

Na umetnem jezeru Stephen's Creek v Avstraliji so preizkusili nov način, kako preprečiti izhlapevanje vode v sušnih obdobjih.

Nad vodno gladino so razpršili drobno plast celinskega alkohola. Zaradi velike površinske

VOHUN na GORJU

S. KOSLAV

Roman je zasnovan na resničnih dogodkih, spremenjena so le imena oseb in krajev

Simić je pismo odprl, vzel iz njega mapo in jo položil na mizo, potem pa je pismo razgrnil in ga bral.

Ustaški zastavnik, ki je pospremil Sušilovića, je tiho zaprl vrata za seboj. Simić je bral pismo in kimal. Čez nekaj trenutkov se je ozrl k ustaškima oficirjema:

»Tretja stotinja druge bojne se je silovito spopadla. Enajst ranjencev, pet mrtvih, nekaj jih je izginilo. Le kako so mogli tako bedasto pasti v zasado?»

Spet je bral, to pot na glas: »Sovražne izgube niso znane. Zdi se, da je sovražnik odvilkel s seboj več ranjencev in mrtvih.«

Spet se je ozrl od pisma in se porogljivo nasmešnil: »Le naj jih vlačijo! Ne bodo nam več ušli.«

Obraza obeh ustaških oficirjev sta se skremžila v nasmehe.

»Gospod poročnik, zastavnik Smailović vam bo pokazal, kje boste prenočili,« se je Simić obrnil k Sušiloviću. »Jutri zjutraj se spet javite!«

Poročnik Sušilović je pozdravil in šel. Na hodniku je obstal, da bi se oči navadile na temo. Tisti trenutek je slišal Simićev glas:

»Niti ne sanja se jim, da vemo, kje imajo podzemeljsko bolnišnico. To bo veselo, ko bomo vdrlj vanjo.«

»To bo lepa klavnica,« je rekel drug glas, Sušilović pa je čutil, da mu kri silj v glavo. Z negotovimi koraki je stopil po hodniku.

»To bo lepa klavnica... To bo lepa klavnica...« mu je odmevalo v ušesih. Brž je poiskal zastavnika Smailovića in mu rekel, da bi rad v Topine, kjer bi prenočil pri kmečkem znancu.

Zastavnik je bil zadovoljen, da mu ne bo treba skrbeti za poročnika:

»Prav, gospod poročnik. Tam je poveljstvo naše druge stotnije. Ni daleč. Pol ure, največ uro. Geslo vam je znano: Usora-Uskurs.«

Večerni mrak se je umaknil nočni temi. Oblaki so nadaljevali potovanje brez konca in kraja, le kdaj pa kdaj je med njimi pokukala na zemljo luna. Tu in tam je Sušilović videl kako zvezdo.

Takoj za Koturovi sta poročnik in njegov spremljevalec zavila na desno po poti, ki se je vila okoli vzpetine, pokrite z grmičevjem in redkim drevjem. Jezdila sta v drncu.

Ze na hodniku si je bil Sušilović pripravil načrt. Pravzaprav ni kdo ve kaj razmišljal. Misel je prišla kar sama po sebi. Poiskal bo Marka Bježića in mu povedal, da ustaši vedo za partizansko podzemeljsko bolnišnico, zgodaj zjutraj pa se bo vrnil v Koturove. Svojo dolžnost bo storil, potem bo imel mirno vest, si je rekel. Jutri popoldne ali najkasneje zvečer bo njegova enota spet v Banarevu, je bil prepričan. Okopal se bo in preoblekel, morda se bo zbral dovolj igralcev za poker...

Hiša Marka Bježića je bila na koncu topinske vasi, v majhnem sadovnjaku pod cesto. Sušilović je ustaški straži povedal geslo, zato so ga takoj spustili v vas.

Po dvoriščih na obeh straneh ceste in po sadovnjakih so plapolali ognji, med govoricu se je tu in tam mešala pesem. Na kraju, kjer bi moral zaviti s ceste, je Sušilović zlezal s konja, vrgeč domobrancu javeti in se napotil po sadovnjaku. Ni bil prvič pri tem kmetu. Že od daleč je opazil medlo razsvetljeno okno. Potrkal je.

»Kdo je?« se je ozval drhteč ženski glas.

»Poročnik Sušilović.«

Vrata so zaškripala, med podboji je stala ženska. Ante ji sicer ni videl v obraz, vendar jo je spoznal.

»Mara, ali je mož doma?»

»O, vi ste, gospod poročnik,« se je žena pomirila.

»Vstopite!«

Sušilović je stopil v sobico, ki jo je razsvetljeval le ogenj v peči. Nosnice so se mu razširile, ko je zadušal vonj po svežem kruhu.

»Veste,« je začela žena tiho in gostu ponudila stol. »Marko je hotel davi k vam v Banarevo, pa se je začela ofenziva. Kako naj rečem, bežati je moral pred temi ustaši. Ne bi bežal, če bi prišli domobranci.«

»Kje pa je? Kam naj ga grem iskat?« ji je Ante segel v besedo.

»Saj sami veste, nekje pri tovariših.«

Sušilović se je zamislil.

»Gotovo ste lačni. Imam fižol in zelje, pa kako jajce se bo dobilo,« je slišal Sušilović Marin glas, ki se mu je zdel, kakor da prihaja iz daljave.

»Poslušaj, Mara,« je začel, »nekaj važnega moram povedati Marku. Ali ga lahko najdeš?« V njegovem glasu je čutila napeto pričakovanje.

Obrnila se je. V roki je držala šal.

»Kako naj ga najdem? Saj sami veste, da je Gorje veliko. Otroci so tu. V sosednji sobi spijo.«

Sušilović je spoznal, da je ta up splaval po vodi.

»Kaj morem za to,« je pomislil, »svojo dolžnost sem storil.«

Odločil se je, da bo prenočil kje drugje in se zjutraj vrnil v Koturove. Nekajkrat je zajel, pa ni imel pravega teka. Pustil je večerjo in se začel odpravljati. Takrat se je spomnil.

»Ali je v vasi kdo, ki bi lahko našel Marka? Jaz bi povedal tebi, ti pa bi mu naročila.«

Sušilović je govoril naglo, kakor da se boji, da mu bo Mara segla v besedo.

»Eh, takih zdaj ni v vasi, vsaj jaz jih ne poznam. Če bi lahko pustila otroke in hišo, bi ga sama poiskala, seveda, če je res tako važno.«

Marine besede so zvenele iskreno.

»Ne bom mogel opraviiti,« je pomislil Ante, se poslovlil in stopil proti temnemu sadovnjaku. Peš sta se z domobrancem odpravila v vas.

»To bo lepa klavnica,« mu je nekdo kar naprej prišepetaval v uho. Zamahnil je, kakor da hoče pregnati neznanega šepetaleca, in zamrmral:

»Kaj morem, storil sem vse, kar je bilo v mojih močeh.«

Iz hiše je prihajala glasna pesem. Sušilović je šel za njo. Na dvorišču je srečal ustaškega zastavnika. Smrdel je po žganju.

»Izvolite, gospod domobranski,« je zastavnik obstal pri njem in mu pogledal našivke. »Gospod poročnik, pridite malo k nam!«

V sobi je bilo nekaj ustaških oficirjev in podoficirjev. V razpetih bluzah so sedeli na mizo, ki je bila polna ostankov jedi. Pred vsakim je stal kozarec ali skodelica z žganjem. Visok, močan fant, ki je sedel na koncu mize, je ob pogledu na Sušilovića veselo vzdiknil:

»Hej, brat domobranski! Semle sedi!«

»Domobranski poročnik Sušilović,« se je Ante rahlo priklonil.

»Veseli smo vas,« so se kot en mož oglasili ustaški oficirji.

»No, bratec, kako je tam spodaj pri vas? Jaz sem ustaški poročnik Ljuba Prelović. Morda ste že kaj slišali o meni. Tisti Ljuba, veste! No, če niste, še boste. Ali ne, fantje?« se je obrnil.

»Seveda bo, še bo slišal,« so se kot v zboru oglasili podoficirji.

Ante je hotel zrasti v njihovih očeh, zato jim je povedal, da se je pravkar pogovarjal z bojnikom Simičem, da je položaj na odseku druge domobranske bojne izvrsten in da se bo ofenziva, kakor vse kaže, zaključila zelo uspešno. Dodal je še, da je prišel v Topine, kjer bi prenočil pri »punčki, ki jo je spoznal med prejšnjo ofenzivo, zdaj pa je izvedel, da je že opoldne odšla v Banarevo.

»Ne menite se zanjo, saj je dovolj drugih,« mu je rekel Ljuba Prelović in si nalil žganja.

Pogovor domobranskega poročnika s Simičem je očitno napravil na ustaše močan vtis. To se je videlo tudi v načinu, kako so se vedli do njega, in v določeni zadržanosti, ki so jo nenadoma pokazali. Sušilović je napravil nekaj požirkov, a mu žganje ni bilo všeč. Povprašal je, kje bi bilo prenočiti, pa mu je »sloviti Ljuba« brž razložil načrt, ki ga je naslednji dan nameravala uresničiti njegova stotinja. Uporabljal je svinčnik in papir.

»Glejte, to je Budečka gradina. Tam so še vedno oni. Natančno vem, koliko jih je. Ob svitu jih bomo pozdravili s topovi. Potem se bo naš vod razpršil v strelce. Oni bodo začeli streljati in se kakor vedno umikati proti Skundričevi glavici. Počasi bodo lezli po travnatem pobočju proti gozdiču, tam pa bo čakal Ljuba s sto ustaši. Drrr, drrr! Pa konec. Ne bodo mogli ne levo ne desno, ne naprej ne nazaj. Konec! Ljuba je v dušek izpraznil kozarec in se zakrohotal. »Oni mislijo, da se mi bojimo megle in noči. Če je megle dobra zanje, je dobra tudi za nas. Lepo počasi mimo Bosničevega gaja in čez Kekičovo vzpetino, tam smo že mi, dalje pod Milanovom, tam so še oni, in naravnost proti Skundričevi glavici. Niti ptice ne bodo utih-nile. Ljuba se spozna na to taktiko. — Dajmo, naj v miru počiva tretja četa tolovajev.«

Vsi so izpraznili kozarce. Tudi Sušilović. Ko ga je postavil na mizo, je glasno izrazil svoje občudovanje: »Zares izvrstno pripravljeno!«

»Drugače tudi biti ne more. Tako se bojujejo ustaši,« je posegel vmes zastavnik, ki je bil predstavil Anteja. Po vsaki dobri besedi se mu je kolenilo.

Nekdo je zapel, drugi so poprijeli. Nekaj minut potem je Sušilović vstal in stopil proti vratom. Ljuba je veselo zaklical za njim:

»Morda ima tista punčka sestro. Dobro se imejte, gospod Sušilović! Tudi mi moramo takoj spat.«

Ante je stopil po sadovnjaku za hišo, obstal pri plotu in se zagledal nekam daleč. »Skoda, da ni Marka! Te novice bi onim prišle zelo prav.« Nenadoma se je

spomnil Marinih besed: »Če je kaj zelo važnega, ga bom sama poiskala.« Razločno je slišal te besede, vendar se je skušal prepričati, da nimajo posebnega pomena in da so bile izgovorjene tjavdan. Odganjal jih je, pa so se vztrajno vračale in hotele v njegovi zavesti svoje mesto. Takoj so se povezale s tistim »To bo lepa klavnica« in s krohotom »slavnega Ljuba«.

»Kaj morem, storil sem vse, kar je bilo v mojih močeh,« se je Ante ponovno branil pred samim seboj. »Jaz bi ga sama poiskala,« mu je to pot odvrnil jasno in razločno oni drugi glas. — »Toda kako?« — »Saj sam veš. Ne delaj se neumnega!«

Skrivaj je upal, da mu bo Mara rekla: »Ne, ne morem vam pomagati.« Ponovno se je napotil k Bježićevi hiši. »Kaj pa če Mara odgovori drugače? Potem zbo-

gom Banarevo, zbogom sobica in udobna postelja, zbogom poker!«

Ante je obstal. Ze se je hotel vrniti, pa ga je stisnilo nekje v prsih. Globoko je zajel sapo in nadaljeval pot. V okenskih šipah je opazil tisti znani odsev ognjišča. »Ko bi vsaj spala in je ne bi mogel zbuditi!« Hkrati se je zavedal, da se lovi za rešilno bilko, o kateri dobro ve, da je ni.

Se nekaj korakov je imel do hiše, ko so se vrata odprla. Mara je stala med podboji.

»Zdelo se mi je, da se boste vrnili, zato nisem pogasila ognja,« je takoj povedala.

»Ali lahko sam najdem Marka še pred svitom? Ali lahko najdem koga drugega? Na tihem se je sam čutil odločnosti v svojem glasu.

»Seveda, gospod poročnik,« mu je odgovorila Mara. Videlo se je, da je že razmišljala o tem. »Naši so še v Milanovu in tam dalje proti Veljunovu. Šli boste ob potoku in obšli Bosničev gaj, potem pa boste zavili na levo. Ko boste prišli v dolino, se boste spet obrnili na levo in prišli po gozdičku na cesto. Po tej poti boste šli proti desni in tam blizu je hiša Milana Panića. Milanu povejte, da vas jaz pošiljam. Pospremil vas bo dalje. Zaiti ne morete, nevarno pa tudi ni.«

V Anteju Sušiloviću se je spet vnela igralska žilica. Vedel je, da nazaj ne more in da je treba igrati do konca. Vajen je bil veselja zaradi dobička pri igri, tudi izgubljanj je znal, zdaj pa mu je bilo nenadoma žal Banareva, sobice z mehko posteljo in pokerja. Na vse to je gledal kot na lep dobiček, ki mu ga je že tolikokrat kdo drug otel izpred nosa. Izgubljeno, pa konec. »Česa naj bi mi bilo žal?« se je vprašal, potem pa je razmišljal le še o tem, ali naj se vrne k spremljevalcu in mu reče karkoli, a se je brž spomnil, da so ustaši prepričani, a je šel spat k »dekletovi sestri,« zato se do jutra ne bodo zmenili zanj.

»Ali bi mi pokazala pot?« je mirno vprašal Maro. »Bom. Kar pojdiva!« je rekla Mara in si ogrnila kratak, črn površnik.

Namerila sta se k potoku. Nebo so spet prepredli temni oblaki, ki so pokrili mesec in zvezde. Mara je stopala pred njim, po nekaj sto metrih hođa je obstala.

»Tu prebredi potok in hodi po stezi ob robu gozda. Dalje pa, kakor sem ti že povedala.«

Sušilović je zlezal v vodo. Za seboj je slišal Marin tihi glas.

»Srečno pot, tovariš!«

Sicer pa je bilo vse tiho. Ante je stopal počasi, niti večica ni počila pod njegovimi škornji. Pogledal je na uro. Bilo je pet minut pred enajsto. Tončić, Perišić in Osmanović gotovo še igrajo karte. Le kdo je četrti? Verjetno tisti nesramni Landekić, ki igra le, kadar dobiva.

Misel m je preskočila drugam. Le kaj bo rekla mati, ko bo izvedela, da je izginil? Moral se ji bo takoj javiti. Pa Milena? Pisal ji bo zavito, vendar tako, da ga bo razumela. Naj ve, česa je zmožen Ante. Ko se bo vrnil v osvobojeni Zagreb kot partizanski oficir, jo bo takoj obiskal. Morda pa je tudi ona kje tu v Gorju. Če bi jo srečal! Komandant in komisar bi ga predstavila: To je tovariš Ante, ki je rešil bolnišnico in celo četo. — On pa bi zamahnil z roko in rekel: »Na mojem mestu bi vsakdo storil tako.« — »Glej no, saj se poznavam! Ante, ali je mogoče?« V lepih očeh se ji bodo lesketale solze... Na licih je začutil nekaj debelih deževnih kapljic. Ena mu je padla na naočnike. Sušilović se je sklonil, vzel iz žepa robec in si obrisal stekla. »Pozabil sem vzeti s seboj druge naočnike,« se je spomnil. »Ostali so na mizi... Tudi na lonček z medom sem pozabil.« Lačen je bil.

(Nadaljevanje prihodnik)

KRATKA ZGODBA

Po časopisih beremo večkrat mnenje o znani ženski napaki, radovednosti namreč. Nekje je pisalo, da se ženska, če ji sprog prinese domov časniki, iz kate-rega je izrezan košček, ne bo poprej pomirila, dokler

POILKUS

O' HENRY

ne najde še drugega izvoda in se prepriča, kaj je bilo pravzaprav izrezano.

Neki prebivalec Houstona se je tako zanimal za to trditev, da jo je sklenil preizkusiti. Zato je nekega večera izrezal iz jutranjika oglas, ki je napovedoval novo sredstvo proti prehladu in meril kaki dve coli v kvadratu. Okrnjeni časniki je pustil na mizi, kjer gotovo ni mogel uiti pozornosti njegove žene.

Vzel je knjigo in se pretvarjal, da bere, medtem pa opazoval svojo ženo, ki je prebirala časniki. Ko je dospela do mesta, kjer je izrezal oglas, je nagubala čelo in z obraza ji je bilo brati, da resno premišljuje.

Vendar ni dejala besede in njen mož ni vedel, ali je vzbudil ženi radovednost ali ne.

Ko je naslednjega dne prišel h kosilu, ga je sprejela z bliskajočimi očmi in nesrečo napovedujočim drgetanjem na licih.

»Ti nevedni, lažnivni podlež,« je zavreščala. »Po tolikih letih skupnega življenja moram zvedeti, da si me podlo varal, da živiš dvojno življenje, da prinašaš svoji nedolžni družini le sramoto in bedo. Strahotno! Vedno sem sumila, da si podlež in ničvednež, toda zdaj imam v rokah neizpodbiten dokaz.«

»Ampak, vendar, Mary, o čem sploh govoriš?« je komaj izpustil. »Saj vendar nisem ničesar storil.«

»Kajpada, k tvojim grehom bi rad priložil še laž. Pogledajte ga no — saj se pretvarjaš, češ da ničesar ne razumeš!«

In pomolila mu je pod nos nepoškodovan izvod jutranjika prejšnjega dne.

»Misliš si, da boš skril svojo podlost, če boš izrezal oni košček iz časopisa. Vendar sem pametnejša, kakor misliš.«

»To je bila vendar le šala, Mary. Nisem mislil, da jo boš vzela resno.«

»To imenuj šalo, ti prikazen brez vesti?« je vpila njegova žena in razgrnila časniki.

Ko je izrezal oglas iz časnika, mu kajpada ni padlo na misel, da bi pogledal, kaj je bilo na drugi strani. Zdaj pa je prebral na hrbtni strani oglasa:

»Neki naš meščan, ugleden posloven človek, je včerajšnji dan preživel dokaj okajen in vesel v neki restavraciji, kjer je večerjal z dvema pevkama komične opere, ki gostuje pri nas. Hrupni razgovor in razbijanje stekla sta pritegnila pozornost mimoidočih, vendar so neprijeten pripetljaj naglo prikrili, pač zaradi uglednega položaja omenjenega gentlemana.«

In to imenuje šalo, ti stari mrčes!« je tulila vznemirjena dama. »Se danes se bom odpeljala k materi, nocoj, in sklenila sem, da bom ostala pri njej. Misliš si, da me boš preslepil, ko si izrezal to vest, kaj? Ti nizkotna, zadržljiva kača. Svoje kovčke sem že pripravila in zdaj se odpeljem domov. Nikar se mi ne približaj!«

»Ampak, Mary!« je zašepetal njen sprog, ki skoraj ni našel primernih besed. »Prisegam ti, da...«

»Nikar se ob vseh vaših zločinih ne pregrešite še zoper častno besedo, gospod!«

Soprog je še trikrat, štirikrat zaman poskušal priti do besede, potem pa je vzel klobuk in odhitel v mesto. Četr ure kasneje se je vrnil z dvema svilenima oblekama, štirimi funti bonbonov, svojim knjigovodjo in tremi prodajalci, ki naj bi dokazali, da je bil omenjenega večera prezaposlen v svoji trgovini.

Končno in za vselej so zadevo v zadovoljstvo obeh strank uredili, toda odtlej živi v Houstonu človek, ki ne kaže več nikakršnega zanimanja za žensko radovednost.

Športni park v Izoli

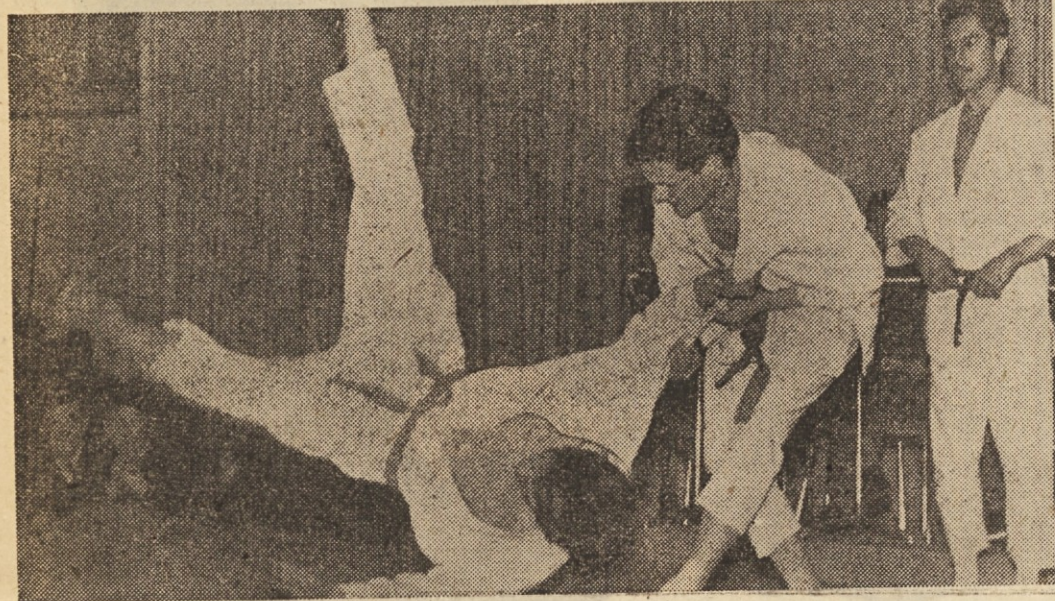
Več kot 5 tisoč udeležencev in 50 delavci in drugi prebivalci Izole vložili v izgradnjo priprave športnega parka sredi mesta. S tem objektom je sedaj zagotovljena telesnokulturno udejstvovanje prebivalcev tega kraja. Na voljo je košarkarjem, odbojkarjem, atletom in tekmovalcem v drugih panogah. Zanimanje za telesno kulturo v Izoli nenehno raste, zelo pa so se razmahnila tudi delavske športne igre.

Prizadevni nogometaši — usnjariji

V Kamniku je bil v počastitev 40-letnice ZKJ in SKOJ nogometni turnir usnjarskih klubov. Sodelovala so moštva iz Slovenskih Konjic, Vrhnike, Kamnika in ekipa usnjarskega tehnikuma. V finalu so Kamničani porazili Domžalčane z 2:1 in si tako priborili lep prehodni pokal.

Finale v Idriji

Okrajna športna zveza Nova Gorica, ki vodi in usmerja delavske športne tekmovanja v svojem okraju, je določila, da bo letošnji okrajni finale v vseh panogah v Idriji 6. in 7. junija. Pričakujejo, da bo nastopilo več kot 300 tekmovalcev. Na sporedu bodo tekme v atletiki, odbojki, balinanju, kegljanju, nogometu, vlečenju vrvi, streljanju in šahu.

Judo — panoga spretnosti — ima med mladino vedno več privrincev

JUDO tudi med delavsko in vajensko mladino

Resnici na ljubo moramo zapisati, da smo pri izbiri današnje »žrtve« za naš aktualni intervju imeli precej sreče. Ko smo namreč zavrteli telefonsko številko Judo zveze Slovenije, so nam prijazno odgovorili, da odhaja znani jugoslovanski zvezni trener in strokovnjak za judo Anja Prancič prav te dni na odsluženje kadrovskega roka v JLA. Skratka, da naj poihitmo z našimi željami. No, in ko je v našem uredništvu čez čas spet zazvonil telefon, se je na drugi strani žice oglasil — Anja Prancič.

»Na kratko naše želje: zvedeti bi radi, kaj pripravlja Judo zveza za še večji razmah tega privlačnega, novega športa, posebej seveda med delavsko in vajensko mladino.«

Prvi odgovori trenerja Pranciča so nas močno presenetili, saj smo na mah spoznali, kaj vse ovira je krepkejši in izdatnejši razvoj te športne zvrsti med delavsko mladino.

»Tekmovalno oblačilo — ki

mono — velja najmanj 4 tisoč dinarjev, blazina z vso dodatno opremo pa približno 300 tisoč dinarjev. V Sloveniji imamo za zdaj samo tri take blazine, dve v Ljubljani, tretja pa v Mariboru. Povrh tarejo osnovne organizacije še druge nadloge. Klubi so skoraj brez denarja v blagajnah. Judo je mlad šport, ki je pri nas šele v zadnjih letih zbral ledino. Kajpak so njegove pozicije pri odločujočih forumih še šibke, mnogo slabše kakor tiste — privrincev nogometne žoge. Prav zato uživa ta šport izredno majhno materialno podporo. To pa seveda ni edina skrb mladih športnih delavcev v tej zvezi. Predvsem namreč v lastnih vrstah nimajo dovolj strokovnih kadrov, ki bi uspešno lahko širili šport po vsej naši ožji domovini,« je dejal trener Prancič.

»Pa vendar slovenska zveza ni brez razveseljivih načrtov za prihodnje dni. Naj omenim predvsem razne tečaje, ki nimajo samo tega pomena, da bi v

njih strokovnjaki vzgojili dobre vrhunske tekmovalce, marveč predvsem zdrave in krepke mladeniče, ki bodo ta šport gojili zgolj za razvedrilo. Letos bodo za tako vzgojo poskrbeli vsi močnejši slovenski klubi — Olympia, Branik, Triglav, Maribor in ZTAJ Ljubljana, ki ima v svojih vrstah že zdaj največ delavske mladine.

Posebna pozornost slovenske zveze pa bo veljala zlasti še prvemu republiškem prvenstvu

vajenske in delavske mladine letos jeseni. O tem tekmovalstvu in o drugih ukrepih za še večjo množičnost tega športa med delavsko mladino, predvsem pa o materialni pomoči novim enotam in propagandnih nastopih v manjših krajih, pa bo morala neogibno razpravljati zlasti skupščina Judo zveze Slovenije, ki bo jutri v Ljubljani.

Se zahvala za informacijo in vzgojitelju Pranciču smo zaželeli dobro med vojak v Zadru.

NA ČRNO-BELIH POLJIH

ŠAH V KRANJSKI »ISKRI«

Znova mi je prišla v roke številka glasila delovnega kolektiva kranjske »Iskre«. Tokrat sem našel v njej tudi daljši sestavek o aktivnem šahovskem življenju v tem našem velikem kolektivu. Kaj se to

rej dogaja na »Iskrinih« šahovnicah?

Brez pretiravanja je moč trditi, da je Iskrtna šahovska sekcija stebler kranjskega šahovskega življenja. V njej so zastopani igralci vseh kategorij, število članov, ki se v vztrajnem delu vzpenjajo po šahovski lestevici navzgor, pa je vedno večje. Če hoče kranjski šahovski klub nastopiti na neki prireditvi z močnejšo ali številnejšo vrsto, zabrni samo telefonska številka tega sindikata in že so na razpolago igralci, ki naj branijo čast kranjskega šaha.

Ta šahovska sekcija kaže pri svojem delu hvalvredno vztrajnost in stabilnost. Čeprav se je že zgodilo, da so posamezni dobri igralci odšli in pustili za seboj določeno praznino, število aktivnih šahistov vendarle nenehno narašča. Zdjaj jih je že okoli sto. Ta številka dobi svojo pravo vrednost šele ob ugotovitvi, da brez določenega šahovskega znanja in potem brez raznih nastopov skoraj nikoli ne »izbruhne« tako imenovana »šahovska murgica«, ki potem človeka ugreje in zagrabi, da ne more več stran od teh lesenih figuric in črno-belih polj.

Lansko leto je bilo za Iskrine šahiste zelo plodno. Za dokaz bo zadoščalo že teh nekaj na hitro namefanih podatkov:

Takšen je bil okrajni finale za »Zlato puščico« v Ljubljani. 158 strelcev in strelk se je zbralo na Gospodarskem razstavišču in kar 46 od njih si je priborilo pravico za nastop na republiškem finalu v Mariboru

PROBLEMI DELAVSKEGA ŠPORTA

AKTIVNOST NAJ TRAJA VSE LETO

Razvedrilo odraslih zaposlenih ljudi — moških in žensk — z igranjem, tekmovalni, izleti in biivanjem v naravi, ki se pri nas tako uspešno razvija kot delavska športna dejavnost — ni samo naša skrb. Hočem reči, naša v širokem pomenu besede — jugoslovanska. Ne! V zadnjih desetletjih imajo to na skrbi mnoge industrijske in urbanistične razvite države. Zato se moramo tudi na tem področju — kakor na drugih — ravnati po zgledih tujih že utrjenih izkušnjah.

Recimo temu razvedrilo rekreacija ali delavske športne dejavnosti ali športna zabava, dejavnost gre za eno in isto pot: da bi prijetno izkoristili prosti čas, čas brezdelja v zdravju, osvežujoč in čim izdatnejši vadbah in igranju. Brez one velike večine udeležencev (moralo bi biti prav toliko tudi udeleženci), ki sodeluje pri takih prireditvah sama od sebe in z zadovoljstvom, je povsod tudi neka manjšina takih prostovoljnih prireditev, ki znajo pridušno najti najprimernejše oblike, najboljše in najbolj zelene igre in načine za tako razvedrilo ter jih po tem vidiku uvrščati v dolgoročen in čimbolj pisan in pester načrt.

Izkušene organizacije za športno razvedrilo po svetu so dognale celo neka posebna pravila, ki bi se dala tako ali vsaj približno uporabiti tudi pri nas. Trditi bi celo lahko, da bi jih pri nas kar morali spoštovati, če želimo, da bi to za nas zamišljeno razvedrilo v času brezdelja postalo pravi in najkoristnejši aktivni odmor za pre zaposlene prebivalce po mestih, industrijskih naseljih in z njimi združenih živčno napetih poklicih. Za zdaj naj naštejemo samo nekaj takih pravil, in sicer prav tista, ki nas lahko opozorijo na nekatere naše pomanjkljivosti in napake.

Prireditvi za razvedrilo in razne prireditve je treba razporejati tako, da gredo zapovrstjo v vsaki osnovni enoti skozi vseh dvanajst mesecev v letu.

Z drugimi besedami se pravi to, da v prvi stopnji po delovnih kolektivih, v višji stopnji pa v občini (ali naselju) sploh ne sme biti zastoj, marveč se morajo prireditve vrstiti brez pravega konca. Če naš turnir šahistov traja dva meseca, tedaj bo večina igralcev čakala dolgih 10 mesecev do naslednjega turnirja. Če mi prirejamo letno eno sam tek v naravo, torej bodo tekači 364 dni mislili samo na minuli, ne pa na prihodnji tek na prostem. Tako velja za vse točke sporeda, da morajo teči v non-stopu in brez slehernih vložkov brez razvedrila za tiste, ki so se opredelili prav za to panogo našega sporeda. Če hočemo, da bodo naše občane (nekateri pravijo tudi »kampanjske«) delavske športne igre postale sestavna, povezana in trajna oblika razvedrila (ali rečimo mu »rekreacija«), tedaj je prvi pogoj, da zasnujemo to dejavnost nepretrgano za udeležence v vsaki točki sporeda posebej. Igre, turnirje, tolažilne turnirje in če hočete tudi lige z dolgotrajnim sporedom za vse vrste igralcev. Ponovne dirke, tolažilne dirke, kvalifikacije in tedenske izpite telesnih sposobnosti skozi nekaj mesecev za vse tekmovalce.

Vsako oddaljevanje od take nepretrgane dejavnosti pomeni hkrati že odmiikanje od rekreacije, ki jo v zadnjem času takipriporočamo kot korak naprej iz delavske športne dejavnosti do aktivnega odmora. Ta korak je mogoče storiti samo z nizom »prireditvi za razvedrilo in raznih prireditve« skozi vse leto ali vsaj skozi vso sezono v vsaki posamezni športni panogi in zvrsti športnega razvedrila. Glede na to morajo naši dolgo-

ročni načrti za izboljšanje in napredek, najsi bo v osnovnih tekmovalnih enotah kakor tudi v občinah, spoštovati naslednje prvo in poglavitno pravilo: skozi 12 mesecev letno in skozi vso sezono za vsako posamezno športno panogo.

Kdor se bo bolj približal tem ukrepom, ta se bo lahko pohvalil, da je tudi že bolj na vidiku ostvaritve rekreacije — premišljene razvedrila za vse zaposlene odrasle ljudi — moške in ženske.

Mrvoje Macanovič

Košarkarji spet pri igranju

Pred dnevi je bila v Ljubljani redna letna skupščina Košarkarske zveze Slovenije. Na tem plodnem zboru so vsi zborovalci obsodili malomarnost slovenske zveze pri organizaciji delavskih košarkarskih iger. Znamo je namreč, da je zveza v prejšnjih letih uspešno priredila take igre, ki pa so lani odpadle zaradi nenačrtne in nevestnega dela.

KZS pripravlja letos velika delavska košarkarska tekmovalna v Storah, kjer bo na Dan vajencev košarkarsko orvenstvo industrijskih vajenskih šol. Ob tej orložitosti bosta v Storah gostovali tudi ekipi Olympie in Ljubljane, znani košarkar Boris Kristančič (O) pa bo predaval o košarki in svojih nepozabnih vtisih iz vseh let.

PRVE PRIJAVE ZA »ŽICO«

Z naglimi koraki se bliža 10. maj — dan, ko bo v Ljubljani spet tradicionalni spominski partizanski pohod »Ob žici okupirane Ljubljane«. Z njim bo slovensko ljudstvo letos svojevrstno počastilo — razen osvoboditve republiškega glavnega mesta — še 40. obletnico ZKJ in SKOJ ter 15. obletnico osvoboditve Beograda.

Zanimanje za to veliko tekmovalno se seveda čedalje večje tudi v delovnih kolektivih. Dokazov za to trditve imamo v zalogi več. Najprej: znani jugoslovanski reprezentativni atlet in maratonec Franjo Mihalič je obljubil, da bo tudi letos zanesljivo med udeleženci! In dalje: prireditveni odbor dobiva dnevno nove prijave za tekmovalce. Prva je prišla iz Domžal v imenu domače organizacije Zveze borcev — že pred tedni! Za tekmo so se prijavile tudi dve vrste ekipe iz delovnih kolektivov. Prvo tako prijavo so poslali že pred dnevi člani sindikalne podružnice tovarne Saturnus iz Ljubljane. Podružnica je prijavila naslednje tekmovalce: Dimitrij Koblica, Jože Einspieler, Jože Plešnar, Slavko Perpar in Milan More.

Prijave za pohod je treba poslati na naslov: Okrajni odbor Zveze borcev NOV Ljubljana, odbor za izvedbo partizanskega pohoda »Ob žici okupirane Ljubljane« za leto 1959, Ljubljana, Resljeva cesta 9. Rok je 30. april. Prijava mora vsebovati ime in ime ter letnico rojstva tekmovalca ali tekmovalke in še zdravniško potrdilo s posebno klavzulo, da so prijavljeni sposobni prihoditi 25. oz. 13. km.

Za pristno in slajše vinčece

Z OBŠKA VINOGRADNIŠKEGA GOSPODARSTVA V GORNJI RADGONI

Police v Radgonskih goricah

Koliko mladih, k pustolovščini nagnjenih ljudi, je že zvalila meja, ta nevidna pregraja med našo stvarnostjo in filmsko obarvanim brezskrbnim življenjem onstran nje, kjer se boje cedita med in mleko in se automobili sami ponujajo. Če mislijo tako navno delomržeži in postopati — ne mislijo enako ljudje, ki živijo in delajo že leta ob naši državni meji. O tem smo se prepričali, ko smo prejšnje dni obiskali našo severno mejo — Gor. Radgono.

»Indije-Koromandije ni, ne druge takšne dežele, kjer naj bi se cedila mleko in med! Naše roke so ta pravilna dežela. Le z njimi in s svojimi žulji bomo ustvarili boljše ter lepše življenje!« so prepričani ljudje ob meji in je o tem prepričani 450-članski delovni kolektiv, ki je zaposlen na 2500-hektarskem Vinogradniškem gospodarstvu v Gornji Radgoni.

Vsa leta do druge svetovne vojne ni imel koristi od vinogradov in zemlje ob severni meji tisti, ki je to zemljo obdeloval, pač pa nemški veljaki, ki so prihajali v »svoje« gorice le po pridelek, po tlako. Takrat so naši ljudje v slovenskih goricah živeli bedno in so dobivali le tisto, kar je padalo od gospodarjeve mize.

Po vojni pa so bila vsa ta posestva njihovim lastnikom odvzeta in iz njih je bilo ustanovljeno mlado, novo Vinogradniško posestvo, ki je bilo vse doslej eno največjih posestev v Sloveniji.

»Tisti naj imajo korist in zemljo, ki jo obdelujejo!«

Nov čas in nov duh pa sta prinesla tudi nove skrbi. Treba je bilo začeti delati za skupnost in s tem za sebe. Vinogradi in polja ob Muri so čakali priden rok.

»Da bi nam zmanjkalo dela, tega se ne bojimo!« so nam povedali v upravi Vinogradniškega gospodarstva v Gornji Radgoni. »Polje inogradišča gojimo na naših posestvih tudi živinorejo!«

Od celotnega gospodarstva zavzemajo vinogradi okoli 300 hektarov površine, na kateri pridelajo letno nad 100 vagonov kvalitetnega vina, ki je na svetovnem tržišču zelo cenjeno ter iskano, posebno v Zahodni Nemčiji, Beneluxu, Angliji in Braziliji, kamor največ izvažamo svoj pridelek rizlinga, burgundca, silvanca in ostale vrste vin.

Da pa dosežejo res dobro kvaliteto vin, nugujejo vinograde tako, kot neguje mati svojega dojenčka, da zraste v

krepkega in zdravega mladika. Rano spomladi trte obrežejo. Letos so z obrezovanjem trt zaradi ugodnega vremena začeli mnogo prej. Ko bodo trte privežali h kolom, tedaj se bo začel kop vinogradov. Zemljo okoli trt je treba namreč dobro zrahljati, da pridejo z lahkoto padavine in gnoj do korenin. Ko bodo trte ozele, bo na vrsti škropljenje, vezanje, pa spet kop in tako se bo vrstilo v vinogradih delo za delom vse do pozne jeseni, ko bodo, če bodo zraven tega še ugodne vremenske razmere, obilo poplačani za svoj osem-mesečni trud.

Delo v vinogradih pa bo tedaj zamenjalo delo v delavnici za predelavo grozdja in v kletih. To delo pa zahteva prav takšno pozornost ter skrb, kot v vinogradih. Vsega tega se delovni kolektiv Vinogradniškega gospodarstva v Gornji Radgoni prav dobro zaveda. Nenehno mislijo, kako bi se povečali proizvodnjo in izboljšali že tako dobro kvaliteto svojih vin. Vinogradniško gospodarstvo izdeluje tudi šampanjec. Od 25.000 steklenic šampanjca, kolikor ga letno izdelajo, ostane za domači trg 60 odstotkov, ostalega pa izvozijo v Bruxelles, London in v ZDA. Zdaj nameravajo svoje obrate za šampanjsko proizvodnjo rekonstruirati tako, da bodo letno lahko proizvedli 100.000 steklenic šampanjca več, kot so ga doslej.

Omenili smo že, da gojijo na Vinogradniškem gospodarstvu v Gornji Radgoni tudi živinorejo. Ta je sicer še v razvojni stopnji, vendar pa imajo v videmski dolini in ta namen že okoli 800 ha dobrih travnatih površin. Za arondacijo teh zemljišč so doslej vložili že nad 4 milijone dinarjev, potrebujejo pa še 50 milijonov din za nadaljnjo arondacijo in za gradnjo gospodarskih zgradb ter stanovanj za delavce. Stanovanjska siska dela tudi njim nemajhne preglavice ter skrbi. Pa še eno težavo občutijo: pomanjkanje sodobnih strojev, saj morajo sedanje stroje »seliti« po potrebi iz enega v drugi kraj tudi po 30 km daleč, do koder sega njihovo gospodarstvo.

Nihče v Ljutomeru ni 1884. leta pomislil, da bo iz obrtne delavnice za predelavo svinjske kože v usnje, ki jo je organiziral s 4 pomočniki obrtnik Stajer, nastala po skoraj 65 letih precejšnja tovarna, ki bo zaposlovala 25-krat več delavcev.

In vendar je bilo tako. Delavnica kmalu ni zmogla več vseh naročil in se je zaradi tega povečala že med prvo svetovno vojno. Takrat je v njej delalo že 10 delavcev ob prvih primitivnih strojih.

Zgodovina razvoja te tovarne pravi dalje, da je pri tem ostalo vso dobo med obema vojnama vse dotlej, dokler ni 1942. leta delavnica skoraj do tal pogorela. Lastnik, dober prijatelj okupatorja, je z njegovo pomočjo delavnico obnovil ter jo opremil z večjim številom, a z zastarelimi strojnimi napravami.

Po vojni je bilo podjetje tedanjemu lastniku. Sinigoju odvzeto zaradi njegovega socialni delovni kolektiv za sebe in je postalo samostojno. Samostojnost pa je prinesla povečanje proizvodnje, saj je delal delovni kolektiv za ebe in za koristi skupnosti. Obrtna delavnica, ki je zdaj prerastla v tovarno je zaposlila večje število delovne sile. Tako je v tovarni dealo leta 1949 že 110 delavcev ob istih zastarelih strojih, kot njihovi predniki pred leti. Ob takšnih zastarelih strojnih napravah so lahko dnevno namočili le 1500 kg govejih koz.

Vendar ni ostalo pri tej skromni proizvodnji. Tovarna se je nenehno in se še vedno razvija ter razširja. Danes dela tovarna sicer še vedno s starimi in le delno razširjenimi strojnimi parkom. Vendar pa je 53 članov tega delovnega kolektiva, kolikor jih je zdaj zaposlenih v tovarni usnja v Ljutomeru, doseglo z izboljšanjem delovnega procesa enako proizvodnjo, kot takrat, ko je delalo v tovarni 110 delavcev. Prav tako namakajo 1500 kg koz dnevno. Razen tega pa proizvajajo iz odpadkov tudi klej.

Pred dvema letoma je vodstvo tovarne zaprosilo za kredite, ki jih je tudi dobilo. S temi sredstvi so začeli z rekonstrukcijo zastarelih obratov v tovarni. V prvi etapi obnov, za katero so porabili 18,5 milijona din, so izgradili novo lužilnico in prizidek h klejarni.

Nova lužnica bo služila podjetju pred vsem za izbolj-

Skromna sredstva - veliki načrti

TOVARNA USNJA V LJUTOMERU RASTE IZ LETA V LETO

šanje delovnega procesa in za zbiranje dlake, ki so jo doslej morali spuščati po odtočnem kanalu, čeprav so imeli pri tem samo izgubo, saj je dlaka zelo iskana na inozemskem trgu. Če pomislimo, da bodo zdaj lahko samo s prodajo dlake zaslužili letno okoli 7 milijonov dinarjev, tedaj je bila ta razširitev tovarne res potrebna. Pa tudi klejarna bo prinašala tovarni usnja lep dohodek, saj bodo dobili za prodani klej letno nad 4 milijone dinarjev.

Ker v letošnjem letu tovarna usnja v Ljutomeru nima več možnosti, da bi dobila potrebne kredite za rekonstrukcijo v drugi etapi, je sklenil njihov kolektiv, da bo v drugi etapi obnavljal tovarno s svojimi lastnimi sredstvi. Kolikor ta sredstva ne bi popolnoma zadoščala, bo kolektiv zaprosil za pomoč pri pristojnih organih oblasti, kjer upa, da ne bo naletel na gluha ušesa. V drugi etapi obnove nameravajo dokončati nadzidavo tovarne, saj del obratov še do zdaj ni pod streho. Z

nadzidavo hočejo doseči predvsem izboljšanje kvalitete svojih proizvodov in povečanje asortimenta. Tako predvidevajo, da bi se povečala kapaciteta tovarne za 30 odstotkov, ne da bi pri tem zaposlili večje število delovne sile.

Ne samo, da prodaja tovarna usnja v Ljutomeru svoje izdelke po vsej Jugoslaviji, temveč jih izvažajo tudi na inozemski trg. Prav zaradi tega je bila obnova tovarne resnično potrebna, saj bodo z njo izboljšali kvaliteto svojih izdelkov in tako še bolj pridobili na ugledu, ki ga že imajo. Pred vsem pa bodo morali obnoviti svoj strojni park, saj so njihove sedanje strojne naprave tako zastarele in obrabljene, da jih je odpisanih že za 70 odstotkov.

S takšnimi in podobnimi težavami se mora boriti delovni kolektiv tovarne usnja v Ljutomeru dan na dan, vendar pa ne obupa. Z vsajnostjo in marljivostjo hočejo nadomestiti vse ono, kar jim danes še manjka.

Tovarna usnja Ljutomer

GORNJA RADGONA

JE ZAPISANA NA STRANEH ZGODOVINE

KO SO SE V JUDENBURGU UPRLI SLOVENSKI FANTJE, SE JE V ZNAK SOLIDARNOSTI UPRL TUDI 89. POLK V RADGONI

Ko prihaja vsako leto pomlad v deželo in ko prilete štokljke ter čaplje spet v naše kraje, tedaj ožive bregovi Mure s temi pernatimi prebivalci, stare čaprese ozelenijo in nad pokrajino se razpotegne duh po sveže izorani zemlji. Tedaj se napolnijo vlakci, ki vozijo proti naši severni meji, proti Muri, s številnimi izletniki in turisti, ki hite na oddih v eno naših najbolj znanih toplec — v Slatino Radenci. Potnik, ki bi v vlaklu slučajno zaspal in pozabil izstopiti v tem priljubljenem turističnem kraju, bi se popeljal le eno postajo naprej, kajti potem bi ga sprejemnik gotovo zbudil, ker je to zadnja postaja na tej progi — postaja Gornja Radgona.

Gornja Radgona je sicer majhno obmestje, je pa zapsano v zgodovini kot mesto, kjer se je uprl 89. polk. Sredi mesta stoji lepo poslopje zvrhene kulturnega doma, kjer ima sedež občinski ljudski odbor. Tisti, ki bi stopil v občinski urad in se pozanimal za posebnosti in gospodarstvo te občine, bi dobil takšen odgovor:

Gornjeradgonska občina je pretežno kmetijska, saj zavzema kmetijstvo 65 odstotkov celotnega gospodarstva te občine. Obsega 21.000 hektarov površine, na kateri živi ter dela 21.000 prebivalcev. To daje slutiti, da se veliko bolj ukvarjajo s poljedelstvom, živinorejo, sadjarstvom in vinogradništvom kot v ostalih občinah v tem predelu Slovenije. da je temu res tako, pričča lahko tudi petletni perspektivni načrt, ki predvideva, da bo vrednost kmetijske proizvodnje porasla od 2.037 milijonov din leta 1957. na 3.527 milijonov dinarjev leta 1961. (skupna vrednost proizvodnje v tega gospodarstva pa od 3.154 milijonov leta 1957. na 3.808 milijonov din leta 1961.) Te številke povedo, da je kmetijska proizvodnja odločno na prvem mestu.

Na porast obsega in vrednosti proizvodnje ter v zvezi s tem narodnega dohodka (na prebivalca 60.700 din leta 1957. in 99.000 din v letu 1961.) bodo vplivali: vložene investicije, boljša organizacija dela, večja storilnost, racionalno izkoriščanje kapacitet, v kmetijstvu pa zlasti sodobnejši način obdelave ter izkoriščanje zemlje.

V letošnjem letu bo vloženo 346 milijonov investicij v gospodarstvo radgonske občine, od tega bodo podjetja prispevala svoja lastna sredstva v višini 122 milijonov din, občinski investicijski sklad pa 24 milijonov din. Ostala sredstva bodo dobili iz splošnega investicijskega sklada in drugih družbenih investicijskih skladov.

V tem letu bodo investicijska sredstva uporabljena za izgradnjo slatinskega obrata v Boračevi in za večje stroje v opekarni v Gornji Radgoni, dalje za obnovo nasadov na kmetijskih gospodarstvih, za gradnjo gospodarskih objektov in nabavo živine ter kmetijskih strojev.

V letu 1959. predvidena družbeni plan občine Gornja Radgona povečanje proizvodnje v poljedelstvu za 11 odstotkov, v živinoreji za 12 odstotkov, v vinogradništvu za 1 odstotek (vinogradništvo v tem predelu je že sedaj močno razvito in slovi gornjeradgonska občina po odlični proizvodnji vin) ter končno v sadjarstvu za 30 odstotkov.

Iz teh nekaj podatkov je dovolj razvidno, da je občina Gornja Radgona, z ozirom na svojo obsežnost, gospodarstvo dovolj močna ter skrbi za dvig življenjskega standarda svojih prebivalcev.

Posebej pa se v gornjeradgonski občini pripravljajo na praznino 40. obletnice KPJ.

Vsem delovni ljudem želi Občinski ljudski odbor Gornja Radgona ob 40. obletnici ustanovitve KPJ še mnogo plodnega dela in uspehov!

Glavno proslavo bodo imeli 24. maja v spomin na obletnico upora 89. polka. Drugače pa bodo posvetili obletnici KPJ vse svoje prireditve kot so: Dan borca, vstaje, ob občinskem prazniku 14. avgusta, ko je obletnica ustanovitve OF v Gornji Radgoni itd.

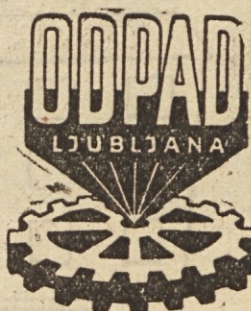
Na Stari Gori bodo odkrili spominsko ploščo Vuku Starogorskemu, znanemu proletarskemu pisatelju, 26. julija pa bodo v Vidmu ob Ščavnici proslavili obletnico zgraditve doma »Matije Gubca«, kjer je pred vojno delovalo napredno društvo fantov in deklet.

Posebnost Gornje Radgone pa so spomladanske konjske dirke, ki se jih redno udeležijo najboljši jahači Slovenije in Hrvaške. Ze sedaj se pripravljajo na okrajni telovadni nastop »Partizana«, ki bo 7. junija.

In ko bo tujec zvedel za vse te podrobnosti ter načrte, mu bo do odhoda vlaka ostalo še toliko časa, da si bo lahko ogledal stari Radgonski grad, carinarnico na mostu čez Muro, ali pa bo zavrnil v Vinogradniško gospodarstvo, kjer bo lahko preiskusil vrsto kvalitetnih vin, ki jih pridelajo ljudje ob naši severni meji, na obširnih vinogradniških posestvih v gornjeradgonski občini. Ob slovesu pa mu bodo gostoljubni prebivalci zaželeli: »Srečno — in obiščite nas še katerikoli!«

ALI STE KDAJ POMISLILI, DA SO ODPADKI ZELEZA, LITINE, BARVASTIH KOVIN IN PAPIRJA, KI LEZIJO NA VAŠIH PODSTREŠJIH IN DRVARNICAH BREZ KORISTI

POMEMBNA SUROVINA ZA NAŠO INDUSTRIJO?

»ODPAD« Ljubljana

ALI STE KDAJ POMISLILI, DA LAHKO VNOVCITE STARE KRPE? ALI STE KDAJ POMISLILI, DA DOBITE DENAR TUDI ZA KOSTI, KI JIH MORDA ZAŽIGATE?

VSE VRSTE ODPADKOV ODKUPUJE NAŠA ODKUPNA PODJETJA, KI JIH IMAMO V VSEH VEČJIH KRAJIH SLOVENIJE.

»Zlatorog«

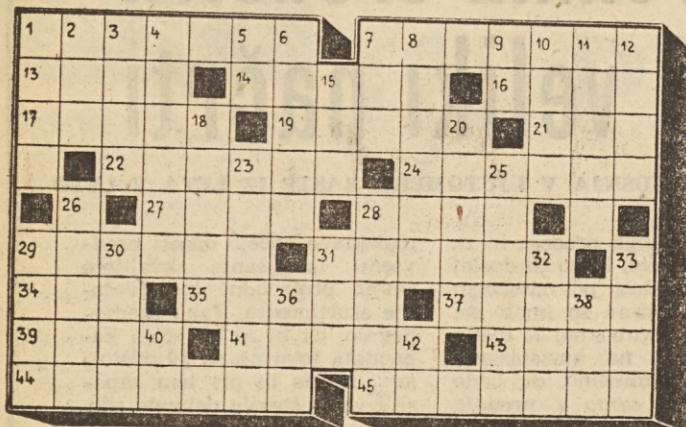
Maribor

Tudi Vi lahko prejmete lepo zapesino uro v zameno za zlatnik ali bogato kolekcijo »ZLATOROG« proizvodov v zameno za srebrnik, ki ga najdete v »RIO« prašku. Najden zlatnik ali srebrnik pošljite na naslov:

»ZLATOROG« MARIBOR

Za razvedrilo in kratek čas

KRIŽANKA 6

Vodoravno: 1. greben z nohti, 7. močno razsredivo, 13. okrajšano moško ime, 14. priimek znanega jugoslovanskega nogometaša, 16. up, 17. upadanje morske vode zaradi privlačne sile Lune, 19. žlahtna kovina, 21. nedelaven, 22. potujoči lovski in pastirski narodi brez stalnega bivališča, 24. krajevno ime grškega otoka, 27. reka v SZ, 28. zarez v dogah, kamor vstavljajo sodu dno, 29. primitivna, največkrat iz blata in

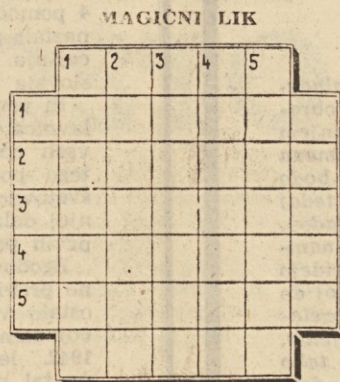
vej narejena zgradba, 31. olup, 34. pozdrav starih Rimljanov, 35. ena od obeh elektrod, 37. letoviški in ribiški kraj ob Tržaškem zalivu vzhodno od Kopra, 39. del prsta, 41. napad, 43. lahko hlapljiva tekočina, 44. kraj v severni Italiji, kjer je bilo med minulo vojno eno od taborišč za civilne internirance, 45. glavna, široka cesta.

Navpično: 1. ograja, 2. etiopski plemenski poglavar, 3. pristanišče na skrajnem koncu Arabskega polotoka, 4. ptice

ujede, 5. sosednji črki, 6. prejemek najemnega delavca, 7. časovno obdobje, 8. ena od stranic v pravokotnem trikotniku, 9. indijska denarna enota, 10. lepo, 11. misel, pobuda, 12. jezero v Afriki, 15. veznik, 18. pražival, 20. obveze, ovitki, 23. vrsta tropskega sadeža, 25. mesec marec, 26. rastlina vročih krajev, ki iz njenih listov spleto venec zmagovalcu na športnih tekmovanjih, 28. vrsta prikuhe, 29. priimek slavnega nemškega filozofa, utemeljitelja klasične idealistične filozofije, 30. gredice, 31. vzvišena lirski pesem, 32. vrsta geometrijskih likov, 33. vodni hlap, 36. okrajšano moško ime, 38. denarna enota sosednje države, 40. kratka za televizijo, 42. začetnici imena in priimka, izumitelja galvanskega električnega člena.

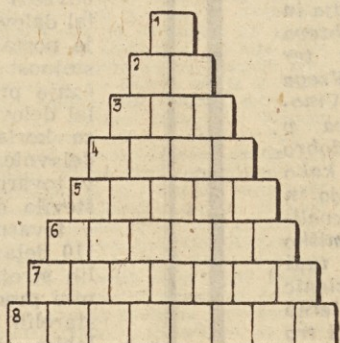
REŠITEV KRIŽANKE 5

Vodoravno: 1. brzina, 6. rudnik, 11. um, 12. gotovina, 15. vi, 16. bas, 18. sobota, 19. lev, 20. Anam, 22. leki, 23. Bari, 24. dan, 25. la, 26. dob, 27. park, 29. kite, 31. niše, 34. ena, 35. kutine, 37. Nil, 38. od, 39. polivati, 41. la, 42. nihati, 43. kanton.

Vodoravno in navpično: 1. naziv za slovensko Koroško, 2. del predilnega stroja, 3. vse obsegajoč, popoln, 4. vrsta zelene rastline, 5. živji model.

PIRAMIDA

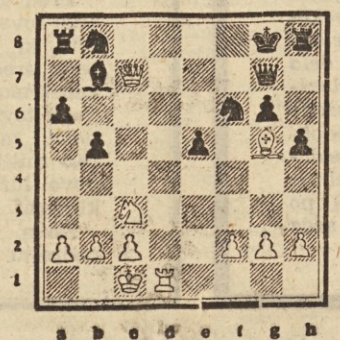

Vsaka beseda je sestavljena iz črk prejšnje besede, ki jim po eno črko še dodajamo:

1. kratka za prostorninsko mere, 2. vrsta piva, 3. glina, vrsta zemlje, 4. domača vprezna žival (množ.), 5. veliko antično mesto in metropola starorimske pokrajine Dalmacije, 6. del umetniškega imena italijanskega socialista, književnika in publicista (Ignazio; »Fontamara«), 7. mašilo pri stiku dveh cevi, 8. naslanjanje.

Kombinirajmo

STEV. 12

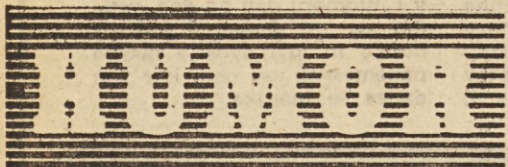

Belj na potezi dobi

Belj: Kc1, Dc7, Td1, Lg5, Sc3, Pa2, b2 c2, f2, g2, h2 (11).
Črna: Kg8, Dg7, Ta8, Th8, Lb7, Sb8, Sf6, Pa6, b5, e5, g5, h5 (12)

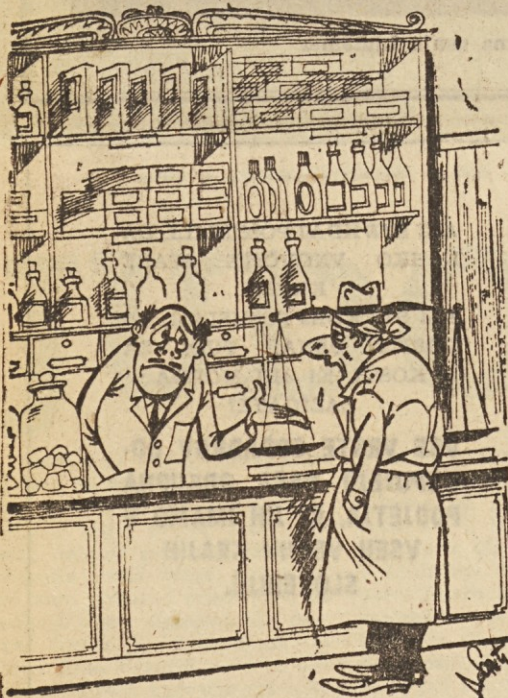
Kupon 5

REŠITEV SAHOVSKEGA PROBLEMA STEV. 12:
1. Td8+Kd7, 2. Lxh6
REŠITEV PIKAMIDE
1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

OBRAZLOŽITEV

— Veste, pajki so imenitni lovel muh...!

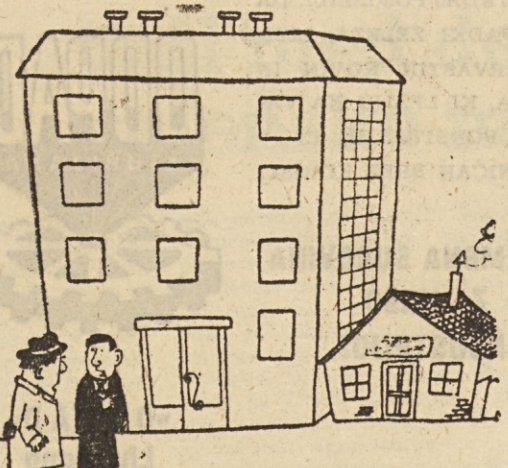
SPLOŠEN POJAV

— Ali imate kaj za pomiritev živcev?
— Nimamo, zmanjkalo! Pri nas tudi razpravljamo o tarifnem pravilniku!

MODEL 1959

...plašč za brivce in natakcarje!

PRAVO RAZMERJE

— To, kar vidite na levi, je upravno poslojpe, na desni pa je obrat...

NAŠA NAGRADNA UGANKA

Slikovna uganka, ki jo priobčamo tokrat, reševalcem gotovo ne bo zadajala prevelikih preglavic: na sliki je znana žičnica, pomemben objekt našega turizma, ki bo letos praznovala svojo prvo obletnico. Ugani! morate:

1. kam pelje žičnica na sliki in
 2. koliko večjih turističnih žičnic imamo v naši republici.
- Mimo tega pa nam hkrati z odgovorom napišite tudi:
3. kako je v vašem kraju in njegovi bližini okolici poskrbljeno za izletnike, ki bi radi nedeljo preživeli v prosti naravi (goščišča, kopališča itd.) in
 4. kaj predlagate glede tega za vaš kraj?
- Pri žrebanju bomo upoštevali le tiste reševalce, ki nam bodo poslali popolne odgovore, t. j., ki bodo odgovorili na vsa

vprašanja. Rešitve s kuponom nam pošljite najpozneje do prihodnjega četrтка, 2. aprila, na naslov uredništva, »Ljubljana, Cufarjeva 3: Na kuverti ne pozabite napisati »SLIKOVNA UGANKA«; izmed reševalcev, ki nam bodo poslali pravilne odgovore, bo žreb določil enega, ki bo prejel nagrado v znesku

5.000 DINARJEV

Med reševalci, ki so nam poslali pravilne odgovore na našo zadnjo slikovno uganko, je žreb izbral nagradenjo ki bo prejela 5.000 dinarjev: poslali jih bomo Milki Stupan iz Maribora Razlagova 7/I.

Pravilni odgovori na vprašanja zadnje uganke so: gledališče na sliki stoji v Celju, v njem pa so tisti teden prvič izvedli Mirka Zupaničeva igre »Situacije«.

SVETOVNI POPOTNIK IZ DALMACIJE

V Vrgorcu, majhni dalmatinski vasi, živi šestdeset let stari Mate Šimunović, človek ki je zanj moč reči, da je po poklicu — svetovni popotnik. Peš, s kolesom in z majhno jadrnico, ki si jo je bil nekoč kupil v Bangkoku, je doslej prepotoval nad 200.000 milj in je bil že na vseh petih celinah sveta. Tako se je vrnil med velike »globetrotterje« danesnjega časa.

Na to potovanje se je Šimunović odpravil že 1928. leta; želel si je ogledati daljne dežele, ki je o njih bral v knjigah, in spoznati življenje v njih, navade, ljudi itd. Za nekaj denarja, kolikor ga je nabral pri svojih sorodnikih, se je odpravil v Argentino, potem pa je prepotoval Urugvaj, Brazilijo, Paragvaj in Bolivijo. Nato je odšel še v Čile, Peru, Ekvador, Kolumbijo in Venezuelo, prepotoval Panamo, Kostariko in druge ameriške države, nato pa je čez ZDA in Kanado prispel celo na Aljasko. Od tam je z ladjo odpotoval v Afriko, kjer potuje križem krazem od Maroka do Libije. Potem odpotuje spet v Evropo, kjer se prek Italije, Francije, Belgije, Nemčije in Avstrije vrača nazaj v lastno domovino. Toda doma ni strpel dolgo: po krajšem bivanju

v Jugoslaviji se odpravi spet v Romunijo, Bolgarijo, Grčijo, Albanijo in Turčijo, od tam pa dalje v Irak, Iran, Indijo, Burmo in vzdolž obale Malaje in Indonezije na Kitajsko in v Mongolijo. Od tam se prek Indije, Irana in Izraela vrača 1947. leta v domačo deželo ter tokrat ostane v rodnem kraju Vrgorcu.

S teh potovanj, ki so trajala dve desetletji, je Šimunović prinesel seveda mnogo spominov vseh vrst: fotografskih posnetkov ljudi in krajev, eksotičnih predmetov, razglednic itd., med najdražjimi spomini pa mu je žepna beležnica, ki je vanjo zbiral podpise slavnih ljudi iz vsega sveta. V njej je moč videti podpise v vseh svetovnih jezikih — celo podpis Rabindranata Tagoreja je med njimi — pa v vseh pisavah od latinice do arabskih, indijskih, kitajskih, burmanskih in malajskih črk.

OREL ODNESEL PUŠKO

Jovan Ilić iz vasi Kobaš bližje Uroševca sedaj ne lovi več: z lovom se je prenehal ukvarjati tistega dne, ko mu je veliki planinski orel odnesel — lovsko puško!

Popoldne tistega dne je Jovan odšel v gozd na lov. Imel je srečo in je kmalu ustrelil lepega zajca. Ko se je vračal proti domu s plenom na hrbtu in puško na rami, je prišel do izvirka in se je hotel napiti sveže studenčnice. Snel je zajca in še puško, ter je oboje položil v travo. Ko se je sklonil, da bi pil, pa je nad njim nenadoma završalo skozi zrak: velik planinski orel se je pogljal na »plen« v travo — na mrtvega zajca, ki mu ga je lovec tako lepo nastalil. Toda ko se je hip nato z močnimi zamahi peruti spet dvigal pod nebo, je pod njim visela tudi — puška, katere jermen je hkrati z zajcem zgrabil s kremplji!

Ko je Ilić planil pokonci, je bil orel že visoko. Kljub lovcem v pitju roparica »plena« ni izpustila iz krempljev. Šele čez dolgo časa so našli puško vso razbito precej daleč stran od kraja, kjer jo je orel pograbil; potem mu je menda le postala pretežka in jo je med letom spustil na tla.

